

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

ALI SE SLOVENSKA PODJETJA ZAVEDAJO POMENA
ZAVAROVANJA ODGOVORNOSTI ZA IZDELKE?

IZJAVA

Študent Tadej Avsec izjavljam, da sem avtor tega magistrskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. Marka Pavlihe in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Ljubljana, oktober 2003

Tadej Avsec

Kazalo

1. Uvod	1
2. Tveganja, s katerimi se srečujejo podjetja pri svojem poslovanju	3
2.1 Vrste tveganj	3
2.2 Upravljanje s tveganji	5
2.3 Čista tveganja	7
2.3.1 Značilnosti čistih tveganj	7
2.3.2 Neposredne in posredne škode	8
2.3.3 Določanje finančnih posledic	9
2.4 Zavarovanje	10
2.4.1 Opredelitev zavarovanja	10
2.4.2 Delitev zavarovanj po slovenski zakonodaji	11
2.4.3 Zunanje izravnavanje tveganj	12
2.4.3.1 Pozavarovanje	13
2.4.3.2 Sozavarovanje	14
3. Predpisi na področju odgovornosti za izdelke	15
3.1 Direktive Evropske unije	15
3.1.1 Direktive »Novega pristopa«	15
3.1.2 Direktiva o splošni varnosti izdelkov	17
3.1.3 Direktiva o odgovornosti za izdelke z napako	18
3.1.4 Posledice direktiv	21
3.2 Zakonska določila v Sloveniji	23
3.3 Primerjava zakonskih določil v nekaterih evropskih državah	25
3.3.1 Zakonodaje v države članicah EU	25
3.3.2 Zakonodaje v drugih evropskih državah	26
3.4 Pravna ureditev v Združenih državah Amerike in Kanadi	27
3.4.1 Osnovne značilnosti objektivne odgovornosti za izdelke z napako	28
3.4.2 Nekatere značilnosti sodne prakse	28
3.4.3 Načini proizvajalčeve obrambe	30
4. Odgovornostna zavarovanja	31
4.1 Zavarovane nevarnosti	32
4.2 Udeleženci v zavarovalnem razmerju	34
4.3 Določitev trenutka zavarovalnega primera in s tem jamstva po polici	36
4.3.1 Načelo odškodninskega zahtevka	38
4.3.1.1 Klavzula o omejitvi jamstva pred določenim datumom	39
4.3.1.2 Klavzula o podaljšanju časa prijave odškodninskega zahtevka	39
4.3.1.3 Klavzula o obvestilu o možnem vzroku za odškodninski zahtevek ..	40

4.3.2 Načelo škodnega dogodka	41
4.4 Finančna obveznost zavarovalnice	41
4.5 Soudeležba zavarovanca pri škodi	42
5. Zavarovanje odgovornosti za izdelke	43
5.1 Zavarovanje v Sloveniji	45
5.2 Zavarovanje v nekaterih evropskih državah	49
5.2.1 Struktura jamstva	49
5.2.2 Zakonske določbe, ki urejajo zavarovalne pogodbe	53
5.3 Razširitev zavarovalnega jamstva na severnoameriški trg	54
5.4 Ocenjevanje proizvajalčeve izpostavljenosti tveganju	55
6. Dodatno zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov s tržišča	56
6.1 Vrste odpoklicev izdelkov s trga	58
6.2 Zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov v tujini	61
6.3 Zavarovanja stroškov odpoklica izdelkov v Sloveniji	63
6.4 Ocenjevanje proizvajalčeve izpostavljenosti tveganju	63
7. Analiza razmer na zavarovalnem trgu	64
7.1 Ponudba na zavarovalnem trgu	64
7.2 Pogledi slovenskih proizvajalcev	65
7.3 Analiza sklenjenih zavarovanj	68
8. Zaključek	71
Literatura	75
Viri	76
Priloga 1: Slovar slovenskih prevodov tujih izrazov	
Priloga 2: Anketni vprašalnik	

1. Uvod

Podjetja se pri svojem poslovanju srečujejo z različnimi vrstami tveganj, ki jih obvladujejo na različne načine. Tako imenovana čista tveganja, med katera sodijo premoženjske škode in različni odgovornostni zahtevki tretjih oseb, lahko zavarujejo pri posebnih finančnih institucijah – zavarovalnicah.

O premoženjskih škodah govorimo, kadar pride do poškodovanja, uničenja ali izginotja zavarovančevega premoženja. Primer takšne škode je na primer požar, ki uniči obrat podjetja, ali poškodovanje stroja. Tovrstna zavarovanja danes najdemo v večini slovenskih podjetij. Požar v nekem obratu ali večja strojelomna škoda na vitalnem stroju pa lahko podjetju povzroči tudi posredno škodo, ki se kaže v izpadu proizvodnje. Ker podjetje zaradi škodnega primera ne more proizvajati, ne more pokrivati svojih fiksnih stroškov oziroma ustvarjati dobička. Žal se zaenkrat slovenska podjetja za takšna zavarovanja odločajo redko, saj se očitno še ne zavedajo posledic, ki bi jih takšen izpad lahko povzročil, oziroma se zanašajo, da jim bo ob nesreči priskočila na pomoč država ali lokalna skupnost.

Na drugi strani podjetjem grozijo odgovornostne škode, za katere je značilno, da nimajo za posledico uničenja zavarovančevega premoženja, saj gre za civilnopravne odškodninske zahtevke, ki jih tretje osebe naslovijo na zavarovanca. Kljub temu pa je premoženje podjetja tudi v tem primeru ogroženo. V primeru, da je podjetje dejansko odgovorno za nastalo škodo, jo bo moralo poravnati s svojimi sredstvi, seveda, v kolikor nima sklenjenega ustreznega zavarovanja pri zavarovalnici.

V podjetjih se ob odgovornostnih zavarovanjih, ki so predpisana z zakoni, pojavlja predvsem zavarovanje splošne odgovornosti. Vendar se postavlja vprašanje, ali podjetja ta zavarovanja sklepajo z ustreznimi zavarovalnimi vsotami. Prav tako se morajo podjetja zavedati, da ima zavarovanje splošne odgovornosti določene izključitve, ki so za podjetja lahko usodna. S slovenskim približevanjem Evropski uniji ter vse večjim izvozom na zahodnoevropski in severnoameriški trg postaja vprašanje ustreznega jamstva vse pomembnejše.

Ko pogledamo strukturo sklenjenih zavarovanj ter primerjamo maksimalne limite kritja, se postavlja vprašanje, ali se slovenska podjetja zavedajo pomena odgovornostnih zavarovanj ter znotraj njih zavarovanja proizvajalčeve odgovornosti za izdelke.

S približevanjem Evropski uniji ter z vse večjo prisotnostjo tujcev lahko pričakujemo postopno zviševanjem škodnih zahtevkov iz naslova odgovornostnih zavarovanj. Še bolj očiten zna biti ta trend pri zavarovanju proizvajalčeve odgovornosti za izdelke, saj tuji

poslovni partnerji že zahtevajo od slovenskih izvoznikov, da si uredijo ustrezna zavarovalna kritja.

V tem magistrskem delu želimo predstaviti vlogo odgovornostnih zavarovanj, ki jo vse bolj narekuje približevanje oziroma vstop Slovenije v Evropsko unijo. Poseben poudarek želimo dati proizvajalčevi odgovornosti, saj vse kaže na to, da na tem področju najbolj zaostajamo za zahodnimi trgi. Verjetno slovenska podjetja do tovrstnega zavarovanja in škod, ki jih le-to pokriva, še nimajo pravega odnosa.

V drugem poglavju bomo najprej predstavili osnovne nevarnosti, s katerimi se pri svojem poslovanju soočajo podjetja, ter instrumente, s katerimi lahko zmanjšajo svoje tveganje oziroma omilijo posledice v primeru, da kljub temu pride do škodnega dogodka. Poseben poudarek bomo pri tem dali čistim tveganjem ter zavarovanju pri zavarovalnicah.

V tretjem poglavju bomo prikazali slovenske predpise, ki urejajo področje proizvajalčeve odgovornosti, ter jih primerjali z direktivami Evropske unije, zakonodajo določenih evropskih držav ter prakso v ZDA in Kanadi. Ker se podjetja za tovrstne škode lahko zavarujejo pri zavarovalnicah, bomo pod drobnogled vzeli še samo zavarovanje proizvajalčeve odgovornosti. V četrtem poglavju bomo najprej opredelili osnovne značilnosti odgovornostnih zavarovanj, v petem poglavju pa bomo nato podrobneje predstavili zavarovanje odgovornosti za izdelke ter prakso slovenskih zavarovalnic primerjali z zavarovalno prakso v tujini.

Kljub temu da ima podjetje sklenjeno ustrezno zavarovanje, pa je zanj najbolje, da do škode sploh ne pride. Vsaka škoda, se posebej, če ima epilog na sodišču, pomeni namreč za podjetje vsaj izgubo ugleda. Zato se podjetja trudijo, da morebitno napako odkrijejo čimprej in še pravočasno izdelke umaknejo s prodajnih polic ter tako preprečijo najhujše. Tudi z umikom izdelkov so lahko povezani veliki stroški. Zaradi tega se v zadnjem času na razvitih zavarovalnih trgih vse pogostejše pojavlja zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov s trga. Prvi zametki takšnega zavarovanja se kažejo tudi v Sloveniji. Zato se bomo v šestem poglavju nekoliko dotaknili tudi te zavarovalne vrste oziroma razširitve.

Ker se že v naslovu magistrskega dela sprašujemo, ali se slovenska podjetja zavedajo pomena zavarovanja odgovornosti za izdelke, bomo za konec poskusili ugotoviti, kakšen je dejanski odnos slovenskih podjetij do tovrstnega zavarovanja.

2. Tveganja, s katerimi se srečujejo podjetja pri svojem poslovanju

Življenje je zelo tvegano, saj nas nevarnosti neprestano ogrožajo. Kljub temu, da se nevarnostim poizkušamo izogniti, nam to vedno ne uspe. Nevarnostim so izpostavljeni tako posamezniki pri vsakodnevnih aktivnostih kot tudi podjetja pri svojem poslovanju. Uspeh njihovih podjetniških aktivnosti je namreč močno odvisen od nevarnosti, s katerimi se soočajo, ter od uspešnosti reševanja problemov, ki iz njih izhajajo.

V nadaljevanju tega poglavja bomo tako predstavili tveganja, s katerimi se pri svojem poslovanju srečujejo podjetja, in načine upravljanja z njimi. Ker nas pravzaprav zanima zgolj eden od načinov upravljanja s tveganji, to je zavarovanje, se mu bomo na koncu posvetili nekoliko podrobneje. Pred tem bomo natančneje predstavili še čista tveganja, torej tista tveganja, ki jih je možno zavarovati.

2.1 Vrste tveganj

Uspeh podjetniških aktivnosti torej nenehno ogrožajo različne nevarnosti, ki vplivajo na nihanje denarnih tokov v podjetjih. Ta poslovna tveganja Harrington in Niehaus (1999, str. 4) delita na:

- cenovna tveganja,
- kreditna tveganja in
- čista tveganja.

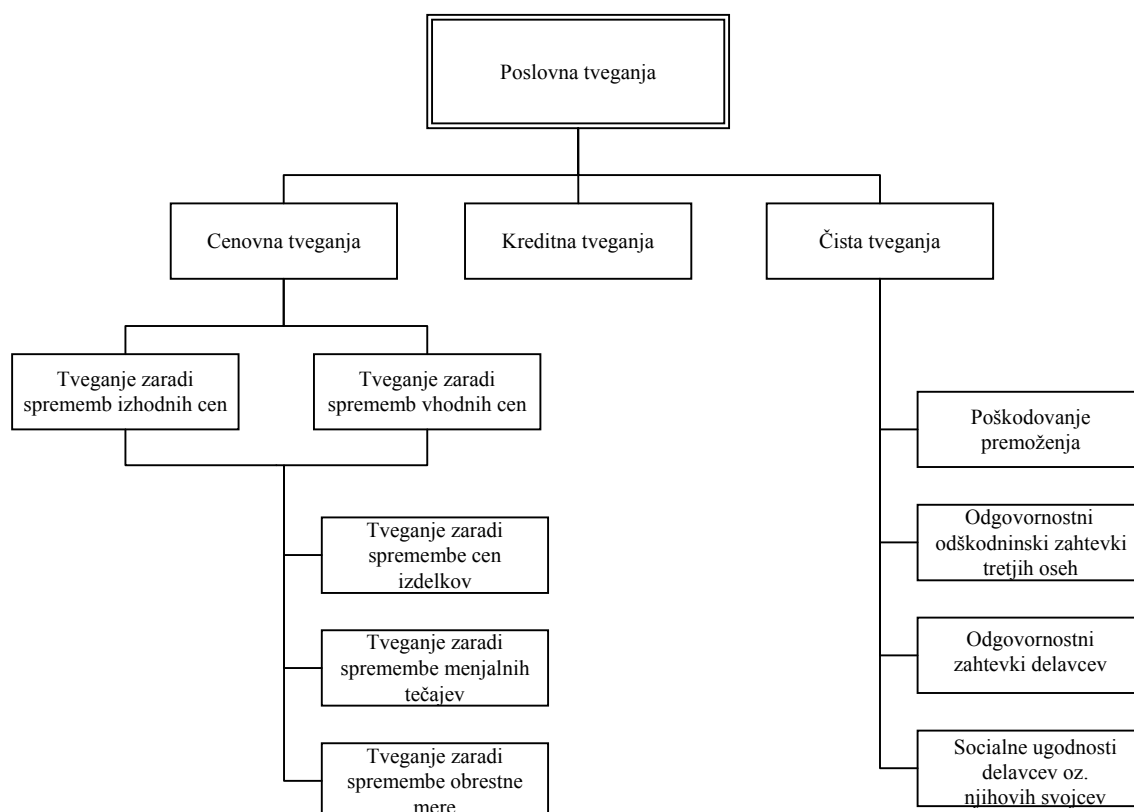
Cenovna tveganja lahko opredelimo kot negotovost nihanja denarnih tokov zaradi sprememb vhodnih in izhodnih cen proizvodov, obrestnih mer in menjalnih tečajev. Če pride na trgu do zvišanja cen surovin, ki jih podjetje uporablja pri proizvodnji (vhodnih cen), to negativno vpliva na neto denarne tokove, saj se s tem podjetju povečajo stroški. Na drugi strani zvišanje cen končnih proizvodov (izhodnih cen) omogoča podjetju doseganje večjih dobičkov (Harrington in Niehaus, 1999, str. 4).

Kreditno tveganje lahko opredelimo kot negotovost, ali bodo kupci in drugi poslovni partnerji poravnali svoje obveznosti oziroma, s kakšnim zamudami jih bodo poravnali. Tovrstni riziki so najpogostejši pri finančnih institucijah, kot so na primer banke (Harrington in Niehaus, 1999, str. 5).

Tretja skupina tveganj, ki se pojavljajo pri poslovanju podjetij, so čista tveganja. Njihova značilnost je, da z njimi podjetje ne more nič pridobiti, lahko pa veliko izgubi. O čistih tveganjih torej govorimo, kadar obstaja negotovost, da bo prišlo do dogodka, zaradi katerega bo nastala škoda. Med čista tveganja tako uvrščamo (Harrington in Niehaus, 1999, str. 5-6):

- tveganja, katerih posledica je zmanjšanje vrednosti poslovnega premoženja zaradi fizičnih poškodb, kraje ali razlastitve,
- tveganja, povezana z odgovornostjo zaradi poškodovanja kupcev, dobaviteljev in ostalih oseb oziroma njihovega premoženja,
- tveganja, povezana z izplačili delavcem zaradi poškodb na delu in
- tveganja, povezana z izplačili zaradi smrti, bolezni ali invalidnosti delavcev, ki so povezana s socialnimi in pokojninskimi načrti podjetij.

Slika 1: Razdelitev poslovnih tveganj

Vir: Harrington in Niehaus (1999, str. 5).

Končina (1996, str. 46) tveganja, katerim so izpostavljena podjetja pri svojem poslovanju, razume še nekoliko širše. Tako mednje uvršča še politična tveganja in tveganja, povezana z okoljem, v katerem podjetje posluje. Politično tveganje opredeljuje kot motnjo v poslovnem procesu in izgubo zaslužka zaradi političnih nemirov, vojn ali ukrepov vlad. Tveganja, povezana z okoljem, pa se nanašajo na spremembe zakonodaj, ki postajajo v primeru varovanja naravnih virov vse bolj restriktivne.

2.2 Upravljanje s tveganji

Ker se podjetja zavedajo, da je njihovo poslovanje tvegano, poskušajo z različnimi ukrepi to tveganje zmanjšati ali vsaj omiliti z njim povezano finančno breme. V nadaljevanju bomo tako na kratko predstavili možnosti, ki so pri tem podjetjem na voljo.

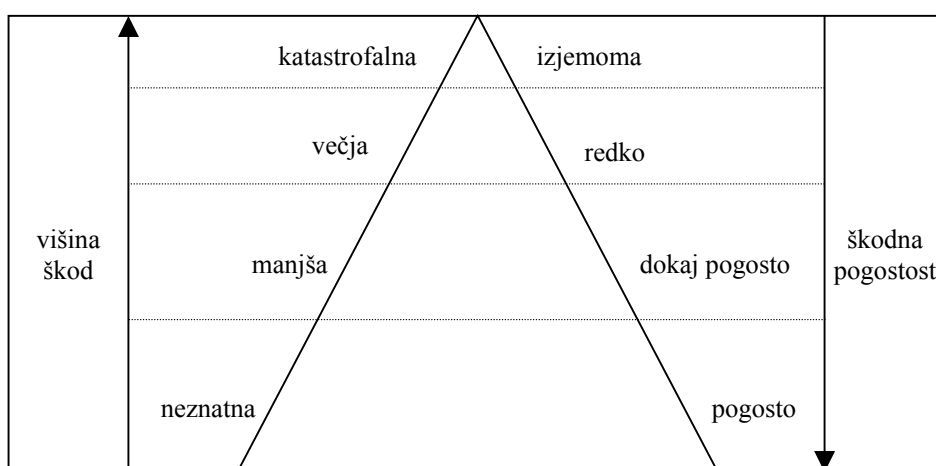
Ko podjetje zazna nevarnost, mora najprej ugotoviti, ali ga ta nevarnost dejansko ogroža in kje je povod za to. Zelo koristno je, če podjetju uspe ugotoviti, katere njegove značilnosti vplivajo na povečanje oziroma zmanjšanje tveganja. Na koncu mora opredeliti še, kakšne so možne finančne posledice (Crockford, 1991, str. 13).

Finančne posledice škod lahko razvrstimo v štiri skupine (Crockford, 1991, str. 29):

- posledice škod, ki jih podjetje lahko prenese brez večjih pretresov pri svojem poslovanju (neznatne škode),
- posledice škod, ki jih podjetje, v kolikor njihovo število ni preveliko, lahko odpravi znotraj proračunskega obdobja (manjše škode),
- posledice škod, ki so običajno prevelike, da bi jih podjetje lahko odpravilo znotraj proračunskega obdobja, lahko pa jih odpravi skozi daljše obdobje (večje škode),
- posledice škod, ki uničijo podjetje (katastrofalne škode).

Največ nevarnosti, ki se pojavljajo v podjetju, lahko uvrstimo med neznatne in majhne škode. Zanje je običajno značilno, da se pojavljajo precej pogosto. Na drugi strani je škodna pogostost velikih in še posebej katastrofalnih škod redka oziroma zelo redka.

Slika 2: Prikaz povezave med škodno pogostostjo in višino škod

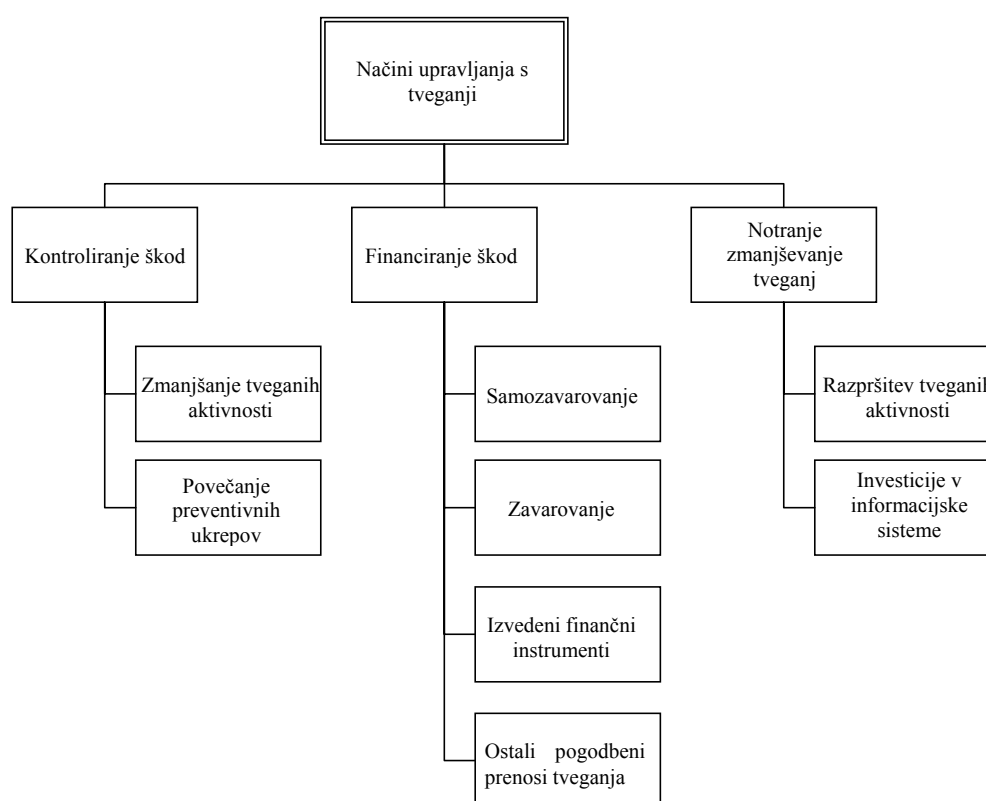

Vir: Crockford (1991, str. 30).

Zgornja razporeditev velja ne glede na velikost podjetja. Seveda pa je višina škode, ki uniči manjše podjetje, neprimerno nižja od tiste, ki uniči veliko multinacionalno podjetje. Kako bo neka škoda vplivala na poslovanje podjetja, je odvisno tudi od njegovega trenutnega finančnega položaja. Dobro stoječe podjetje bo običajno lažje preživel šok, ki ga bo povzročil nepričakovan škodni dogodek.

Potem ko podjetje opredeli nevarnosti ter njihove možne posledice, se lahko loti ukrepov, s katerimi poskuša zmanjšati tveganje ali omiliti njegove posledice. Pri tem si lahko pomaga z različnimi instrumenti, ki so predstavljeni v Sliki 3.

Slika 3: Najpogostejši načini upravljanja s tveganjem

Vir: Harrington in Niehaus (1999, str. 10).

Podjetje lahko kontrolira škodno dogajanje z zmanjševanjem tveganih aktivnosti in povečevanjem preventivnih ukrepov. S tem zmanjšuje škodno pogostost in povprečno višino škod. Tveganje lahko zmanjša na primer tako, da ukine nadpovprečno tvegan obrat. Kot preventivni ukrep pa omenimo postavitve dodatnih protipožarnih sistemov (Harrington in Niehaus, 1999, str. 10-11).

Kljub temu, da se podjetje trudi zmanjšati tveganje, do škod vseeno prihaja. V takih primerih si pomaga z instrumenti za financiranje škod. Podjetje lahko oblikuje lastne

sklade, iz katerih črpa finančna sredstva za pokrivanje škod, kar imenujemo samozavarovanje. Določene rizike je možno zavarovati pri zavarovalnicah¹, ki se ukvarjajo z izravnavo tveganj. Podjetje plača zavarovalno premijo, v primeru škodnega dogodka pa mu zavarovalnica povrne škodo. Pred cenovnimi riziki se lahko podjetja zavarujejo z nakupom različnih izvedenih finančnih instrumentov (Harrington in Niehaus, 1999, str. 12-13).

Tretjo skupino instrumentov za upravljanje s tveganji predstavljajo instrumenti notranjega zmanjševanja tveganj. Podjetje lahko zmanjša tveganje tako, da razprši tvegane aktivnosti. Tveganje celotnega podjetja je namreč manjše, če nevarne funkcije niso tesno skupaj, temveč so razkropljene po celotnem podjetju. Prav tako lahko podjetje zmanjša tveganje z večjim vlaganjem v informacijske sisteme. Na ta način lahko lažje predvidi nevarnosti in zaradi tega pravočasno ukrepa (Harrington in Niehaus, 1999, str. 13).

2.3 Čista tveganja

V podpoglavju 2.1 smo opredelili vrste nevarnosti, ki ogrožajo podjetje pri njegovem poslovanju. V nadaljevanju bomo zanemarili špekulativna tveganja in se osredotočili zgolj na tako imenovana čista tveganja, torej tista tveganja, pri katerih je za podjetje možen le negativen izid.

2.3.1 Značilnosti čistih tveganj

Poglejmo osnovne značilnosti čistih tveganj in v čem se razlikujejo od cenovnih in kreditnih tveganj (Harrington in Niehaus, 1999, str. 6-8).

Omenili smo že, da podjetje od čistih tveganj ne more imeti dobičkov, medtem ko so pri cenovnih tveganjih možni tako dobički kot izgube. Če na primer zgori določena proizvodnja linija, ima podjetje kopico stroškov in s tem nikakor ne more obogateti. Na drugi strani je možen padec ali dvig cen končnih izdelkov. V prvem primeru podjetje posluje z izgubo, dvig cen pa mu prinaša dobiček.

Izgube zaradi čistih tveganj, torej zaradi uničenja premoženja, odškodninskih zahtevkov iz naslova odgovornosti ali poškodb delavcev, so pogosto zelo velike glede na sredstva podjetja.

¹ V magistrskem delu se bomo osredotočili zgolj na klasične zavarovalne posle. Vendar je pri tem potrebno poudariti, da v zadnjem času dobivajo vse večji pomen tudi alternativni prenosi tveganja, saj njihov promet predstavlja že okoli 8% vseh komercialnih zavarovalnih poslov. Večino tega prometa (75%) opravijo tako imenovane lastne zavarovalnice oziroma »captives« (Hess, 1999, str.6).

Škode zaradi čistih tveganj običajno vplivajo le na posamezno podjetje. Cenovna tveganja pa prizadenejo celotno panogo ali kar vse gospodarstvo. Uničenje industrijskega obrata zaradi požara ali tožba kupca iz naslova odgovornosti za izdelke se običajno nanaša na eno samo podjetje. Na drugi strani sprememba cen surovin, ki jih uporabljajo podjetja v neki industrijski panogi, vpliva na vsa podjetja v tej panogi. Sprememba menjalnih tečajev pa vpliva celo na vse izvoznike in uvoznike.

Za cenovna in kreditna tveganja je značilno, da običajno škode v nekaterih podjetjih pomenijo dobiček za druga podjetja. Škode iz naslova čistih tveganj pa običajno ne pomenijo dobička za ostala podjetja.

Med vsemi tveganji podjetje najlažje vpliva na čista tveganja, saj obstaja kar precej ukrepov (predstavili smo jih v podpoglavju 2.2), s katerimi lahko zmanjša škodno pogostost in pričakovano višino škode. Podjetje sicer lahko vpliva tudi na svojo izpostavljenost in ranljivost na cenovna tveganja, vendar pa so določene spremembe cen, obrestnih mer in menjalniških tečajev daleč nad ukrepi posameznega podjetja. Do neke mere se podjetje pred cenovnimi tveganji sicer lahko zavaruje s izvedenimi finančnimi instrumenti, a je izbor neprimerno ožji kot pri čistih tveganjih.

2.3.2 Neposredne in posredne škode

Omenili smo že, da med čista tveganja uvrščamo tveganja, katerih posledica je zmanjšanje vrednosti poslovnega premoženja zaradi fizičnih poškodb ali kraj, tveganj, povezanih z odgovornostjo zaradi poškodb tretjih oseb in njihovega premoženja, ter tveganj, povezanih z izplačili delavcem ali njihovim svojcem zaradi poškodb pri delu, smrti, invalidnosti in bolezni. Škode, ki pri tem nastanejo, lahko razdelimo na (Harrington in Niehaus, 1999, str. 9):

- neposredne in
- posredne.

Med neposredne škode uvrščamo poškodovanje, uničenje ali izginitev premoženja, izplačila iz naslova odgovornostnih škod, vključno s pravnimi stroški, in izplačila zaradi poškodb, bolezni ali smrti delavcev.

Ob neposredni škodi se pogosto pojavi še posredna škoda. Zaradi uničenja premoženja podjetje ne more proizvajati, zato se sooča z izpadom dohodka, ki bi ga v normalnih razmerah lahko dosegalo. Ker podjetje nekaj časa ne more dobavljati proizvodov, ima lahko probleme tudi s svojimi poslovnimi partnerji, ki prekinjajo pogodbe. Tako mora iskati nove kupce oziroma z obstoječimi sklepati manj ugodne pogodbe. Kot posredna škoda se pojavljajo tudi izgubljene investicijske možnosti ter višji stroški investiranja, saj podjetje

po veliki škodi pride težje do sredstev, potrebnih za investicije. Skrajni stroški, ki se ob katastrofalni škodi lahko pojavijo, pa so stroški reorganizacije podjetja ali celo stroški stečajnega postopka.

2.3.3 Določanje finančnih posledic

Če želi podjetje kvalitetno upravljati s čistimi tveganji, mora opredeliti možne finančne posledice. Tako mora čim bolj natančno predvideti največjo skupno škodo, ki bi lahko nastala na podlagi enega škodnega dogodka ali serije povezanih dogodkov. Prav tako mora opredeliti najmanjša sredstva, ki bi jih potrebovalo, če bi ob taki škodi želelo še naprej dosegati zastavljene cilje (Crockford, 1991, str. 30).

Določanja največje možne škode ne smemo enačiti z določanjem zavarovalnih vsot pri sklepanju zavarovanj. Pri določanju največje skupne škode mora podjetje namreč upoštevati vse posledice, ki bi lahko izvirale iz enega škodnega dogodka, in ne le tiste, ki jih je možno zavarovati. Upoštevati mora tako vse neposredne in posredne posledice, ob tem pa se lahko pojavljajo še razni odgovornostni zahtevki ter prekinitev poslovanja. Prav tako je potrebno upoštevati, da v primeru škode teži podjetje predvsem k nadomestitvi izgubljenih denarnih tokov in ne toliko k postavitvi v prvotno stanje, kar je osnovna ideja zavarovanja (Crockford, 1991, str. 30-31).

Določanje možnih finančnih posledic ni lahko opravilo, zato so pri tem pogosto potrebni strokovnjaki iz različnih področij. Ugotavljanje posledic premoženjskih škod, torej škod, pri katerih pride do uničenja, poškodovanja ali izginitve premoženja, še nekako gre, medtem ko je določanje posledic iz naslova odgovornostnih zahtevkov neprimerno bolj zapleteno.

Kadar so poškodovane osebe, je določanje finančnih posledic skoraj nemogoče. Vsaka škoda ima namreč svoje edinstvene značilnosti, pogosto pa se primeri rešujejo celo na sodišču. V primeru odgovornostnih škod, ki imajo za posledico poškodovanje stvari tretjih oseb, je nekoliko lažje, saj si podjetja lahko pomagajo na naslednje načine (Crockford, 1991, str. 32):

- kot največjo možno škodo določijo zakonsko določen limit jamčenja ali limit, ki je opredeljen v pogodbi med poslovnima partnerjema,
- v kolikor imajo podjetja tuje stvari na skrbi ali delajo na njih, lahko določijo možno škodo tako, da ocenijo njihovo vrednost,
- največjo možno škodo lahko opredelijo tudi tako, da določijo skupno vrednost premoženja tretjih oseb v okolici, ki bi lahko bilo poškodovano ob škodnem dogodku, za katerega so odgovorni.

2.4 Zavarovanje

V podpoglavju 2.2 smo predstavili načine, kako lahko podjetja zmanjšujejo svoja tveganja. Pomagajo si z instrumenti za kontroliranje škod in notranje zmanjševanje tveganja. Vendar na ta način nevarnosti običajno ne odpravijo v celoti, zaradi česar še vedno prihaja do škod. Njihove posledice nato odpravljajo s pomočjo instrumentov za financiranje škod, med katerimi je najpogostejše zavarovanje.

2.4.1 Opredelitev zavarovanja

Pri definiciji zavarovanja nikakor ne moremo spregledati Boncljeve teorije (1983, str. 13), ki zavarovanje opredeljuje kot ustvarjanje gospodarske varnosti z izravnavanjem gospodarskih nevarnosti. Njegovemu pogledu še danes sledijo mnogi domači zavarovalni strokovnjaki, na primer Flis (1999, str. 43) in drugi.

Zavarovanje je torej ekonomski instrument, s katerim zavarovalnice znižujejo celotno tveganje tako, da združujejo enake nevarnosti svojih zavarovancev. Celotno tveganje oziroma tveganje zavarovalnice postane s tem bolj predvidljivo od tveganja posameznega zavarovanca. Zaradi tega zavarovalnice lažje predvidijo, kakšna je verjetnost, da bo prišlo do škodnega dogodka, in koliko premij morajo zbrati, da bodo lahko izplačale vse nastale škode (Greene, 1992, str. 44).

Zavarovanje se običajno uredi z zavarovalno pogodbo, s katero se zavarovalnica zaveže, da bo poravnala nastalo škodo v skladu z dogovorjenimi zavarovalnimi pogoji. Vendar pa se je potrebno zavedati, da vseh tveganj, s katerimi se soočajo podjetja pri svojem poslovanju, ni možno zavarovati. S strani zavarovalnice so namreč sprejemljiva samo tista tveganja, ki izpolnjujejo naslednje pogoje (Greene, 1992, str. 45):

- obstajati mora zadostno število zavarovancev, ki jih ogroža enaka nevarnost, saj le v tem primeru velja zakon velikih števil, ki je osnova za izravnavanje nevarnosti,
- škoda mora nastati zaradi nenadnega in od zavarovančeve volje neodvisnega dogodka,
- škodo mora biti možno natančno opredeliti in izmeriti njeno višino,
- verjetnost, da bi bili zavarovani predmeti podvrženi istočasnemu uničenju, mora biti čim manjša.

Podobno kot zavarovalnice naj bi se (vsaj v teoriji) tudi zavarovanci obnašali racionalno in zavarovali samo tiste nevarnosti, kjer je pričakovana škoda lahko tako velika, da jih lahko finančno ogrozi. Prav tako morajo pri sprejemanju odločitev o tem, kaj zavarovati, upoštevati dejstvo, da se jim ne izplača kupovati zavarovanj za tiste nevarnosti, kjer je

verjetnost škode prevelika. Temu primerno visoka je namreč tudi premija (Greene, 1992, str. 47).

2.4.2 Delitev zavarovanj po slovenski zakonodaji

Zakon o zavarovalništvu (2000) razvršča zavarovanja glede na glavne nevarnosti, ki jih krijejo, na vrste, podskupine in skupine.

Vsa zavarovanja lahko tako razdelimo v dve skupini. Prvo skupino predstavljajo premoženjska zavarovanja, med katera spadajo naslednje zavarovalne vrste:

1. nezgodno zavarovanje,
2. zdravstveno zavarovanje,
3. zavarovanje kopenskih motornih vozil,
4. zavarovanje tirnih vozil,
5. letalsko zavarovanje,
6. zavarovanje plovil,
7. zavarovanje prevoza blaga,
8. zavarovanje požara in elementarnih nesreč,
9. drugo škodno zavarovanje,
10. zavarovanje odgovornosti pri uporabi motornih vozil,
11. zavarovanje odgovornosti pri uporabi zrakoplovov,
12. zavarovanje odgovornosti pri uporabi plovil,
13. splošno zavarovanje odgovornosti,
14. kreditno zavarovanje,
15. kavcijsko zavarovanje,
16. zavarovanje različnih finančnih izgub,
17. zavarovanje stroškov postopka,
18. zavarovanje pomoči.

V drugo skupino uvrščamo življenjska zavarovanja, med katera spadajo naslednje zavarovalne vrste:

1. življenjska zavarovanja,
2. zavarovanja za primer poroke oziroma rojstva,
3. življenjska zavarovanja, vezana na enoto investicijskih skladov,
4. tontine in
5. zavarovanja s kapitalizacijo.

Večina zavarovalnih vrst je prostovoljnih. Zanje je značilno, da zavarovalno razmerje nastane po pravno prosti volji in odločitvi zavarovalnice na eni strani ter zavarovalnega kandidata (podjetja ali posameznika) na drugi strani. Lahko se torej zgodi, da kljub obstoju

nevarnosti ne pride do sklenitve zavarovanja, ker se zavarovalni kandidat ne zaveda nevarnosti oziroma jo podcenjuje ali, ker zavarovalnica prošnjo po zavarovanju odkloni (Boncelj, 1983, str. 23-24).

Na drugi strani obstajajo določene zavarovalne vrste, ki so zakonsko predpisane. Pri tem je potrebno poudariti, da slovenski Zakon o zavarovalništvu omenja le obvezna zavarovanja v prometu. Vsa ostala obvezna zavarovanja so opredeljena v zakonih, ki urejajo posamezna interesna področja. Tako med obveznimi zavarovanji najdemo celo vrsto poklicnih odgovornosti, odgovornost za ekološke škode in podobno.

Zakaj država sploh predpiše obvezna zavarovanja? Gre predvsem za socialni ukrep, saj želi na ta način čim bolj zaščititi tako oškodovance oziroma žrtve kot tudi lastnike oziroma uporabnike nevarnih stvari ter izvajalce nevarnih storitev (Pavliha, 2000, str. 211).

Če primerjamo število obveznih zavarovanj v Sloveniji s članicami EU ali OECD, vidimo, da smo v zlati sredini. Prepričljivo vodi Francija, ki ima uzakonjenih kar devetdeset obveznih zavarovanj, sledijo ji Belgija, Italija in Portugalska. Popolnoma drugačno pot pa sta ubrali Irska in Grčija, ki poznata samo obvezno zavarovanje avtomobilske odgovornosti (Pavliha, 2000, str. 215).

Z vidika tega magistrskega dela so za nas zanimiva predvsem premoženjska zavarovanja in znotraj njih zavarovalna vrsta splošnega zavarovanja odgovornosti, kamor sodi tudi zavarovanje odgovornosti za izdelke, s katerim se bomo v nadaljevanju podrobneje ukvarjali.

2.4.3 Zunanje izravnavanje tveganj

Ker se bomo v nadaljevanju srečali še z dvema pomembnima zavarovalnima instrumentoma, pozavarovanjem in sozavarovanjem, je prav, da v tem uvodnem delu predstavimo tudi njuno vlogo na zavarovalnem trgu.

Kot smo omenili v podpoglavju 2.4.1, zavarovalnica izravna tveganje tako, da združuje podobne nevarnosti. Vendar pa ima pri notranjem izravnavanju tveganj omejeno kapaciteto. V kolikor riziko, ki ga želi sprejeti v zavarovanje, presega njene zmogljivosti, si mora pomagati z različnimi oblikami zunanjega izravnavanja. Prva oblika je pozavarovanje oziroma vertikalna izravnavna, druga pa sozavarovanje oziroma horizontalna izravnavna.

2.4.3.1 Pozavarovanje

Zakon o zavarovalništvu (2000) opredeljuje pozavarovanje kot zavarovanje presežkov nad stopnjo lastnega izravnavanja ene zavarovalnice pri drugi zavarovalnici, ki je registrirana za opravljanje poslov aktivnega pozavarovanja. Pozavarovanje je torej mehanizem, s katerim zavarovalnica del tveganja prenese na pozavarovalnico ter s tem poveča svoje zmogljivosti in stabilnost svojega poslovanja.

Glavni obliki pozavarovanja sta (Booth et al., 1999, str. 360-361):

- obligatno pozavarovanje in
- fakultativno pozavarovanje.

Za fakultativno pozavarovanje je značilno, da se pozavarovalnica in zavarovalnica za vsak riziko posebej dogovarjata o pogojih za sprejem v pozavarovanje. Zavarovalnica mora tako za vsak primer posebej iskati ustrezno pozavarovalno zaščito, pozavarovalnica pa ima možnost, da riziko sprejme v pozavarovanje ali ga odkloni.

Pri obligatnem pozavarovanju zavarovalnica in pozavarovalnica skleneta generalno pogodbo, s katero določita pogoje, po katerih bo zavarovalnica cedirala vse svoje presežke v dogovorjeni zavarovalni vrsti. Dogovor oziroma pogodba ima lahko tri različne oblike:

- čisto obligatno pozavarovanje, pri katerem mora zavarovalnica cedirati vse svoje presežke, pozavarovalnica pa jih mora sprejeti v pozavarovanje,
- fakultativno obligatno pozavarovanje, pri katerem se zavarovalnica lahko odloči, katere rizike bo pozavarovala in katerih ne bo, pozavarovalnica pa je nato dolžna vse te rizike sprejeti v pozavarovanje,
- obligatno fakultativno pozavarovanje, ki je ravno nasprotna oblika prejšnjega primera, vendar se v praksi bolj ali manj ne uporablja.

Po načinu kritja delimo pozavarovanja na (Booth et al., 1999, str. 362-378):

- proporcionalna pozavarovanja
 - kvotno pozavarovanje,
 - vsotnopresežkovno pozavarovanje,
 - variabilno kvotno pozavarovanje
- neproporcionalna pozavarovanja
 - škodnopresežkovno pozavarovanje po posameznem riziku,
 - škodnopresežkovno pozavarovanje za katastrofalne rizike,
 - pozavarovanje letnega presežka škod.

Za proporcionalna pozavarovanja je značilno, da se obveznosti in premije zavarovalnice in pozavarovalnice delijo v enakem razmerju. Pri kvotnem pozavarovanju velja enako

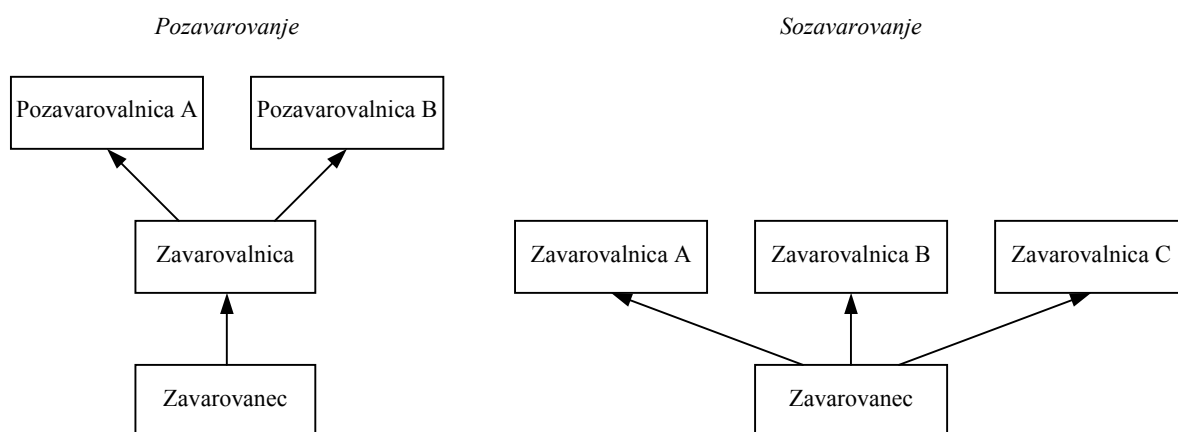
razmerje med lastnim deležem in pozavarovanjem za vse rizike, pri vsotno presežkovnem pozavarovanju pa lahko zavarovalnica določi lastni delež za vsak riziko posebej. Pri vsotno presežkovnem pozavarovanju se torej razmerje med lastnim deležem in deležem, ki ga zavarovalnica cedira, razlikuje od primera do primera. Vendar, ko je razmerje enkrat določeno, se v tem razmerju delijo tako premija kot tudi škode. Variabilno kvotno pozavarovanje je nekakšna kombinacija obeh osnovnih načinov.

Za neporocionalna pozavarovanja je značilno, da krije zavarovalnica manjše škode v celoti sama. Pri večjih škodah pa pozavarovalnica plača škodo, ki presega samopridržaj oziroma lastni delež zavarovalnice, vendar največ do v pogodbi dogovorjenega zneska. Posebna oblika neporocionalnega pozavarovanja je pozavarovanje letnega presežka škod, ki je namenjeno stabilizaciji škodnega rezultata.

2.4.3.2 Sozavarovanje

Za pozavarovanje je torej značilno, da zavarovanec sklene zavarovalno pogodbo z eno zavarovalnico. Le-ta nato del rizika cedira na pozavarovalnico, ki riziko sprejme v pozavarovanje v celoti ali pa obdrži le del in preostanek retrocedira naprej na drugo pozavarovalnico. O sozavarovanju pa govorimo, kadar zavarovanec sklene več zavarovalnih pogodb z različnimi zavarovalnicami, pri čemer vsaka sprejme v zavarovanje le del celotnega tveganja (Booth et al., 1999, str. 359).

Slika 4: Primerjava pozavarovanja in sozavarovanja

Vir: Booth et al. (1999, str. 359).

Sozavarovanje je torej situacija, kjer je zavarovanec glede istega predmeta zavarovanja, iste nevarnosti in za isti čas v neposrednem pravnem razmerju z dvema ali več

zavarovalnicami, pri čemer seštevek zavarovalnih vsot ne presega vrednosti zavarovane stvari (Obligacijski zakonik, 2001).

Obligacijski zakonik (2001) določa, da je pri sozavarovanju obveznost vseh zavarovalnic proti zavarovancu solidarna², kar pomeni, da vsaka zavarovalnica odgovarja zavarovancu za polno vrednost. Zaradi tega je sozavarovanje za zavarovanca ugodnejše kot pozavarovanje, saj lahko zavarovanec zahteva izplačilo celotne zavarovalnine od katere koli v sozavarovanje vključene zavarovalnice.

3. Predpisi na področju odgovornosti za izdelke

3.1 Direktive Evropske unije

Evropska unija je v želji, da bi zaščitila potrošnike, oblikovala različne direktive »Novega pristopa« in direktivo 92/59/EEC, ki urejajo področje varnosti izdelkov, ter direktivo 85/374/EEC, ki ureja področje odgovornost za izdelke z napako. Direktive »Novega pristopa« ter direktiva 92/59/EEC zagotavljajo, da na skupni evropski trg prihajajo le varni izdelki, direktiva 85/374/EEC pa pogoje, pod katerimi mora proizvajalec poravnati odškodnino za škodo, nastalo zaradi izdelkov z napako, ki so kljub strogim predpisom prišli na trg.

Direktive ne nadomeščata nacionalnih zakonov, temveč predstavljata navodila oziroma smernice, ki jim morajo slediti države članice EU. Vsaka članica lahko nato z določenimi notranjimi ukrepi še dodatno poveča varnost svojih potrošnikov.

3.1.1 Direktive »Novega pristopa«

Za nemoten pretok blaga na enotnem evropskem trgu je bilo potrebno poenotiti tehnične zahteve za izdelke. Na začetku je EU poskušala zelo natančno določiti tehnične zahteve za vsak posamezni izdelek. Vendar se je s časom pokazalo, da je tako imenovani sektorski pristop preveč zapleten in zamuden. Zato je EU leta 1985 uvedla »Novi pristop«, za katerega je značilno, da direktive opredeljuje le bistvene zahteve za posamezne skupine izdelkov, podrobne tehnične zahteve pa določajo evropski standardi evropskih organov za standardizacijo (CEN³, CENELEC⁴ in ETSI⁵).

² V tem se slovenska zakonodaja razlikuje od zakonodaj nekaterih drugih držav, ki pri sozavarovanju ne poznajo solidarne odgovornosti.

³ CEN = Comité Européen de Normalisation (European Committee for Standardization)

⁴ CENELEC = Comité Européen Normalisation Electronique (European Committee for Electrotechnical Standardization)

⁵ ETSI = European Telecommunications Standards Institute

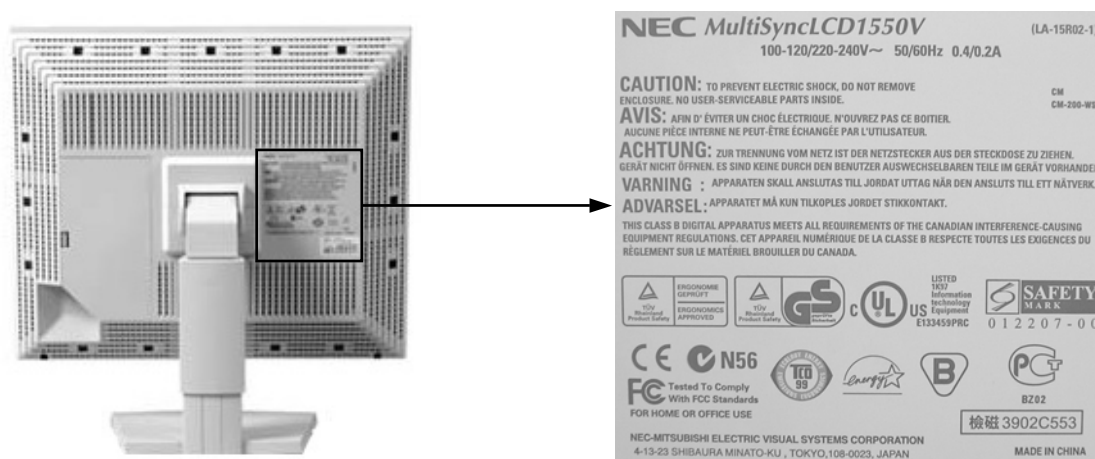
Tabela 1: Direktive »Novega pristopa«

skupina izdelkov	direktiva	obvezna oznaka CE
nizkonapetostna oprema	73/23/EEC, 93/68/EEC	da
enostavne tlačne posode	87/404/EEC, 90/488/EEC, 93/68/EEC	da
igračice	88/378/EEC, 93/68/EEC	da
gradbeni proizvodi	89/106/EEC, 93/68/EEC	da
elektromagnetna združljivost	89/336/EEC, 92/31/EEC, 93/68/EEC	da
stroji	98/37/EC, 98/79/EC	da
osebna varovalna oprema	89/686/EEC, 93/68/EEC, 93/95/EEC, 96/58/EC	da
neavtomatske tehnične	90/384/EEC, 93/68/EEC	da
aktivni medicinski pripomočki za vsaditev	90/385/EEC, 93/42/EEC, 93/68/EEC	da
plinske naprave	90/396/EEC, 93/68/EEC	da
grelniki za toplo vodo	92/42/EEC, 93/68/EEC	da
civilna eksplozivna sredstva	93/15/EEC	da
medicinski pripomočki	93/42/EEC, 98/79/EC	da
oprema za uporabo v potencialno eksplozivnih atmosferah	94/9/EC	da
rekreacijska plovila	94/25/EC	da
dvigala	95/16/EC	da
električni gospodinjski hladilniki in zamrzovalniki	96/57/EC	da
tlačna oprema	97/23/EC	da
»in vitro« diagnostični medicinski pripomočki	98/79/EC	da
radijska in telekomunikacijska terminalna oprema	99/5/EC	da
žičnice za prevoz oseb	2000/9/EC	da
embalaža	94/62/EC	ne
sistem hitre železnice	96/48/EC	ne
ladijska oprema	96/98/EC	ne

Vir: *Guide to the implementation of directives based on the New Approach and the Global Approach (2000, str. 12-13).*

Direktive »Novega pristopa« določajo, da lahko proizvajalec na evropskem trgu ponuja le tiste izdelke, ki izpolnjujejo v direktivah predpisano raven varnosti in zaščite zdravja potrošnikov in okolja, ter so skladni z evropskimi standardi. Skladnost s predpisi in standardi proizvajalec dokazuje z oznako CE, ki mora biti na izdelku oziroma, če zaradi narave izdelka to ni možno, na embalaži ali v priloženi dokumentaciji (*Guide to the implementation of directives based on the New Approach and the Global Approach, 2000, str. 9 in 44*).

Slika 5: Na izdelku navedena opozorila in pridobljeni standardi (NEC 1550V)

Omenjene direktive pa ne zajemajo samo novih izdelkov, temveč tudi rabljene izdelke oziroma izdelke iz druge roke, ki se uvozijo na trg EU (Guide to the implementation of directives based on the New Approach and the Global Approach, 2000, str. 15).

Direktive »Novega pristopa« omogočajo državam članicam EU, da lahko s pomočjo svojih zakonov in predpisov uvedejo še dodatne ukrepe za povečanje varnosti potrošnikov in okolja. Na drugi strani pa od članic zahtevajo, da zagotovijo instrumente, s katerimi bodo lahko prepovedale ali omejile prodajo izdelkov, ki kljub oznaki CE ogrožajo varnost ljudi in okolja (Guide to the implementation of directives based on the New Approach and the Global Approach, 2000, str. 9).

3.1.2 Direktiva o splošni varnosti izdelkov

Z direktivo 92/59/EEC poskuša Evropska unija doseči večjo varnost produktov, ki se pojavljajo na evropskem trgu in njihove varnosti ne urejajo posebne direktive »Novega pristopa«. Prav tako direktiva o splošni varnosti izdelkov ureja tista področja varnosti ter tiste nevarnosti, ki jih direktive »Novega pristopa« ne urejajo. Direktiva torej narekuje državam članicam, da preko svojih zakonov in predpisov ter agencij za nadzor dosežejo, da bodo proizvajalci in distributerji izpolnjevali svoje obveznosti in tako prispevali k večji varnosti vseh izdelkov na evropskem trgu.

Direktiva opredeljuje, da so varni tisti izdelki, ki pri normalni uporabi ne predstavljajo nevarnosti za uporabnike oziroma je nevarnost minimalna.

Samo dejstvo, da so na trgu podobni izdelki drugih proizvajalcev, ki so bolj varni, oziroma, da proizvajalec predstavi varnejšo različico izdelka, še ne pomeni, da opazovani izdelek ni

varen. Direktiva namreč določa, da je pri ugotavljanju normalne uporabe izdelkov in njihove varnosti treba upoštevati:

- lastnosti proizvoda, vključno s sestavinami, pakiranjem ter navodili za montažo in vzdrževanje,
- vpliv na druge izdelke, če se opazovani izdelek uporablja oziroma bi se lahko uporabljal z drugimi izdelki,
- predstavitev izdelka, označbe in navodila za uporabo,
- skupine uporabnikov, za katere je izdelek bolj nevaren, če jih uporabljajo (še posebej to velja za otroke).

Proizvajalec je dolžan na trg dobavljati le varne izdelke. Tako mora potrošnike oskrbeti s potrebnimi informacijami, na podlagi katerih lahko ocenijo, kakšna je stopnja varnosti izdelka pri njegovi normalni uporabi.

Pojem proizvajalca se nanaša na vsakega izdelovalca izdelkov, ki ima sedež v državi članici EU oziroma, ki da na izdelek svoje ime, blagovno znamko ali kakšen drugačen prepoznaven znak. Kot proizvajalec se upošteva tudi vsak, ki izdelek predela. Če izdelovalec izdelkov ni iz EU, kot proizvajalec nastopa izdelovalčev predstavnik v EU oziroma uvoznik, če izdelovalec nima predstavnika.

Za varnost izdelkov pa ni dolžan skrbeti samo proizvajalec. Direktiva namreč zahteva, da tudi prodajalci bedijo nad varnostjo izdelkov, ki jih prodajajo. Tako morajo med drugim posredovati informacije o nevarnostih, ki so povezane z izdelkom ter sodelovati pri odpravljanju nevarnosti.

3.1.3 Direktiva o odgovornosti za izdelke za napako

Pred sprejetjem evropske direktive 85/374/EEC je bilo vprašanje odgovornosti za izdelke v EU prepuščeno predvsem sodni praksi vsake posamezne države. Države so tako temelj za odgovornost iskale v odškodninskem ali pogodbenem pravu. Z uvedbo direktive pa je odgovornost za izdelke opredeljena kot objektivna zunajpogodbena odškodninska odgovornost, ki je uveljavljena kot dodatno varstvo potrošnikov in ne posega v splošna določila odškodninskih in pogodbenih obveznosti posameznih držav članic EU (Batagelj, 1995, str. 5).

V splošnem direktiva določa, da je proizvajalec odgovoren za škodo, ki jo povzroči njegov izdelek z napako. Proizvajalec je tako dolžan oškodovancu poravnati odškodnino zaradi:

- smrti, poškodovanja oseb ali okvare njihovega zdravja ter
- uničenja ali poškodovanja stvari (razen samega izdelka z napako), če škoda presega 500 EUR.

Zavedati se je treba, da direktiva ne zajema vseh izdelkov, ki se pojavljajo na evropskem trgu. Kot izdelki, ki so predmet te direktive, se namreč smatrajo le premičnine, pri čemer ni pomembno ali nastopajo kot končni izdelki ali pa se vgrajujejo naprej v druge premičnine ali nepremičnine. Med izdelke je vključena tudi elektrika.

Prvotna direktiva je sicer izključevala primarne kmetijske izdelke in divjačino. Po aferi »norih krav« pa je Evropska unija sprejela direktivo 99/34/EC, s katero je popravila prvotno definicijo izdelkov. Tako je z namenom, da bi povečala varnost potrošnikov in s tem vplivala tudi na povečanje njihovega zaupanja, vključila primarne kmetijske izdelke in divjačino.

Kot proizvajalec se smatra vsak izdelovalec končnih izdelkov, proizvajalec surovin ali izdelovalec sestavnih delov. Prav tako se kot proizvajalec smatra vsakdo, ki izdelke prodaja pod svojim imenom, svojo blagovno znamko ali, če se kako drugače na izdelku predstavlja kot proizvajalec. Kot proizvajalec se upošteva tudi vsak, ki uvaža izdelke v EU z namenom, da jih proda ali da v najem. Po evropski direktivi je tako odgovoren, ne glede na to, ali je znan proizvajalec izdelka, ki ni iz države članice EU.

Če proizvajalca ali uvoznika ni mogoče najti, se kot proizvajalec upošteva vsak prodajalec. V tem primeru postane prodajalec odgovoren za škodo, ki jo povzroči izdelek z napako. Svoje odgovornosti se lahko reši le tako, da v razumnem času oškodovancu sporoči proizvajalca ali uvoznika.

Potrošnik lahko uveljavlja odškodnino le, če dokaže, da je imel izdelek napako ter, da je zaradi te napake prišlo do poškodovanja ali uničenja stvari oziroma smrti ali poškodovanja oseb.

Seveda se postavlja vprašanje, kdaj lahko govorimo o izdelku z napako. Samo dejstvo, da je proizvajalec kasneje na trgu predstavil boljši izdelek, še ni dokaz za to. Evropska direktiva namreč določa, da ima izdelek napako, kadar ne zagotavlja take varnosti, kot bi jo potrošniki lahko razumno pričakovali. Pri tem pa je potrebno upoštevati vse okoliščine, med drugim:

- predstavitev izdelka,
- uporabo izdelka, kot se jo za tak izdelek lahko razumno pričakuje in
- čas, ko je bil izdelek dan v promet.

Omenili smo, da potrošnik lahko uveljavlja odškodnino le, če uspe dokazati, da je imel izdelek napako ter vzročno zvezo s poškodovanjem stvari oziroma oseb. Na drugi strani se

proizvajalec⁶ lahko reši odgovornosti le, če uspe dokazati, da:

- izdelka ni dal v promet,
- v trenutku, ko je dal izdelek v promet, le-ta ni imel napake, ki je povzročila škodo, za katero ga obtožuje oškodovanec,
- izdelka ni proizvedel za prodajo oziroma kakršnokoli drugo distribucijo z ekonomskim motivom,
- je napaka na izdelku posledica predpisov, ki se jih je kot proizvajalec moral držati,
- raven znanosti in tehničnega znanja v času, ko je dal izdelek v obtok, ni bila takšna, da bi z njo lahko odkril napako, zaradi katere je bil poškodovan potrošnik oziroma njegovo premoženje,
- je izdelal le določeno komponento izdelka, napaka na končnem izdelku pa je posledica razvoja celotnega izdelka oziroma slabih navodil, ki jih je izdal končni proizvajalec.

Proizvajalec nikakor ne more omejiti ali izključiti svoje odgovornosti za izdelke z napako, tudi če je takšno določilo uspel vnesti v pogodbo.

Direktiva 85/374/EEC od članic EU pričakuje, da bodo s svojimi pravnimi sistemi zagotovile, da bo proizvajalec odgovarjal za škodo, ki jo povzroči izdelek z napako, deset let od dneva, ko je ta izdelek dal v promet. Prav tako se od članic pričakuje, da bodo zagotovile, da se oškodovancu škoda povrne v treh letih od dneva, ko je ugotovil oziroma bi realno moral ugotoviti, da ima izdelek napako in da je zaradi tega prišlo do poškodovanja stvari oziroma oseb.

Kot smo že omenili, direktiva 85/374/EEC predstavlja smernice državam članicam EU. V določeni meri jim dovoljuje odstopanja, s katerimi lahko še dodatno povečajo varnost svojih potrošnikov, na drugi strani pa jim omogoča, da določene smernice tudi nekoliko omilijo.

Vsaka država članica lahko po svoji presoji v svoji zakonodaji določi, da je proizvajalec odgovoren ne glede na to, da raven znanosti in tehničnega znanja v času, ko je proizvajalec dal izdelek v obtok, ni bila takšna, da bi z njo lahko odkril napako, zaradi katere je bil poškodovan potrošnik oziroma njegovo premoženje⁷.

⁶ V nadaljevanju magistrskega dela bomo zaradi poenostavitve kot odgovorno osebo navajali le proizvajalca, čeprav se v določenih primerih v isti vlogi lahko pojavljata tudi uvoznik in dobavitelj.

⁷ Pred sprejetjem popravka direktive leta 1999 so se države članice lahko odločale tudi o tem, ali naj med izdelke vključijo primarne kmetijske izdelke in divjačino.

Posamezne države se lahko odločijo in omejijo skupno odgovornost proizvajalca za škode, ki so jih povzročili enaki izdelki z isto napako, vendar limit ne sme biti nižji od 70 mio EUR.

3.1.4 Posledice direktiv⁸

Direktiva 85/374/EEC ter direktive »Novega pristopa« povečujejo zaščito pred izdelki z napako. V času proizvodnje silijo proizvajalce, da upoštevajo vse zakonske določbe in standarde, ki veljajo za posamezno skupino izdelkov in tako zmanjšujeta možnost, da se na trgu pojavi izdelek z napako. V kolikor pa do nesreče kljub temu pride, omogoča direktiva o odgovornosti za izdelke oškodovancu, da dobi od proizvajalca nadomestilo za nastalo škodo.

Da bi organi EU ugotovili, kako direktiva o odgovornosti za izdelke (in v njenem ozadju tudi direktive, ki urejajo varnost izdelkov) dejansko deluje, so leta 1999 pripravili Zeleno knjigo, v kateri so državam članicam EU in kandidatkam za članstvo zastavili kopico vprašanj. Na podlagi odgovorov ter določenih dodatnih analiz so nato leta 2001 pripravili poročilo o uporabi direktive o odgovornosti za izdelke z napako v praksi.

Ugotovili so, da jim je z direktivo 85/374/EEC uspelo postaviti pomemben temelj pravnega okolja, v katerem se odvija notranja in zunanja trgovina EU. Z njo je Evropska unija uspela ustvariti stabilno okolje, ki upošteva tako skrb za potrošnike kot tudi za proizvajalce.

Države poročajo, da ob direktivah EU področje odgovornosti urejajo še državni zakoni in drugi predpisi. Oškodovanci te poti uporabljajo takrat, kadar želijo uveljavljati odškodnino za škodo, manjše od 500 EUR, odškodnino za strah in trpljenje, povrnitev škode na samem izdelku z napako in za lastnino, ki ni namenjena privatni uporabi, torej v tistih primerih, ki jih direktiva izključuje. Vendar pa je čas reševanja takšnih škodnih zahtevkov v povprečju daljši.

Analiza je pokazala, da se zaradi spoštovanja direktive položaj evropskih proizvajalcev na trgu EU ni poslabšal. Razlog je v tem, da morajo pravila EU spoštovati tudi tuji proizvajalci, ki svoje izdelke prodajajo na skupnem evropskem trgu. Prav tako ni zaznati, da bi imela podjetja iz držav članic EU probleme v državah, ki na področju odgovornosti za izdelke z napako sledijo direktivam EU⁹.

⁸ Celotno poglavje je povzeto po Report from the Commission on the Application of Directive 85/374/EEC in the Liability for Defective Products (2001).

⁹ Te države so Avstralija, Japonska, Norveška, Švica.

Težja pa je prodaja evropskih podjetij v ZDA in Kanadi, zato se mnoga majhna in srednje velika podjetja raje ne odločajo za nastopanje na tem trgu. Vendar to ni posledica evropske direktive, temveč ameriškega pravnega sistema. Ta je namreč naravnan tako, da hrabri žrtve oziroma oškodovance, da svojo »pravico« iščejo na sodiščih. Sodni procesi potekajo pred poroto in temeljijo na principu, da brez zmage ni nagrade¹⁰. Prav tako je ameriški sistem znan po prisojanju visokih kazenskih odškodnin. Zaradi tega stroški nastopanja na severnoameriškem trgu močno narastejo. Podjetja morajo plačevati višje zavarovalne premije, prav tako pa se srečujejo z visokimi pravnimi stroški.

Za razliko od ameriške prakse se po navajanju nemških in nizozemskih zavarovalnic v Evropi kar 90% škodnih primerov reši zunaj sodnih dvoran. S tem se skrajša sam postopek in znižujejo stroški. Nad tem se sicer pritožujejo organizacije za zaščito potrošnikov. Moti jih namreč, da je večina podrobnosti o dogovoru zaupna in javnosti neznana. S tem se povečuje možnost, da so odškodnine, ki jih prejmejo oškodovanci, nižje, kot bi morale biti, saj imajo v pogajanjih običajno premoč proizvajalci in njihove zavarovalnice.

Kot smo nakazali že v prejšnjem odstavku, se lahko podjetja za primer škode iz naslova odgovornosti za izdelke zavarujejo pri zavarovalnicah. Vendar pa sama direktiva 85/374/EEC od proizvajalcev ne zahteva, da sklenejo takšno zavarovanje. Vsak proizvajalec ima tako proste roke, da se sam odloči, ali bo sklenil zavarovanje in s kakšno zavarovalno vsoto. Zavedati pa se mora, da bo moral škodo poravnati sam, v kolikor zavarovanja ne bo imel oziroma, če bo jamstvo po zavarovalni polici prenizko. To je v preteklosti potrdila tudi praksa v državah članicah EU.

Kljub temu, da zavarovanje odgovornosti za izdelke ni obvezno, bi pričakovali, da se bo število sklenjenih zavarovanj po sprejetju direktive 85/374/EEC povečalo. Vendar pa analize, ki so jih države članice EU opravile za namen priprave poročila o uporabi direktive o odgovornosti za izdelke z napako v praksi, kažejo, da temu ni tako. Razlog je predvsem v tem, da so podjetja iz držav članic EU že pred sprejetjem direktive imela sklenjena takšna zavarovanja, saj so jih v to silile nacionalne zakonodaje. Izjema je le Avstrija, kjer se je število sklenjenih zavarovanj po sprejetju direktive povečalo za 100%.

¹⁰ Pogodbe med oškodovancem in njegovim pravnim zastopnikom v ZDA so pripravljene tako, da celotno ekonomsko tveganje prevzame odvetnik oziroma odvetniška pisarna. Oškodovanec s sodnim procesom tako nima nobenih stroškov. Poiskati mora le odvetnika, ki je prepričan, da lahko z oškodovančevim primerom zmaga na sodišču pred poroto. Vse stroške, povezane s sodnim procesom, prevzame nase odvetnik, v primeru zmage pa nato obdrži 30-40% dosojene odškodnine (Liability Seminar for Junior Underwriters, 1998).

3.2 Zakonska določila v Sloveniji

Po osamosvojitvi je v Sloveniji odgovornost za izdelke urejal Zakon o obligacijskih razmerjih (1978). Le-ta je odgovornost za izdelke definiral kot zunajpogodbeno odškodninsko odgovornost (Batagelj, 1995, str. 5).

Kasneje je Slovenija kot kandidatka za članstvo v EU začela usklajevati svojo zakonodajo z evropskimi direktivami, saj je to eden izmed pogojev za polnopravno članstvo. Tako je uredila tudi področje odgovornosti za izdelke, ki ga sedaj urejajo Zakon o varstvu potrošnikov (1998), Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu potrošnikov (2002) ter Obligacijski zakonik (2001).

Po veljavni slovenski zakonodaji je proizvajalec dolžan povrniti nastalo škodo, če le-ta presega 10.000 SIT in je napaka na izdelku povzročila:

- smrt, telesno poškodbo ali okvaro zdravja človeka ali
- škodo na neki drugi stvari.

Po prej omenjenih zakonih je za povrnitev nastale škode praviloma odgovoren proizvajalec ali uvoznik. Kadar proizvajalca ali uvoznika ni mogoče ugotoviti, za škodo odgovarja vsak dobavitelj. Dobavitelj se torej lahko reši odgovornosti, če v razumnem roku oškodovanca obvesti o tem, kdo je proizvajalec ali uvoznik, oziroma kdo je njemu dobavil izdelek. V nasprotnem primeru je nastalo škodo dolžan povrniti dobavitelj, pri katerem je bil kupljen izdelek z napako.

Proizvajalec je odgovoren za škodo, ki bi nastala zaradi izdelka z napako, deset let od dneva, ko je bil izdelek dan v promet. Pri tem se upošteva, da je bil izdelek dan v promet v tistem trenutku, ko ga je proizvajalec dal na razpolago ali v uporabo oziroma ga je odposlal. Pri izdelkih, ki imajo krajši rok uporabe, je proizvajalec odgovoren za škodo, ki jo povzroči izdelek z napako, le v tem roku.

Kot izdelek zakon opredeljuje vsako premičnino, tudi če je vgrajena v drugo premičnino ali nepremičnino. Med izdelke pa zakon uvršča tudi električno energijo. Že od samega sprejetja slovenski zakon ne izključuje primarnih kmetijskih pridelkov, kar je EU uredila z dopolnitvijo direktive leta 1999.

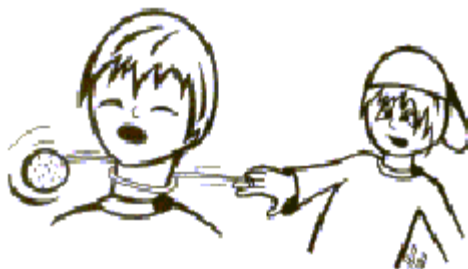
Zakon določa, da proizvajalec nikakor ne more omejiti ali izključiti svoje odgovornosti za izdelke z napako, tudi če je to uspel vnesti v pogodbo.

Na proizvajalca seveda ni mogoče prevaliti vsakega poškodovanja oseb ali stvari. Odgovoren je le v primeru, če ima izdelek napako, kar mora dokazati oškodovanec.

Zakon navaja, da ima izdelek napako, kadar njegova varnost ni takšna, kot bi jo potrošniki lahko upravičeno pričakovali. Seveda se postavlja vprašanje, kakšno varnost pravzaprav potrošniki lahko pričakujejo. Pri tem je potrebno upoštevati:

- predstavitev izdelka glede na njegovo namembnost,
- predvidljivo uporabo izdelka na razumen način in
- čas, ko je bil izdelek dan v uporabo.

Slika 6: Je žogica »Jo-jo« nevaren izdelek?

Vir: *Igra z žogico Jo-jo je nevarna* (2003).

Zveza potrošnikov Slovenije opozarja, da je igra z mehko poskakujočo žogico »Jo-jo« nevarna, saj se zaradi prevelike elastičnosti vrvice lahko zgodi, da se med igro vrvica ovije drugemu otroku okoli vratu (Igra z žogico Jo-jo je nevarna, 2003).

Proizvajalec je prost odgovornosti, če uspe dokazati, da škoda izvira iz vzroka, ki je bil izven stvari in njegovega učinka ni bilo mogoče pričakovati, se mu izogniti ali ga odvrniti. Prav tako proizvajalec ni odgovoren za škodo, če dokaže, da:

- izdelka ni dal v promet,
- iz okoliščin izhaja, da napake, ki je povzročila škodo, ni bilo v času, ko je izdelek dal v promet,
- je ravnal v skladu s prisilnimi predpisi, ki jim mora izdelek ustrezati,
- je izdelal le sestavni del oziroma sestavino končnega izdelka oziroma je pridobil le osnovno ali dodatno surovino in da je napaka nastala zaradi konstrukcije ali izdelave izdelka, v katerega je bil sestavni del vgrajen oziroma je bila zanj uporabljena osnovna ali dodatna surovina ali, da je napaka nastala zaradi navodil končnega proizvajalca tega izdelka,
- svetovna raven znanosti in tehničnega napredka v času, ko je dal izdelek v promet, ni bila takšna, da bi bilo možno napako na izdelku odkriti,
- izdelka ni izdelal za prodajo ali kakršnokoli drugo obliko distribucije v ekonomske namene, niti ga ni dal v promet v okviru svoje dejavnosti.

Če Zakon o varstvu potrošnikov primerjamo z direktivami EU, vidimo, da med njimi ni veliko razlik. To smo seveda lahko pričakovali, saj je trenutno primarni politični cilj Slovenije vključitev v evropsko integracijo, kar pa je možno le z usklajevanjem slovenske zakonodaje z evropskimi direktivami.

Kljub temu je potrebno omeniti vsaj eno bistveno razliko. Po našem zakonu potrošniku ni potrebno dokazati vzročne zveze med izdelkom z napako in škodo, ki jo je domnevno povzročila napaka na izdelku. To je za slovenskega potrošnika bistveno ugodnejše od evropske direktive (Batagelj, 1995, str. 6).

3.3 Primerjava zakonskih določil v nekaterih evropskih državah

Za lažjo primerjavo tujih zakonodaj z evropskimi direktivami in slovenskim zakonom bomo v nadaljevanju na kratko predstavili določene posebnosti v nekaterih državah članicah EU in v nekaterih drugih evropskih državah.

3.3.1 Zakonodaje v države članicah EU

Omenili smo že, da evropska direktiva o odgovornosti za izdelke z napako omogoča državam članicam, da po svoji presoji v zakonodajo vključijo še določene odgovornosti oziroma, da na drugi strani omejijo odgovornost proizvajalca. V Tabeli 2 so tako prikazane njihove odločitve.

Do leta 1999, ko je bilo sprejeto dopolnilo 99/34, temeljna direktiva 85/374 med izdelke ni uvrščala primarnih kmetijskih pridelkov in divjačine. Vendar je direktiva prepuščala državam, da se odločijo, ali bodo kljub temu v svoje zakonodaje vključile tudi tovrstne izdelke. Vidimo, da se je za to možnost odločilo le 5 od 16 držav. Danes so, kot smo že omenili, primarni kmetijski izdelki avtomatično vključeni v direktivo.

Direktiva omogoča državam članicam, da se samostojno odločijo, ali bodo v svojo zakonodajo vključile odgovornost proizvajalca kljub temu, da raven znanosti in tehničnega znanja v času, ko je dal izdelek v obtok, ni bila takšna, da bi z njo lahko odkril napako, zaradi katere je bil poškodovan potrošnik oziroma njegovo premoženje. Iz tabele je razvidno, da sta se za to možnost odločili zgolj dve državi.

V Veliki Britaniji se je glede vključitve razvojnih rizikov razvnela obsežna razprava med potrošniki in proizvajalci. Kot je razvidno iz tabele, so prevladali argumenti proizvajalcev. Vključitev razvojnih rizikov bi namreč lahko (Karlovšek, 1992, str. 235):

- zavrla inovacije,
- zvišala stroške zavarovanja in

- omejila konkurenčno sposobnost britanskih podjetij proti evropskim konkurentom, ki niso odgovorni za razvojne rizike.

Tabela 2: Pregled uporabe evropskih direktiv zakonodajah držav članic EU

država	odgovornost za primarne kmetijske proizvode ¹¹	odgovornost za razvojni riziko	omejitev odškodnine
Belgija	ne	ne	ne
Danska	ne	ne	ne
Nemčija	ne	ne	da
Grčija	da	ne	ne
Španija	ne	ne	da
Francija	da	ne	ne
Irska	ne	ne	ne
Italija	ne	ne	ne
Luksemburg	da	da	ne
Nizozemska	ne	ne	ne
Avstrija	ne	ne	ne
Portugalska	ne	ne	da
Finska	da	da	ne
Švedska	da	ne	ne
Velika Britanija	ne	ne	ne

Vir: *Green Paper: Liability for Defective Products (1999, str. 34-35).*

Direktiva dopušča, da posamezna država s svojo zakonodajo omeji odgovornost za izdelke, pri čemer pa limit ne sme biti nižji od 70 mio EUR. Tudi za to možnost, ki je za razliko od prejšnjih dveh v korist proizvajalcev, se ni odločilo veliko evropskih držav (le tri). Nemčija je tako omejila odgovornost na 80 mio EUR za vse izdelke razen farmacevtskih, za katere velja limit 100 mio EUR. Odgovornost sta omejili še Španija in Portugalska. V nobeni izmed držav pa se zaenkrat še ni pojavil primer, kjer limit ne bi zadoščal za izplačilo nadomestila za nastalo škodo (Report from the Commission, 2001, str. 20).

3.3.2 Zakonodaja v drugih evropskih državah

Večina evropskih držav ima danes zakonodaje vsaj delno usklajene z evropskimi direktivami. Nekatere med njimi (Švica in Norveška) so se zavestno odločile, da bodo kljub temu, da niso članice EU, sledile njenim direktivam. Druge svoje zakonodaje

¹¹ Podatki v tem stolpcu prikazujejo stanje pred popravkom/dopolnitvijo direktive leta 1999.

usklajujejo z evropskimi direktivami z željo, da bi nekoč postale njene polnopravne članice.

V Tabeli 3 so tako zbrani podatki o tem, kako so se nekatere države, ki niso članice EU, odločile o tem, kako urediti odprta vprašanje iz evropske direktive o odgovornosti za izdelke z napako.

Tabela 3: Pregled zakonodaj držav, ki (še) niso članice EU

država	odgovornost za kmetijske izdelke z napako	odgovornost za razvojni riziko	omejitev odškodnine
Bolgarija	da	ne	da
Češka republika	ne	ne	ne
Latvija	ne	ne	ne
Madžarska	ne	ne	ne
Norveška	da	da	ne
Švica	ne	ne	ne
Turčija	ne	ne	ne

Vir: *Green Paper: Liability for Defective Products (1999, str. 36-37)*.

Vidimo, da večina nima vključenih primarnih kmetijskih izdelkov in odgovornosti za razvojne rizike. Na drugi strani se je izmed opazovanih držav le Bolgarija odločila za omejitev odgovornosti proizvajalca.

3.4 Pravna ureditev v Združenih državah Amerike in Kanadi

ZDA in Kanada predstavljata velik trg za evropska podjetja. Vendar pa je nastopanje na severnoameriškem trgu povezano z različnimi nevarnostmi. Eno večjih predstavlja zakonodaja na področju odgovornosti za izdelke, ki se bistveno razlikuje od opisane evropske direktive.

V nadaljevanju bomo predstavili osnovne značilnosti ameriškega pravnega reda, ki bi ga moralo poznati vsako evropsko podjetje, če želi na severnoameriškem trgu kar se da varno poslovati.

V ZDA ne obstaja enotna zakonodaja na področju odgovornosti za izdelke. Vsaka zvezna država ima namreč na tem področju urejene svoje zakone, zaradi česar morajo tuji uvozniki poznati sestavljanjo različnih pogledov. Kljub temu pa so si osnovne značilnosti odgovornosti za izdelke v vseh državah podobne.

3.4.1 Osnovne značilnosti objektivne odgovornosti za izdelke z napako

ZDA so v reševanje škodnih primerov iz naslova odgovornosti za izdelke vpeljale objektivno odgovornost oziroma odgovornost brez krivde. V javnem interesu je namreč, da se izdelkom z napako, ki za potrošnike pomenijo potencialno nevarnost, onemogoči dostop na trg. Če takšni izdelki vseeno uspejo najti pot do kupcev, je javni interes, da nastalo škodo poravnata proizvajalec. Proizvajalec je torej dolžan poravnati škodo, ki je nastala zaradi izdelka z napako, ker je takšen izdelek uspel priti na trg, ne glede na to, ali je napaka na izdelku posledica njegove opustitve ali ne (Stenberg, 1999, str. 11).

Oškodovanec oziroma tožnik mora dokazati, da je v času, ko je proizvajalec dal izdelek v promet, le-ta imel napako. Napaka na izdelku lahko izvira iz (Stenberg, 1999, str. 13-14):

- zasnove izdelka,
- proizvodnje izdelka ali
- navodil in opozoril.

Večina ameriških sodišč določa napako na izdelku, ki izvira iz njegove zasnove, s tako imenovanim testom tveganja in koristi. Izdelek ima napako, v kolikor koristi ne prevladajo nad tveganji, ki izhajajo iz uporabe izdelka. V kolikor proizvajalec ugotovi, da je izdelek nevaren, mora prilagoditi njegovo zasnovo in s tem povečati varnost izdelka.

Dokazovanje napake na izdelku, ki izvira iz same proizvodnje, je običajno zapleten tehnični postopek, saj je potrebno dokazati, da izdelek ne ustreza svojemu tehničnemu opisu ali da odstopa od podobnih izdelkov na trgu.

Proizvajalec je dolžan pripraviti ustrezna in razumljiva navodila za učinkovito in pravilno uporabo z vsemi potrebnimi opozorili o nevarnostih, ki se lahko pojavijo pri uporabi izdelka. Pri tem ni pomembno, ali se navodila in opozorila nahajajo na samem izdelku ali v kakšni drugačni obliki. Opozorila morajo uporabniku pojasniti lastnost in stopnjo nevarnosti ter način, kako se ji da najprimerneje izogniti.

3.4.2 Nekatere značilnosti sodne prakse¹²

Veliko odgovornostnih škod se v ZDA rešuje na sodiščih pred poroto. Za razliko od evropskih sodnikov, ki pri reševanju sporov iščejo predvsem vzročno zvezo med napako na izdelku in poškodbo osebe oziroma njenega premoženja, se ameriški porotniki s tem ne ukvarjajo prav poglobljeno, kljub temu, da mora tudi po ameriškem pravu tožnik takšno zvezo dokazati. Ker je napaka na izdelku očitna, prav tako pa je očitna tudi poškodba

¹² Celotno poglavje je povzeto po gradivu s posveta »Liability Seminar for Junior Underwriters« (1998).

tožnika, porotniki sočustvujejo s slednjim in razsodijo v njegovo korist. Takšna situacija je precej pogosta in zelo nevarna za obdolženca.

Značilnost ameriških sodnih razprav je tudi spopad strokovnjakov. Izdelki so namreč vse bolj kompleksni, zato je za razumevanje njihovega delovanja potrebno precejšnje tehnično in inženirsko znanje. Ker je porota sestavljena iz laikov, obe sprti stranki najemata strokovnjake. Žal pa ti pogosto ne poznajo celotnega problema, temveč le svoje področje. Skupek pričanj različnih ozko specializiranih strokovnjakov tako še bolj zmede poroto, ki zaradi sočutja z oškodovancem ponovno razsodi v njegovo korist.

Podjetja morajo veliko pozornost nameniti navodilom in opozorilom, saj imajo le-ta zelo pomembno vlogo v ameriškem pravnem sistemu. Podjetja morajo biti pri pripravi podatkov o izdelku zelo previdna. Ne glede na to, ali pripravljajo brošuro, ki jo dostavljajo skupaj z izdelkom ali ločeno, reklamo za televizijo, časopis ali kakšen drug medij, morajo paziti, kakšne izdelke prodajajo in kaj v javnosti ponujajo oziroma jamčijo. V primeru sodnega procesa je v ZDA namreč veliko lažje kot v Evropi preko informacijskega sistema izbrskati vse, kar je bilo o izdelku objavljeno v medijih. Prav tako je veliko lažje poiskati odločitve sodišč za stare primere.

Kot primer slabih navodil, seveda po ameriških standardih, navedimo naslednji primer iz leta 2000, ki je zmagal na tekmovanju »Prix Stella« za najbolj absurdno sodbo (Kako zaslužiti kupček denarja s pomočjo ameriškega sodnega sistema, 2002, str. 82).

Ko se je kupec najnovejšega avtodoma znamke Winnebago po uspešnem nakupu vračal domov, je na avtocesti pri 110 km/h zapustil vozniki sedež in si v kabini začel pripravljati kavo. Ker vozilo, kljub najnovejši tehniki, ni bilo sposobno voziti samo, je zapeljalo s ceste in se prevrnilo. Kupec je vložil tožbo, saj proizvajalec v navodilih za uporabo ni izrecno omenil, da voznik ne sme izpustiti volana zaradi pripravljanja kave. Dobil je nov avtodom in odškodnino v višini 1,75 mio USD. Podjetje je po tem dogodku v svoja navodila za uporabo dopisalo, da voznik med vožnjo ne sme zapustiti voznškega mesta oziroma izpustiti volana iz rok ter se tako vsaj nekoliko zaščitilo pred podobnimi kupci.

Vedno večji pomen dajejo sodišča tudi poprodajnim aktivnostim. Proizvajalec je dolžan svoje kupce opozoriti na nevarnosti, ki jih je odkril naknadno, in izdelke odpoklicati s trga oziroma jih popraviti. V primeru, da podjetje ni umaknilo izdelkov s prodajnih polic, porota običajno razsodi v korist tožnika.

Za konec omenimo, da je v ZDA možno, da izkušen oškodovančev pravni zastopnik ne toži le proizvajalca, temveč ob njem še vsa podjetja, ki so sodelovala pri dobavi izdelka.

Tako se lahko na strani tožencev pojavi cela kopica podjetij, kar je še ena bistvena razlika med ameriškim in evropskim sistemom. V Evropi je namreč odgovoren le proizvajalec, prodajalec pa le izjemoma, če proizvajalca ni možno identificirati oziroma, če spremeni izdelek ali da nanj svojo blagovno znamko.

3.4.3 Načini proizvajalčeve obrambe

Podjetje ima, odvisno od države, v kateri poteka sodni postopek, več možnosti, kako se lahko brani pred obtožbami, da je odgovorno za škodo, ki je nastala zaradi njihovega izdelka z napako (Stenberg, 1999, str. 16-17):

- z dokazovanjem soodgovornosti,
- z dokazovanjem nepravilne uporabe izdelka,
- z dokazovanjem, da je bil izdelek predelan,
- z dokazovanjem, da je izdelek neizogibno nevaren,
- s sklicevanjem na izključitev odgovornosti na podlagi pogodbenih določil in
- s sklicevanjem na zastaralne roke.

O soodgovornosti govorimo, kadar malomarnost tožnika oziroma njegova premajhna skrb pri ravnanju z izdelkom pripomore k nastanku škode. Proizvajalec sicer ne oporeka napake na izdelku, vendar hkrati trdi, da do poškodbe ne bi prišlo, če bi uporabnik izdelek uporabljal skrbneje.

V večini držav se v primeru soodgovornosti odškodnina zmanjša v enakem razmerju, kot je določena soodgovornost tožnika. Ta način se ujema tudi z evropsko prakso. V nekaterih zveznih državah pa uporabljajo načelo, da v primeru petdeset ali več odstotne soodgovornosti tožniku sploh ne pripada odškodnina.

Proizvajalec se lahko brani pred odgovornostjo tako, da poizkuša dokazati, da je uporabnik izdelek uporabljal za opravila, za katera ni namenjen. Vendar pa lahko proizvajalec takšno obrambo uporabi le v primeru, če nepravilne uporabe ni bilo mogoče predvideti. Mnoga sodišča namreč menijo, da mora proizvajalec možnost napačne uporabe izdelka predvideti in storiti vse, da bi to preprečil.

Pogosto se zgodi, da trgovci, kupci ali kdo drug predela izdelek, kar pripelje do poškodbe uporabnika. V tem primeru proizvajalec ni odgovoren za nastalo škodo.

Obstajajo določeni izdelki, ki jih ni možno izdelati tako, da bi bili popolnoma varni. Pomembno je, da je izdelek ustrezno izdelan ter da je proizvajalec uporabnika opozoril na vse možne nevarnosti. Takšen primer so na primer zdravila s svojimi stranskimi učinki.

Oškodovancu tako preostane le sklicevanje na proizvajalčevo malomarnost ali kršitev zakonov in predpisov.

S pogodbo nikakor ni možno izključiti objektivne odgovornosti za poškodbe oseb. Možno pa je načeloma izključiti odgovornost za škode na stvareh, kar še posebej velja za zahteve med posameznimi udeleženci v procesu distribucije izdelka. V kolikor je imel proizvajalec sklenjeno takšno pogodbo, se lahko v sodnem procesu nanjo sklicuje.

Zakonska določila o zastaranju določajo, v kolikšnem času mora oškodovanec vložiti tožbo proti proizvajalcu izdelka z napako, zaradi katerega je nastala škoda. Zastaralni roki se med državami razlikujejo. Prav tako pogosto obstajajo razlike med zastaralnimi roki za poškodbe stvari in telesne poškodbe. Rok začne praviloma teči od dneva nastanka poškodbe, izjema so le primeri, ko poškodbe ni bilo možno takoj ugotoviti ali je le-ta nastala zaradi dolgotrajne izpostavljenosti nevarnim snovem. Mnogo držav pozna tudi absolutni zastaralni rok, ki je opredeljen s številom let, v katerih lahko zavarovanec uveljavlja škodo in začne teči z dnem proizvodnje ali prodaje izdelka.

4. Odgovornostna zavarovanja

Kot smo omenili v 2. poglavju, je poslovanje podjetij povezano s številnimi nevarnostmi. Na eni strani se pojavljajo komercialne oziroma poslovne nevarnosti, ki so povezane z negotovostjo, kako bodo potrošniki sprejeli na trgu ponujene izdelke ali storitve. Na drugi strani se pojavljajo nevarnosti, ki so povezane s samim poslovnim procesom in uporabo proizvodov. Del slednjih lahko podjetje zavaruje pri zavarovalnicah.

Na področju zavarovanja je dolgo obstajala praksa, da je možno zavarovati le tiste škode, ki nastanejo zaradi višje sile, torej zaradi dogodkov, za katere ni nihče odgovoren. Šele v času industrijske revolucije in še posebej po prvi svetovni vojni, ko so začele odgovornostne škode vse bolj bremeniti podjetje, so se razmahnila tudi odgovornostna zavarovanja (Ivanjko, 1981, str. 46).

Nevarnosti, ki izhajajo iz poslovnega procesa (zaradi uporabe različnih vrst materialov, strojne opreme in tehnoloških postopkov), namreč pogosto pripeljejo do poškodb delavcev, poslovnih partnerjev, prebivalcev v neposredni bližini ter drugih oseb oziroma njihovega premoženja, za kar je odgovorno podjetje. Prav tako je podjetje odgovorno za škodo, ki jo je povzročil izdelek z napako, katerega je dalo v promet, ter za škode, ki nimajo za posledico poškodovanja oseb ali njihovih stvari.

V želji, da se podjetje razbremeni finančnega bremena, povezanega z odgovornostnimi odškodninskimi zahtevki, lahko sklene različne oblike odgovornostnih zavarovanj, kot so:

- zavarovanje odgovornosti iz dejavnosti,
- zavarovanje odgovornosti za ekološke škode,
- zavarovanje proizvajalčeve odgovornosti,
- zavarovanje odgovornosti uprave in nadzornega sveta,
- različne oblike poklicnih odgovornosti.

Vsaka od omenjenih zavarovalnih vrst pokriva svoj del področja. Ker se mnoge med seboj dopolnjujejo, doseže podjetje največjo varnost, če sklene zavarovanje za več nevarnosti. Pogosto pa že zavarovalnice same ponujajo zavarovalne police, ki vsebujejo splet različnih odgovornostnih rizikov (Spühler, 1998, str. 8-9).

Zavarovalnice torej ponujajo kopico različnih odgovornostnih zavarovanj, ki se med seboj razlikujejo predvsem v tem, od kod izvira nevarnost. Sama logika pa je pri vseh enaka oziroma zelo podobna. Zato bomo v nadaljevanju predstavili osnovne značilnosti odgovornostnih zavarovanj, ki jih bomo lahko s pridom uporabili pri kasnejši analizi zavarovanja odgovornosti za izdelke z napako, ki predstavlja rdečo nit tega magistrskega dela.

4.1 Zavarovane nevarnosti

Kljub temu, da se zavarovanec pogosto počuti moralno odgovornega za nastalo škodo, zavarovalnica izplača odškodnino le, če zavarovanca bremenijo zakonsko določene obveznosti oziroma z zakonom določena odgovornost (Liability Seminar for Junior Underwriters, 1998).

Odgovornostna zavarovanja namreč običajno krijejo civilno pravne odškodninske zahtevke, ki jih tretje osebe uveljavljajo proti zavarovancu. Zavarovalnice oziroma njihove zavarovalne police torej krijejo le del celotne odgovornosti, ki ogroža zavarovance.

Vsi pravni sistemi v svetu namreč poznajo odgovornost za škode, ki jih določa zakon, in odgovornost na podlagi pogodbe. Vendar pa je pogodbeno odgovornost možno zavarovati le izjemoma. Zavarovalnice se takšni odgovornosti upirajo, saj lahko pogodbe bremenijo zavarovance za takšne vrste odgovornosti, ki jih odškodninsko pravo ne predvideva (Liability Seminar for Junior Underwriters, 1998).

Za odgovornostna zavarovanja je torej zelo pomembno odškodninsko pravo, ki ga v Sloveniji ureja Obligacijski zakonik (2001). Zato si na kratko pogledjmo njegove osnovne značilnosti.

Odškodninsko pravo določa, da je povzročitelj škode dolžan povrniti nastalo škodo, če je zanj odgovoren. Tako po slovenski zakonodaji kot tudi po tujih pravnih sistemih je povzročitelj odgovoren za povrnitev škode, če je kriv za škodno dejanje ali če zakon predpisuje njegovo odgovornost kljub temu, da ni kriv. V prvem primeru govorimo o krivdni ali subjektivni odgovornosti, v drugem primeru pa o objektivni odgovornosti oziroma odgovornosti brez krivde (Ivanjko, 1981, str. 61).

Kot smo že omenili, je pri krivdni odgovornosti povzročitelj škode dolžan povrniti škodo le, če je kriv. Kot kriv se povzročitelj smatra, če je vedel oziroma mogel ali moral vedeti za posledice, ki lahko nastanejo zaradi njegovega ravnanja, in v primeru, če je želel ali dovolil nastanek škode. Škoda je lahko povzročena z namenom (naklepom) ali iz malomarnosti. Namenoma je povzročena tista škoda, pri kateri je povzročitelj vedel za posledico in jo je tudi hotel. Kot malomarnost pa se upošteva dejanje, ki je v nasprotju z ravnanjem povprečnega človeka (Ivanjko, 1981, str. 62).

Ločevanje krivdne odgovornosti na škode, povzročene z namenom, in škode iz malomarnosti je za zavarovanje zelo pomembno, saj zavarovalnice ne krijejo odškodninskih zahtevkov za škode, ki jih je povzročitelj povzročil namenoma.

Druga vrsta odgovornosti, ki jo pozna odškodninsko pravo, je objektivna odgovornost. Pri tej odgovornosti je povzročitelj dolžan povrniti škodo, čeprav zanj ni kriv. Njegova odgovornost izhaja iz načela, da je nosilec določene dejavnosti ali lastnik oziroma uporabnik stvari, iz katere izvira večja škodna nevarnost, odgovoren za nastalo škodo ne glede na krivdo. Za razliko od krivdne odgovornosti, kjer mora oškodovanec dokazati krivdo domnevnega povzročitelja, mora pri objektivni odgovornosti domnevni povzročitelj, če se želi rešiti odgovornosti, dokazati, da je škoda nastala zaradi višje sile, dejanja tretjih oseb ali dejanja samega oškodovanca (Ivanjko, 1981, str. 63).

Odgovornostna zavarovanja torej ne krijejo vsakršne odgovornosti zavarovanca, temveč samo nekatere segmente njegove odgovornosti. Na osnovne omejitve smo opozorili v zgornji razlagi pravnega sistema. Vendar se za zavarovanja omejitve tu še ne končajo. Večina zavarovalnih pogojev za odgovornostna zavarovanja namreč vsebuje še dodatne izključitve in omejitve, ki še bolj ožijo jamstvo zavarovalnice. Nekatere izmed teh nevarnosti je sicer možno zavarovati kot posebne oziroma samostojne zavarovalne vrste.

Omenili smo že, da odgovornostna zavarovanja krijejo civilno pravne odškodninske zahteve, ki jih tretje osebe uveljavljajo proti zavarovancu. Pri tem mora biti odškodninski zahtevek posledica dogodka, ki izvira iz na polici navedene nevarnosti (npr. dejavnosti, ki jo opravlja zavarovanec, izdelka z napako, ki ga je zavarovanec dal v promet,...) in mora imeti za posledico:

- telesno poškodbo, obolenje ali smrt osebe (poškodovanje oseb) oziroma
- uničenje, poškodovanje ali izginitev stvari (poškodovanje stvari).

V določenih primerih je možno zavarovati tudi čiste premoženjske škode. To so škode, ki nimajo za posledico niti poškodovanja oseb niti poškodovanja stvari. Na splošno pa velja, da zavarovalnice niso pretirano navdušene nad takšnimi razširitvami in jih zato srečujemo bolj poredko.

4.2 Udeleženci v zavarovalnem razmerju

Pri vseh zavarovalnih razmerjih se pojavljajo naslednje pogodbene stranke:

- zavarovatelj,
- zavarovalec in
- zavarovanec.

Zavarovatelj je zavarovalnica, ki sprejme določeno nevarnost v zavarovanje. Zavarovalec je oseba, ki z zavarovalnico sklene zavarovalno pogodbo. Je torej sklenitelj in plačnik zavarovanja. Zavarovanec pa je oseba, katere interes je zavarovan. Večinoma sta zavarovalec in zavarovanec ista oseba. Razlikujeta se le v primeru zavarovanja na tuj račun, torej v primeru, ko nekdo drug plača premijo namesto osebe, katere interes je zavarovan (Flis, 1999, str. 87-94).

Kot primer zavarovanja na tuj račun navedimo dva najpogostejša primera.

Ker je nakup in vzdrževanje vozila velik strošek, hkrati pa si tudi mladi ne predstavljajo več življenja brez svojega vozila, jim starši pomagajo tako, da zanje sklenejo zavarovalno polico obveznega zavarovanja avtomobilske odgovornosti. Starši v tem primeru nastopajo kot zavarovalec, zavarovan pa je interes njihovega otroka. Torej otrok nastopa kot zavarovanec.

Podoben primer je zavarovanje vozila, ki ga je nekdo najel na podlagi poslovnega leasinga. Ker je lastnik vozila podjetje, ki se ukvarja z leasingom, je le-to na polici navedeno kot zavarovanec. Zavarovanje pa mora običajno urediti najemnik vozila, ki krije tudi s tem povezane stroške.

Ker so odgovornostna zavarovanja nekoliko posebna, se pri njih v primeru škode pojavijo še tretje osebe oziroma oškodovanci. Zanje je značilno, da niso pogodbene stranke v zavarovalnem razmerju, temveč nastopajo le kot prejemniki odškodnin (Flis, 1999, str. 87).

Oškodovanci so torej osebe, katerih premoženje je poškodovano ali uničeno oziroma osebe, ki so utrpeli telesne poškodbe ali obolenja, oziroma svojci umrlih.

Ponazorimo to s primerom.

Naš mladi voznik, iz primera na prejšnji strani, je povzročil prometno nesrečo, v kateri je lastnik nasproti vozečega vozila utrpel gmoto škodo, prav tako pa so bili on in oba njegova sopotnika poškodovani. Opravka imamo torej s tremi oškodovanci.

Slika 7: Trikotnik razmerij, ki nastane ob odgovornostni škodi

Vir: *Liability Losses* (1986, str. 33).

Oškodovanci na domnevnega povzročitelja škode naslovijo odškodninski zahtevek. V kolikor je utemeljen, ga zavarovanec odstopi zavarovalnici. V določenih državah (npr. Franciji in Belgiji) zakon omogoča tudi neposredno naslavljanje odškodninskih zahtevkov na zavarovalnico. To možnost dopušča tudi slovenski Obligacijski zakonik (2001)¹³.

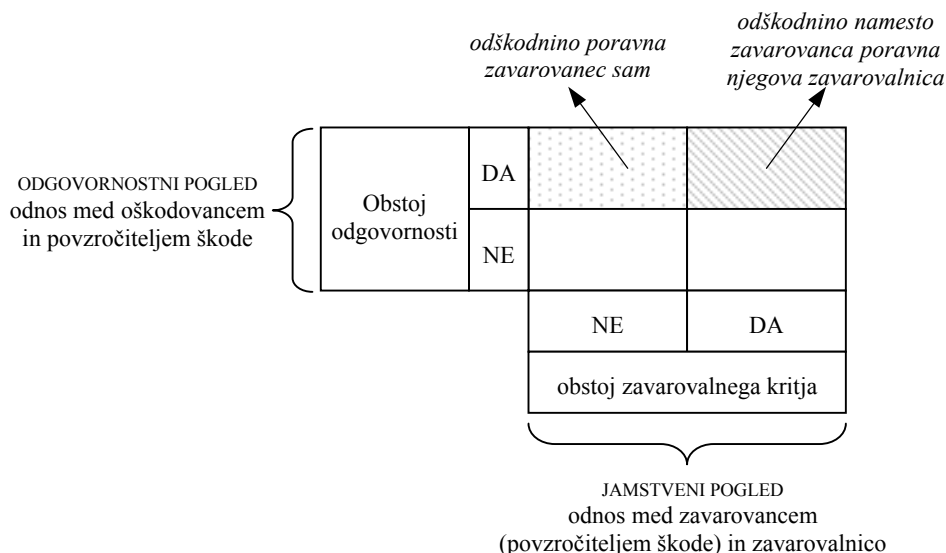
Ker se pri škodi pojavlja več strank z različnimi interesi, to običajno vodi v razprave med njimi. Pri tem poglavitno vprašanje ni, ali je škoda nastala, saj je le-ta vidna. Bolj pomembno je, kakšna je višina škode, ali je zanjo odgovoren zavarovanec in kakšna je njegova odgovornost. Na koncu se nato pojavi še vprašanje, ali je v času škode zavarovanec sploh imel sklenjeno zavarovanje ter ali zavarovanje krije odgovornost, kakršna je nastala (Liability Seminar for Junior Underwriters, 1998).

V kolikor zavarovanec ima ustrezno jamstvo, kar bo podrobneje predstavljeno v podpoglavju 4.3, imata (oziroma naj bi imela) zavarovalnica in zavarovanec pri reševanju škode enake interese. S teoretičnega vidika namreč oba želita doseči najugodnejši izid

¹³ V tem se ne razlikuje od bivšega Zakona o obligacijskih razmerjih (1978).

napram oškodovancu. Zmanjšati želita škodo, kolikor se le da (Liability Seminar for Junior Underwriters, 1998).

Slika 8: Prikaz razkoraka med odgovornostjo in zavarovalnim jamstvom

Vendar praktični primeri pogosto kažejo, da temu ni tako. Pogosto se zavarovanec postavi na stran oškodovanca in nastopa proti zavarovalnici. Iz zavarovančevega zornega kota je to dokaj jasno. Za primer odškodninskih zahtevkov iz odgovornostnih škod je kupil zavarovalno polico, iz katere se izplača odškodnina. Torej zavarovanca, če le ima zadostno zavarovalno kritje, ne bremeni višina odškodnine, saj jo namesto njega poravnava zavarovalnica. Če je oškodovanec njegov poslovni partner, lahko zavarovanec z radodarnostjo svoje zavarovalnice z njim ohranja dobre poslovne odnose (Liability Seminar for Junior Underwriters, 1998).

4.3 Določanje trenutka zavarovalnega primera in s tem jamstva po polici

Zavarovalnice običajno krijejo le nenadne in nepričakovane dogodke. Pri teh primerih je določanje točnega časa nastanka škode preprosto. Ni namreč težko določiti trenutka, ko je prišlo do eksplozije v industrijskem obratu, požara v skladišču ali letalske nesreče (Spühler, 2001, str. 42).

Vendar pri odgovornostnih zavarovanjih zavarovalnice jamčijo tudi za škode, ki nastajajo skozi daljše časovno obdobje. V teh primerih se škoda pokaže šele čez čas. Kot primer lahko navedemo slabo napeljavo, iz katere uhajajo nevarne snovi. Zaužitje majhne količine uhajajoče snovi še ni nevarno, po nekaj letih »rednega« uživanja pa lahko nevarno ogrozi zdravje ljudi. Podoben primer so stranski vplivi pri zdravlilih, ki se pokažejo šele čez nekaj let (Spühler, 2001, str. 43).

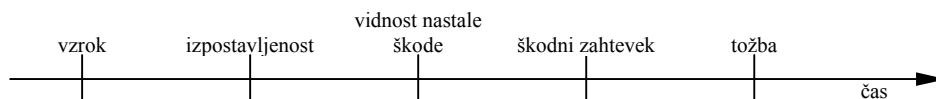
Najbolj razvpit primer postopnih škod v zadnjih letih pa predstavljajo množični odškodninski zahtevki delavcev, obolelih za rakom zaradi dela z azbestom. Tovrstni škodni zahtevki so namreč nevarno zamajali temelje mnogih znanih svetovnih zavarovalnic in pozavarovalnic, med drugim tudi zavarovalne družbe Lloyd's (Blažok, 2001, str. 24).

Prav zaradi tega je eden izmed najpomembnejših elementov odgovornostnih zavarovanj določitev točnega trenutka nastanka zavarovalnega primera. To je tesno povezano z ugotavljanjem, ali je imel zavarovanec v času škode sklenjeno ustrezno zavarovanje.

Kot smo že omenili, v primeru nenadnega in nepričakovanega dogodka ni težav. Če se je škodni dogodek zgodil znotraj zavarovalnega obdobja in po zavarovalnih pogojih tovrstna škoda ni izključena, je zavarovalnica dolžna oškodovancu izplačati odškodnino.

V primeru škod, ki nastajajo skozi daljše časovno obdobje oziroma tako imenovanih postopnih škod, je ugotavljanje nastanka škodnega dogodka dosti bolj nejasno. Zakaj je toliko problemov s postopnimi škodami je razvidno iz Slike 9.

Slika 9: Prikaz poteka postopnih škod

Vir: Spühler (2001, str. 44).

Najprej se torej pojavi vzrok, zaradi katerega je kasneje oseba ali njeno premoženje izpostavljeno nevarnosti. Pogosto se oškodovanec, takoj ko je izpostavljen nevarnosti, tega še ne zaveda. Škodo zazna šele kasneje, ko je-le ta dosti večja. Temu sledi škodni zahtevek, naslovljen na krivca oziroma njegovo zavarovalnico. V kolikor oporekata izplačilu odškodnine, lahko v zadnji fazi na sodišču vloži tožbo.

Da bi rešile problem s postopnimi škodami, so zavarovalnice razvile več mehanizmov, s katerimi določajo, ali je posamezni zavarovalni primer krit po veljavni zavarovalni polici. Ker med tovrstne škode spadajo tudi škode iz naslova zavarovanja odgovornosti za izdelke, si bomo v nadaljevanju na kratko pregledali načela, ki se običajno uporabljajo pri postopnih škodah.

Osnovni načeli, ki se uporabljata za določanje obstoja jamstva, sta:

- načelo odškodninskega zahtevka in
- načelo škodnega dogodka.

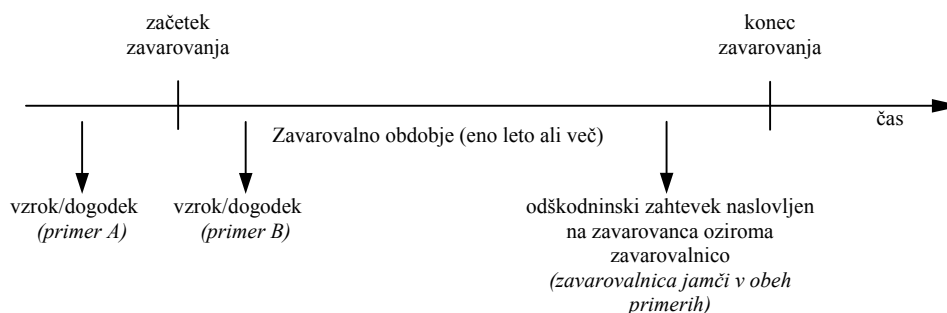
Z uporabo določenih dodatnih klavzul lahko zavarovalnice oblikujejo še različna kombinirana načela, ki so v praksi dosti bolj pogosta. Predstavili jih bomo znotraj osnovnih dveh načel, saj so le njune izpeljanke.

4.3.1 Načelo odškodninskega zahtevka

Po načelu odškodninskega zahtevka je zavarovalnica dolžna izplačati odškodnino, če je odškodninski zahtevek podan v času veljavnosti zavarovalne police, ne glede na čas nastanka vzroka, ki je kasneje sprožil odškodninski zahtevek (Harvey, 2000, str. 86).

Osnova za jamstvo je torej datum, ko je zavarovanec ali njegova zavarovalnica prejela odškodninski zahtevek. Pomemben je datum tistega, ki je zahtevek prejel prvi. Da se izognejo problemom, zavarovalnice običajno določijo, v kolikih dneh jim morajo zavarovanci posredovati prejete odškodninske zahtevke (Liability Insurance Workshop, 2000, str. 114-115).

Slika 10: Osnovno načelo odškodninskega zahtevka

Vir: Spühler (2001, str. 46).

To seveda pomeni, da zavarovalnica ne izplača odškodnine, če je bil odškodninski zahtevek podan po izteku zavarovalne police, kljub temu, da sta tako vzrok kot tudi škoda nastala znotraj zavarovalnega obdobja (Spühler, 2001, str. 45).

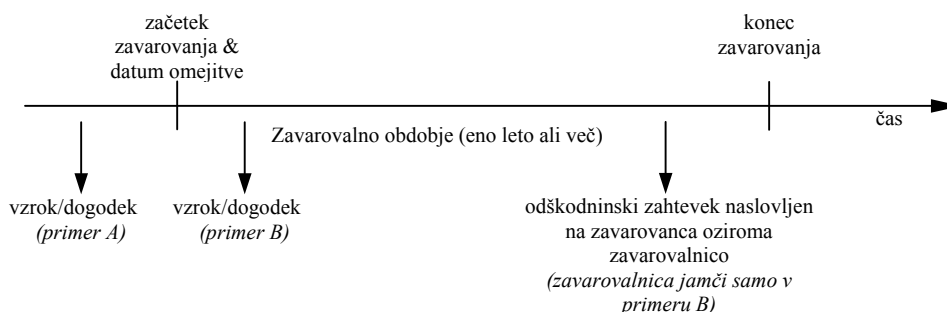
S strani zavarovanca je največja prednost načela odškodninskega zahtevka ta, da se odškodnina izplača po zavarovalni polici, ki velja v času prijave odškodninskega zahtevka. Ker je ta polica običajno novejšega izvora, je limit jamstva zelo verjetno ustrežnejši od tistega, ki je veljal na primer pred desetimi leti, ko je škoda nastala, saj je zavarovanec pri

obnavljanju zavarovalne police upošteval trenutno ekonomsko situacijo in sodno prakso (Liability Insurance Workshop, 2000, str. 118).

4.3.1.1 Klavzula o omejitvi jamstva pred določenim datumom

Po osnovnem načelu odškodninskega zahtevka zavarovalnica krije odškodninske zahteve, ki so bili prijavljeni v času trajanja določene zavarovalne police. Zavarovalnica jamči tudi za škode, katerih vzrok izvira iz časa pred sklenitvijo zavarovanja, seveda le v primeru, če zavarovanec ni vedel in ni mogel vedeti za ta vzrok.

Slika 11: Načelo odškodninskega zahtevka z uporabo klavzule o omejitvi jamstva pred določenim datumom

Vir: Spühler (2001, str. 46).

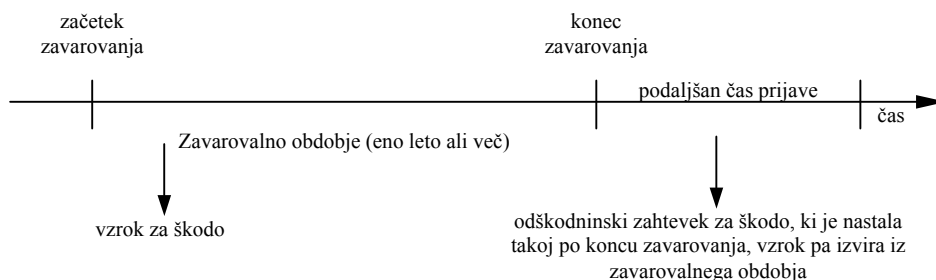
Z uporabo klavzule o omejitvi jamstva pred določenim dnem lahko zavarovalnica izključi jamstvo za odškodninske zahteve, katerih vzrok izvira iz časa pred v polici navedenim datumom. Pogosto se ta datum ujema z začetkom veljavnosti zavarovalne police, vendar to ni nujno (Liability Insurance Workshop, 2000, str. 114).

4.3.1.2 Klavzula o podaljšanju časa prijave odškodninskega zahtevka

Pri osnovnem načelu odškodninskega zahtevka zavarovalnica ni v obvezi za izplačilo odškodnin za odškodninske zahteve, ki so bili podani po koncu zavarovalnega obdobja.

Z uporabo ustrezne klavzule se lahko jamstvo zavarovalnice podaljša tudi po izteku zavarovalnega obdobja. V tem primeru zavarovalnica jamči za škode, ki so nastale po prenehanju zavarovalne police, vzrok za škodo pa je nastal znotraj zavarovalnega obdobja. Seveda bi bilo za zavarovance prelepo, za zavarovalnice pa prenevarno, če bi za škode, ki nastanejo po koncu zavarovanja, jamčile neomejeno. Zato je obdobje, znotraj katerega zavarovalnice poravnajo takšne odškodninske zahteve, natančno določeno (Spühler, 2001, str. 49).

Slika 12: Načelo odškodninskega zahtevka z uporabo klavzule o podaljšanju časa prijave odškodninskega zahtevka

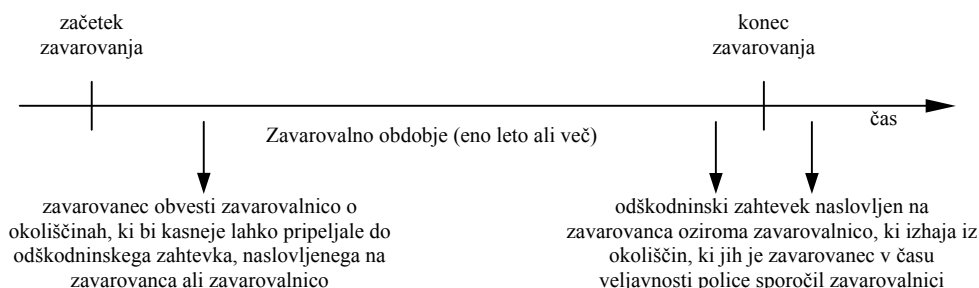

Vir: Spühler (2001, str. 49).

4.3.1.3 Klavzula o obvestilu o možnem vzroku za odškodninski zahtevek

Možna varianta znotraj načela odškodninskega zahtevka je tudi uporaba klavzule, ki določa, da mora zavarovanec takoj, ko opazi okoliščine, ki bi lahko pomenile vzrok za odškodninski zahtevek v prihodnosti, le-te sporočiti zavarovalnici (Liability Insurance Workshop, 2000, str. 115).

Slika 13: Načelo odškodninskega zahtevka z uporabo klavzule o obvestilu o možnem vzroku za odškodninski zahtevek

Vir: Spühler (2001, str. 47).

V tem primeru obstaja jamstvo zavarovalnice, če so bile okoliščine javljene znotraj zavarovalnega obdobja. Trenutek, ko oškodovanec vloži odškodninski zahtevek, torej ni pomemben. Zavarovalnica izplača odškodnino ne glede na to, ali je bil odškodninski zahtevek vložen v času trajanja zavarovanja ali kasneje. Bistveno je le, da zavarovanec pravočasno prijavi okoliščino, ki bi lahko pomenila vzrok za kasnejšo škodo (Spühler, 2001, str. 47).

4.3.2 Načelo škodnega dogodka

Po načelu škodnega dogodka je zavarovalnica dolžna izplačati odškodnino za škodne dogodke, nastale v času veljavnosti zavarovalne police. Pri tem načelu torej ni pomembno, kdaj je oškodovanec podal odškodninski zahtevek (Harvey, 2000, str. 88).

Glavna prednost za zavarovanca je v tem, da ima jamstvo za vse odškodninske zahteve, ki se nanašajo na nesrečo, nastalo v času zavarovanja, ne glede na čas odškodninskega zahtevka. Zavarovanec ima jamstvo, tudi če je odškodninski zahtevek izstavljen šele po desetih letih. Vendar prav iz tega izhaja tudi največja nevarnost uporabe načela škodnega dogodka. Limit jamstva zavarovalnice je namreč ves čas enak. V primeru inflacije (tako ekonomske kot tudi sodne) lahko jamstvo čez deset let postane neustrezno (Liability Insurance Workshop, 2000, str. 116-117).

4.4 Finančna obveznost zavarovalnice

V primeru, da jamstvo po zavarovalni polici ni sporno, je zavarovalnica namesto svojega zavarovanca dolžna oškodovancu izplačati odškodnino. Vendar pa se morajo zavarovanci zavedati, da zavarovalne police v večini primerov ne nudijo neomejenega jamstva. Zavarovalnice namreč, če le lahko, omejijo svojo finančno obveznost. Tako je na polici skoraj vedno določena zavarovalna vsota po posameznem škodnem primeru. Pri visokih zavarovalnih vsotah ter pri zelo nevarnih dejavnostih, kjer obstaja velika verjetnost večjega števila zaporednih škodnih dogodkov oziroma velika verjetnost zelo velike škode po posameznem škodnem dogodku, zavarovalnice omejijo svojo obveznost še z agregatom. Agregat se ponavadi določi za posamezno zavarovalno leto in predstavlja najvišji možni znesek vseh izplačanih odškodnin v tem obdobju (Spühler, 2001, str. 50-51).

Poskusimo pojasniti, zakaj zavarovalnice pri odgovornostnih zavarovanjih omejujejo svoje jamstvo. Ob znanem izreku jeznih zavarovancev, da gre zavarovalnicam denar težko iz rok, obstaja namreč tudi bolj strokovna utemeljitev.

Pri vseh premoženjskih zavarovanjih, razen pri odgovornostnih, zavarovalnice natančno poznajo svoje največje obveznosti. Če na primer podjetje sklene požarno zavarovanje za 50 mio EUR, zavarovalnica ve, da bo v primeru totalne škode morala izplačati ravno ta znesek. Ker lahko na podlagi preteklih izkušenj izračuna verjetnost, da bo tak industrijski obrat zgorel, lahko določi ustrezno zavarovalno premijo. Pri odgovornostnih zavarovanjih pa se stvar nekoliko zaplete. Če agregat vseh izplačil v zavarovalnem obdobju ni določen, zavarovalnica ne pozna svoje največje obveznosti, ki jo lahko doleti. Še huje je seveda, če ni določen limit jamstva po posameznem škodnem primeru. Zavarovalnica ima tako probleme pri določanju potrebne premije.

Zavarovalnice imajo težave predvsem pri obveznih zavarovanjih, ko so limiti zakonsko določeni izredno visoko, v izrednih primerih pa limitov celo ni. Ker ponavadi zakon prepoveduje omejevanje finančnih obveznosti, to za zavarovalnice predstavlja veliko breme (Spühler, 2001, str. 52).

Kljub temu, da imajo zavarovalnice neke vrste opravičilo, da omejujejo jamstvo, pa to za zavarovance seveda ni najbolj ugodno. Možno je namreč, da bi dejanska škoda presegala v polici dogovorjeni limit. V tem primeru mora razliko poravnati zavarovanec sam. Podobno je z letnim agregatom. Če pred potekom zavarovalne police zavarovanec izkoristi celotni agregat, do konca zavarovalnega obdobja po tej polici nima več jamstva. Vse odškodnine, ki jih nanj naslovijo oškodovanci, mora tako poravnati sam.

4.5 Soudležba zavarovanca pri škodi

Zavarovalnice pogosto ponujajo odgovornostna zavarovanja s soudležbo zavarovanca pri škodi, kar pomeni, da mora zavarovanec sam poravnati del nastale škode. To ga na eni strani sili v bolj skrbno in premišljeno ravnanje, na drugi strani pa takšen dogovor praviloma pomeni nižjo zavarovalno premijo (Pavliha, 2000, str. 185).

Poznamo več oblik soudležbe zavarovanca pri škodi:

- franšize,
- odstotno udeležbo zavarovanca
- kombinacije franšize in odstotne udeležne

Pri franšizah je višina soudležbe znana že ob sklenitvi zavarovalne pogodbe. Določena je lahko v absolutnem znesku ali z odstotkom od zavarovalne vsote. Franšize se naprej delijo na integralne in odbitne franšize. Pri integralni franšizi zavarovalnica ne krije škode, dokler ta ne preseže določenega zneska, nato pa škodo plača v celoti. Pri odbitni franšizi zavarovalnica od vsake škode odbije vnaprej dogovorjeni znesek.

Pri odstotnih udeležbah zavarovanca pri škodi je višina soudležbe določena v odstotku od izračunane zavarovalnine oziroma odškodnine.

Ponazorimo še s primerom.

Zavarovanje je sklenjeno z zavarovalno vsoto 10.000.000 SIT. Predpostavimo, da se zgodita dva škodna dogodka. V prvem primeru naj bo odškodnina 100.000 SIT, v drugem pa 1.000.000 SIT.

Zavarovanec sklene zavarovanje s štirimi različnimi soudeležbami:

1. integralna soudeležba = 200.000 SIT,
2. odbitna franšiza = 5% od zavarovalne vsote = 500.000 SIT,
3. odstotna udeležba zavarovanca pri škodi = 10% od izračunane odškodnine,
4. kombinirana soudeležba = 10% od izračunane odškodnine, vendar najmanj 20.000 SIT.

V spodnji tabeli je prikazana delitev plačila odškodnine med zavarovalnico in zavarovancem v primer prve in druge škode.

		1. škoda	2. škoda
1. soudeležba	zavarovalnica	0	1.000.000
	zavarovanec	100.000	0
2. soudeležba	zavarovalnica	0	500.000
	zavarovanec	100.000	500.000
3. soudeležba	zavarovalnica	90.000	900.000
	zavarovanec	10.000	100.000
4. soudeležba	zavarovalnica	80.000	900.000
	zavarovanec	20.000	100.000

5. Zavarovanje odgovornosti za izdelke

Podjetje se ves čas svojega poslovanja srečuje z različnimi nevarnostmi. Nekatere med njimi ga ogrožajo celo potem, ko je izdelke že prodalo.

Uporaba izdelkov je namreč povezana s številnimi nevarnostmi, za katere je odgovoren proizvajalec. Pri uporabi se lahko potrošniki in druge tretje osebe poškodujejo ali utrpijo poslabšanje svojega zdravstvenega stanja. Prav tako je lahko poškodovano ali uničeno njihovo premoženje. Do tovrstnih poškodb prihaja zaradi izdelkov, ki so bili dani v prodajo z napako. Napake izdelkov lahko izhajajo iz same zasnove izdelka, njegovega dizajna, postopkov proizvodnje in shranjevanja ali zaradi napačnih oziroma pomanjkljivih navodil. Za poškodbe potrošnikov in ostalih tretjih oseb ter njihovega premoženja zaradi prej omenjenih vzrokov je odgovoren proizvajalec, ki je izdelek z napako proizvedel, in/ali prodajalec, ki ga je prodal končnemu kupcu (Spühler, 1998, str. 8-9).

Ko je podjetje dokončalo svoj izdelek, je bil v preteklosti njegov glavni problem, kako ga varno in brez poškodb prepeljati do prodajalca. Kraja med transportom, škode zaradi požara, uničenje izdelkov zaradi prometnih nesreč na kopnem in morju so bila za podjetje

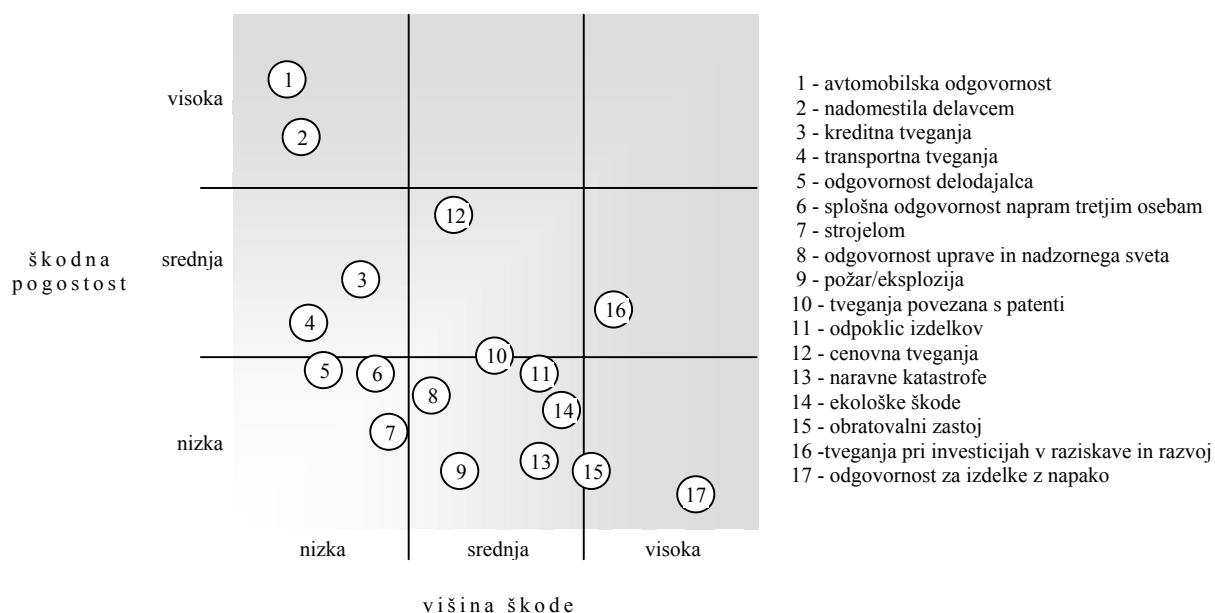
glavna tveganja. Prav zaradi tega imajo pomorska zavarovanja svoje korenine daleč v preteklosti (Spühler, 1998, str. 5).

Mnogo kasneje, šele v sredini dvajsetega stoletja, je zaradi vse večje osveščenosti potrošnikov postala poglobljena tema vročih razprav odgovornost za izdelke. Siloviti trend se je začel v ZDA. Kmalu zatem se je razširil še v Evropo in nato na Japonsko ter v Avstralijo. Na začetku so zakonodaje urejale predvsem panoge z nadpovprečno tveganimi izdelki, kot so zdravila, hrana, vozila in elektronske naprave. Danes pa ima večina držav v svojih zakonodajah že vgrajene predpise, ki urejajo področje varnosti izdelkov ter odgovornosti za izdelke z napako za vse vrste izdelkov, kar smo podrobno predstavili v 3. poglavju (Spühler, 1998, str. 6).

Raziskave kažejo, da v določenih industrijskih panogah odgovornost za izdelke z napako predstavlja eno izmed najpomembnejših tveganj za proizvajalca. Farmacevtska podjetja tako ocenjujejo, da je to zanje celo največje tveganje, ki se bo v prihodnosti še povečevalo, in sicer bolj kot ostala tveganja (Zimmermann, 1998, str. 22-28).

Prav tako morajo proizvajalci upoštevati dejstvo, da je pogostost škod iz naslova odgovornosti za izdelke z napako zelo majhna, vendar pa je na drugi strani intenziteta škod izredno velika. To pomeni, da se škode pojavljajo sicer zelo redko, a tedaj, ko se pojavijo, pomenijo za proizvajalca izredno veliko finančno breme. Gre torej za tip škod, ki smo jih v 2. poglavju opredelili kot večje oziroma katastrofalne škode. Takšne škode pa lahko v skrajnem primeru vodijo celo v uničenje podjetja.

Slika 14: Prikaz porazdelitve tveganj v farmacevtski dejavnosti

Vir: Zimmermann (1998, str. 30).

Slika 14 prikazuje porazdelitev tveganj v farmacevtski dejavnosti. Kljub temu, da je porazdelitev tveganj odvisna od industrijske panoge, nekatere zakonitosti veljajo dokaj splošno. Zgornja ugotovitev o katastrofalni naravi škod iz naslova odgovornosti za izdelke z napako tako velja bolj ali manj za vsa proizvodna podjetja.

Leta 2001 je Bayer AG zaradi suma, da je zdravilo za zniževanje ravni holesterola lipobay povzročilo smrt več kot petdesetih ljudi, le-to umaknil s trga. Nemški farmacevtski gigant je do sedaj bolnikom oziroma svojcem umrlih izplačal 477 milijonov USD odškodnin, s čimer je poravnal 1.342 tožb. Proti Bayerju je zaradi omenjenega zdravila vloženih še 11.200 tožb, tako da bo končna višina škode verjetno še precej večja (STA, 2003, str. 13).

Ker imajo tveganja iz naslova odgovornosti za izdelke z napako vse značilnosti zavarovaljivih tveganj, so zavarovalnice razvile posebno vrsto zavarovanja – zavarovanje odgovornosti za izdelke.

Vse večja osveščenost je pripeljala do tega, da je danes zavarovanje odgovornosti za izdelke v mnogih razvitih državah že zakonsko predpisano. Slovenija zaenkrat ne sodi med te države, kar pomeni, da je vsakemu posameznemu proizvajalcu prepuščena odločitev o sklenitvi tovrstnega zavarovanja (Ferlan, 2002, str. 5). Izjema je področje proizvodnje in prodaje zdravil ter medicinskih pripomočkov, kjer Zakon o zdravilih in medicinskih pripomočkih (1999) narekuje proizvajalcem oziroma dobaviteljem sklenitev zavarovanja odgovornosti za izdelke (slovenske zavarovalnice takšno zavarovanje ponujajo pod posebnim imenom - obvezno zavarovanje odgovornosti proizvajalcev zdravil in medicinskih pripomočkov).

V nadaljevanju bomo podrobneje predstavili zavarovanje odgovornosti za izdelke. Pri tem nam bosta v pomoč predhodni poglavji, v katerih smo opredelili zakonske predpise na področju varnosti izdelkov in odgovornosti za izdelke z napako ter splošne značilnosti odgovornostnih zavarovanj.

5.1 Zavarovanje v Sloveniji¹⁴

Zavarovanje odgovornosti za izdelke z napako poznamo v Sloveniji pod imenom zavarovanje proizvajalčeve odgovornost za izdelke. Običajno se sklepa kot samostojno zavarovanje, saj zavarovanje odgovornosti iz dejavnosti izključuje škode, nastale zaradi izdelkov, ki jih je zavarovanec kakorkoli dal v promet. Pri določenih manjših rizikih se v

¹⁴ Poglavje je povzeto po zavarovalnih pogojih slovenskih zavarovalnic.

zadnjem času proizvajalčeva odgovornost sicer pojavlja kot razširitev odgovornosti iz dejavnosti, a je to bolj izjema kot pravilo.

Zavarovanje proizvajalčeve odgovornosti za izdelke štiti proizvajalca pred škodami, ki nastanejo potem, ko je njegov izdelek zapustil tovarno. V kolikor izdelek povzroči škodo, dokler je v tovarni (na primer v skladišču), je to predmet splošne odgovornosti. Če pridejo obiskovalci na ogled tovarne, ki izdeluje pirotehnične izdelke in se v skladišču sprožijo rakete, pri tem pa so obiskovalci poškodovani, zavarovalnica takšno škodo izplača iz naslova zavarovanja splošne odgovornosti. V kolikor podjetje proda svoje izdelke in pride do podobne eksplozije v skladišču prodajalca ali pri kupcu doma, je takšna škoda predmet zavarovanja proizvajalčeve odgovornosti za izdelke (Liability Insurance Workshop, 2000, str. 26).

Zavarovanje krije civilno pravne odškodninske zahtevke, ki jih tretje osebe uveljavljajo proti zavarovancu zaradi nenadnega in presenetljivega dogodka, do katerega je prišlo zaradi izdelka z napako, ki ga je zavarovanec dal v promet, in ima za posledico:

- telesne poškodbe, obolenja ali smrt osebe oziroma
- uničenje, poškodovanje ali izginitev stvari.

Proizvajalec protivlomnih alarmnih naprav je lahko odgovoren za poškodovanje premoženja in oseb zaradi požara, ki ga je povzročila napaka v napeljavi protivlomne alarmne naprave. Prav tako je proizvajalec protivlomne alarmne naprave lahko odgovoren za škodo, ki je nastala, ker se alarm ni sprožil, ko je vlomilec vlomil v hišo in iz nje odnesel stvari (Liability Insurance Workshop, 2000, str. 25).

Izdelki z napako pogosto pripeljejo tudi do ekonomske škode, kot je na primer izguba dohodka. Le-ta je krita samo v primeru, če izhaja iz poškodb oseb in njihovega premoženja. V kolikor pa je oškodovancu nastala le ekonomska škoda, katere vzrok ni v poškodovanju oseb in njihovega premoženja, govorimo o čistih premoženjskih škodah, ki jih zavarovanje proizvajalčeve odgovornosti za izdelke po slovenskih pogojih ne krije.

Proizvajalec dobavi strojno opremo svojemu kupcu. Če ima dobavljeni stroj napako in zaradi tega pride do eksplozije, povzroči materialno škodo tovarni. Pogosto mora tovarna za nekaj časa ustaviti še proizvodnjo. Ob sami škodi, ki jo je povzročila eksplozija, ima kupec stroja tako še škodo zaradi izgube dohodka. Proizvajalčeva zavarovalna polica krije oba segmenta škode. Drugače pa je z jamstvom, v kolikor stroj enostavno ne deluje. Okvara stroja namreč ne povzroči nobene druge škode na kupčevem premoženju. Kupec (tovarna) ima le škodo zaradi izpada proizvodnje. V tem primeru gre za čisto premoženjsko škodo, ki jo mora

povrniti proizvajalec stroja z napako sam(*Liability Insurance Workshop, 2000, str. 25*).

Izdelek z napako je opredeljen kot izdelek s konstrukcijsko napako ali z napako v materialu, iz katerega je izdelan. Kot izdelek z napako se šteje tudi izdelek s pomanjkljivimi navodili za uporabo.

Pri proizvodnji svojih izdelkov podjetja pogosto vgrajujejo sestavne dele in sklope, ki jim jih naredijo in dobavijo njihovi poslovni partnerji. Z zavarovanjem proizvajalčeve odgovornosti so kriti tudi odškodninski zahtevki za škode, ki so nastale zaradi vgrajenih sestavnih delov in sklopov drugih podjetij. Pri tem zavarovalnice od svojih zavarovancev zahtevajo stalno kontrolo kvalitete vgrajenih delov, saj v nasprotnem primeru izgubijo jamstvo.

Ker so določeni izdelki podjetij namenjeni vgradnji v druge izdelke, nekatere zavarovalnice ponujajo razširitev zavarovalnega kritja tudi za škode, ki nastanejo na stvareh, kamor se je zavarovančev izdelek vgradil.

Vse slovenske zavarovalnice iz svojega jamstva izključujejo škode, ki so nastale, ker zavarovanec ni opustil dejanja kljub temu, da bi moral pričakovati njegove škodljive posledice oziroma je vedel, da je izdelek, ki ga je dal v promet, pomanjkljiv ali pokvarjen. V kolikor ni v zavarovalni pogodbi posebej dogovorjeno, zavarovanje ne krije škod, ki jih je povzročila embalaža.

Prav tako zavarovanje ne krije:

- škode na samem izdelku z napako,
- škode, ki je nastala zaradi izdelka, ki je bil kasneje predelan,
- škode, ki izvira iz izdelka, ki ga proizvajalec ali prodajalec ni prodal, temveč ga je podaril oziroma mu je bil odtujen brez njegove vednosti in
- ekološke škode.

Zavarovanje odgovornosti za izdelke ščiti proizvajalca pred odgovornostjo zaradi poškodb tretjih oseb in njihovega premoženja zaradi izdelkov z napako, ki jih je dal v promet. Zavarovalna polica ne krije stroškov, ki jih je imel proizvajalec s tem, da je izdelek z napako popravil, predelal ali zamenjal. Zavarovalnice namreč večinoma zagovarjajo stališča, da je to tveganje povezano s prodajo in ga mora zato nositi proizvajalec sam. V primeru, da kupec kupi televizijski sprejemnik, ki ima napako in zaradi tega pride do poškodovanja kupca in njegovega premoženja, bo zavarovalnica pokrila vso nastalo škodo razen škode na samem televizijskem

sprejemniku. Stroške popravila ali zamenjave televizijskega sprejemnika bo moral poravnati sam proizvajalec (Liability Insurance Workshop, 2000, str. 32).

Če primerjamo nevarnosti, ki jih je možno zavarovati z zavarovanjem proizvajalčeve odgovornosti za izdelke, z evropsko direktivo in slovensko zakonodajo, ki urejata področje odgovornosti za izdelke z napako, vidimo, da to zavarovanje nudi slovenskim podjetjem ustrezno zaščito. Zavarovanje proizvajalčeve odgovornosti pa ni primerno le za podjetja, ki proizvajajo izdelke, podvržene prej omenjeni zakonodaji oziroma direktivi. Zavarovati je namreč možno tudi odgovornost za izdelke, ki niso namenjeni osebni potrošnji, saj je podjetje odgovorno tudi za škode, ki izvirajo iz izdelkov, namenjenih komercialni uporabi.

Zavarovalnica krije odškodninske zahteve, če je do nesreče prišlo po začetku in pred koncem jamstva. Zavarovalnica krije škodo tudi v primeru, če vzrok za dogodek izvira iz časa pred sklenitvijo zavarovanja ali ko je bilo jamstvo zavarovalnice prekinjeno, vendar le, če zavarovanec ob sklenitvi zavarovanja za ta vzrok ni vedel. Jamstvo se torej določa po načelu škodnega dogodka, ki smo ga podrobneje predstavili v podpoglavju 4.3.2.

Zavarovalna vsota oziroma jamstvo se določa po posameznem škodnem dogodku, pri čemer se običajno določi enotna zavarovalna vsota za osebe in stvari. Pogosto je z zavarovalno polico opredeljen tudi letni limit jamstva in soudeležba zavarovanca pri škodi. Letni agregat je običajno določen kot dvakratnik izbrane zavarovalne vsote, soudeležba pa je običajno zanemarljiva.

V primeru, da izbrane zavarovalne vsote niso previsoke, je zavarovanje z doplačilom razmeroma lahko razširiti iz Slovenije na območje celotne Evrope ter sveta brez ZDA in Kanade. Nekoliko daljši pa je postopek, v kolikor zavarovanec potrebuje jamstvo tudi za severnoameriški trg oziroma jamstvo z zavarovalnimi vsotami, ki presegajo lastne deleže slovenskih zavarovalnic. V tem primeru morajo zavarovalnice namreč pridobiti ustrezno pozavarovalno zaščito. Širitev jamstva preko slovenskih mej ter potreba po višjih zavarovalnih vsotah običajno vodita v nekoliko strožje zavarovalne pogoje. Takšno jamstvo zavarovalnice običajno ponujajo le ob letnem agregatu, ki je enak zavarovalni vsoti, ter ob višji soudeležbi zavarovanca ob škodi.

Zavarovalna premija pri zavarovanju proizvajalčeve odgovornosti za izdelke se določa v promilih od prometa zavarovanih izdelkov. Običajno je obračun sestavljen iz akontacije, ki se pripravi na začetku zavarovalnega leta, ter poročila, ki se pripravi, ko so znani dejanski podatki o proizvodnji oziroma prodaji izdelkov.

Na škodni strani je pomembno poudariti, da je zavarovanec dolžan zavarovalnico obvestiti o nesreči brez odlašanja, saj je na ta način možno omiliti nastalo škodo. V kolikor

zavarovanec prejete škodne prijave ne posreduje zavarovalnici in hkrati le-ta dokaže, da je to negativno vplivalo na višino škode, lahko pride do izgube ali zmanjšanja pravic do izplačila odškodnine.

Kot smo že omenili v poglavju o odgovornostnih zavarovanjih, slovenska zakonodaja dopušča neposredno naslavljanje odškodninskih zahtevkov na zavarovalnico. S tem sta oškodovancu odprti dve možnosti. Odškodnino lahko terja od krivca za nastalo škodo, ki nato pooblasti zavarovalnico, ali kar neposredno od njegove zavarovalnice.

5.2 Zavarovanje v nekaterih evropskih državah

V pozavarovalnici Swiss Re so opravili primerjavo zavarovanj odgovornosti za izdelke z napako v različnih evropskih državah in ZDA. Ugotovili so, da med njimi obstaja veliko podobnosti in hkrati tudi veliko razlik. V nadaljevanju bomo predstavili izsledke te raziskave, ki je ob nekaterih državah EU (Nemčija, Italija, Švedska, Francija, Španija in Velika Britanija) zajemala še Švico, Poljsko in Združene države Amerike. Za lažjo primerjavo s slovenskimi izkušnjami bomo v spremljevalne tabele dodali še značilnosti zavarovanja proizvajalčeve odgovornosti v Sloveniji, ki smo jih predstavili v prejšnjem podpoglavju.

5.2.1 Struktura jamstva

Zavarovanje odgovornosti za izdelke je nadgradnja zavarovanja splošne odgovornosti oziroma odgovornosti iz dejavnosti. V nekaterih državah se tako zavarovanje odgovornosti za izdelke ureja znotraj zavarovanja splošne odgovornosti s posebnimi pogoji ali klavzulami oziroma takšno razširitev predvidevajo že sami pogoji za splošno odgovornost. V Veliki Britaniji, Franciji, Italiji in Nemčiji ter tudi pri nas pa je običajno, da se zavarovanje odgovornosti za izdelke ureja s samostojno zavarovalno polico (Narita, 1996, str. 28).

Zavarovanje odgovornosti za izdelke krije poškodovanje oseb in njihovega premoženja ter posrednih škod, do katerih pride zaradi tega. Običajno zavarovalnice ne jamčijo za čiste premoženske škode, kljub temu pa se takšne razširitve ponekod vseeno pojavljajo (Narita, 1996, str. 28).

Zavarovalnice ponujajo kopico razširitev. Tako je v večini držav možno brez večjih problemov jamstvo razširiti na ekološke škode. Izjema je predvsem Italija, kjer je takšno jamstvo, podobno kot v Sloveniji, izrecno izključeno. Prav tako je v določenih državah možno jamstvo razširiti na škode na samih izdelkih, škode pri montaži in podobno. Večina zavarovalnic v Evropi krije tudi stroške preprečevanja oziroma zmanjševanja škode ter

stroške reševanja. Izjema so zavarovalnice v Franciji in Veliki Britaniji, ki podobno kot ameriške, tovrstnih stroškov ne krijejo (Narita, 1996, str. 28-29).

Nikakor pa nikjer v Evropi zavarovanje odgovornosti za izdelke ne krije škod iz naslova garancij in zmanjšane uporabnosti izdelkov. Takšno širino kritja omogočajo zgolj ameriške zavarovalne police (Narita, 1996, str. 29).

Tabela 4: Primerjava značilnosti zavarovanj odgovornosti za izdelke z napako – 1. del

Država	Ali je proizvajalčeva odgovornost vključena v splošno odgovornost	Ali imata splošna odgovornost in proizvajalčeva odgovornost različne zav. vsote	Ali je jamstvo določeno po posameznem škodnem dogodku	Ali je določen letni agregat	Ali je možna pridobitev ponovnega jamstva po izkoriščenju letnega agregata
Nemčija	Da, obstajajo pa tudi ločene police	Dostikrat so določene ločene zavarovalne vsote	Da	Da, agregat je običajno dvojna zav. vsota	Da
Italija	Ne	Da	Da	Da, agregat je običajno dvojna zav. vsota	Ne, ni določeno v polici
Švica	Da	Ni nujno	Da	Da, vendar agregat ni vedno določen za eno leto	Ni običajno, a se na željo da urediti
Švedska	Da, v industriji	Ni nujno	Da	Da	Da
Francija	Ne, vendar jo je po potrebi kljub temu možno vključiti	Ne	Da	Da	Da
Španija	Da	Ni nujno	Da	Delno	Delno, odvisno je od zavarovalne vsote
Velika Britanija	Ne, kljub temu se pojavlja pri majhnih podjetjih	Da	Da	Da	Da
Poljska	lahko je vključena, obstajajo pa tudi ločene police	Ni nujno	Da	Da	Da
ZDA	Da	Da	Da	Da	Načeloma ne
Slovenija	Ne	Da	Da	Da, agregat je običajno dvojna zav. vsota	Da

Vir: Narita (1996, str. 41-49).

Pri praksi nemških zavarovalnic velja omeniti še eno zanimivost. Njihovi pogoji namreč izključujejo obveznost zavarovalnice v primeru poškodovanja premoženja ali čistih premoženjskih škod, če podjetje ni posvetilo dovolj pozornosti kontroli svojih izdelkov.

Problem, ki je povezan s to klavzulo, je seveda jasen. Zavarovalnica namreč zelo težko dokaže, da njen zavarovanec ni izvedel zadostne kontrole (Narita, 1996, str. 29).

Zavarovalne vsote se v vseh opazovanih državah določajo po posameznem škodnem dogodku. V nekaterih državah zavarovalnice ponujajo enako zavarovalno vsoto za splošno odgovornost in odgovornost za izdelke, v drugih (npr. ZDA, Velika Britanija, Italija) pa so zavarovalne vsote določene ločeno za vsako zavarovano nevarnost posebej. Razen v Španiji zavarovalne vsote pri zavarovanju odgovornosti za izdelke niso določene ločeno za poškodovanje oseb in za poškodovanje stvari (Narita, 1996, str. 29).

Vse zavarovalnice, razen nekaterih španskih, ponujajo zavarovanja odgovornosti za izdelke z določilom o letnem agregatu. V primeru izčrpanja agregata je pridobitev ponovnega jamstva možna le ob plačilu dodatne premije. Prav tako se zavarovanja večinoma sklepajo s soudeležbo zavarovanca pri škodi, ki se med državami lahko močno razlikuje. Tako je soudeležba v Italiji zelo velika, na Poljskem pa zanemarljiva. Pogosto se soudeležba določa za vsakega zavarovanca posebej (Narita, 1996, str. 29).

V preteklosti je pri določanju jamstva prevladovalo načelo škodnega dogodka, načelo odškodninskega zahtevka pa se je uporabljalo predvsem za velike industrijske rizike. V zadnjem času pa se vse bolj krepi uporaba načela odškodninskega zahtevka. Zavarovalne police v Španiji in Italiji se tako večinoma že sklepajo s tem načelom, v Nemčiji pa še vedno velja izključno načelo škodnega dogodka, ki je prevladujoče tudi na Švedskem. V ZDA in Veliki Britaniji imata zaenkrat enak pomen obe načeli (Narita, 1996, str. 29-30).

V vseh primerih, ko zavarovalnice določajo jamstvo na podlagi načela odškodninskega zahtevka, se po potrebi uporabljajo tudi ostale klavzule, ki smo jih predstavili v podpoglavju 4.3.1.

Zavarovalni pogoji vseh evropskih zavarovalnic vsebujejo klavzulo o serijskih škodah, kar pomeni, da se vse škode, ki izvirajo iz istega vzroka oziroma istega izdelka z napako, upoštevajo kot en škodni dogodek. Zavarovalnica ima tako obvezo, da za vse škode skupaj izplača največ eno dogovorjeno zavarovalno vsoto. Ameriške zavarovalne police te klavzule ne poznajo (Narita, 1996, str. 30).

Pri evropskih zavarovalnicah je možno jamstvo iz nacionalnega trga brez večjih problemov razširiti na celoten evropski kontinent, pri čemer zavarovalnice za to običajno zaračunavajo dodatno premijo. Nekoliko težje pa je pridobiti jamstvo za severnoameriški trg (Narita, 1996, str. 30-31).

Tabela 5: Primerjava značilnosti zavarovanj odgovornosti za izdelke z napako – 2. del

Država	Ali je določena soudeležba zavarovanca pri škodi	Ali zavarovanje krije ekološke škode	Ali zavarovanje krije stroške odpoklica izdelkov s trga	Ali zavarovalni pogoji vključujejo klavzulo o serijskih škodah	Ali se pri zavarovanju odgovornosti za izdelke pojavlja sozavarovanje
Nemčija	Da, soudeležba se določa za vsak primer posebej	Da	Ne, razen pri avtomobilski industriji	Da	Ustaljena praksa pri večjih podjetjih, pri manjših ne
Italija	Da, soudeležba je 10% od odškodnine, vendar največ do določenega zneska	Ne	Ne	Da	Delno se pojavlja pri večjih podjetjih, pri manjših ne
Švica	Da, višina je različna	Da	V osnovnem jamstvu ne, a je razširitev možna z ločeno zav. vsoto	Da	Pojavlja se pri velikih podjetjih, če so vključeni zav. posredniki
Švedska	Da, višina je različna za mala in velika podjetja	Da	Ne	Da	Običajno ne
Francija	Da	Ni standardno, vendar je jamstvo možno razširiti	Ne	Da	Da, a delež sozavarovalnih pogodb upada
Španija	Da, soudeležba se določa za vsak primer posebej	Da	Da, v obliki stroškov za zmanjševanje škode	Da	Pojavlja se pri velikih podjetjih, pri manjših ne
Velika Britanija	Da	Običajno ne	V osnovnem jamstvu ne, a je razširitev možna z ločeno zav. vsoto	Da	Da
Poljska	Da, vendar je običajno neznatna	Delno	Ne	Da	Redko pri večjih podjetjih
ZDA	Da	Da	V osnovnem jamstvu ne, a je razširitev možna z ločeno zav. vsoto	Ne	Da, pri velikih podjetjih, pri manjših ni običajno
Slovenija	Da, vendar je običajno neznatna, pri večjih rizikih je pogosto višja	Ne	Ne	Da	Ne

Vir: Narita (1996, str. 41-49).

Za konec je treba poudariti, da so škode iz zavarovanja odgovornosti za izdelke lahko zelo velike. To še posebej velja za industrijske rizike, kot so na primer živilska, avtomobilska, farmacevtska in kemična industrija. Ker takšnih tveganj zavarovalnica ne more izravnati

sama, si mora urediti ustrezno pozavarovalno zaščito. Pogosto pa se pri zavarovanju odgovornosti za izdelke velikih industrijskih rizikov pojavljajo tudi sozavarovalne pogodbe.

5.2.2 Zakonske določbe, ki urejajo zavarovalne pogodbe

Tudi na področju zakonskih določb, ki urejajo zavarovalne pogodbe, evropske države niso popolnoma enotne. Tako so v Italiji, Veliki Britaniji, Švedski in Nemčiji obveznosti zavarovanca, da zavarovalnici razkrije vse podatke, zelo stroge. Zavarovanec mora namreč prostovoljno dostaviti vse podatke, ki bi lahko vplivali na tveganje in s tem na zavarovalnično odločitev, ali naj sprejme določen rizik v zavarovanje ali ne. Na drugi strani so ostale opazovane države, kjer je dostava podatkov potrebna le na željo zavarovalnice (Narita, 1996, str. 32).

Že v poglavju o odgovornostnih zavarovanjih smo omenili, da v določenih državah zakonodaja dopušča možnost, da oškodovanec naslavlja zahteve direktno na zavarovalnico. Takšne države so Francija, Španija in Poljska. V Veliki Britaniji in ZDA lahko oškodovanec direktno terjia izplačilo od zavarovalnice le v primeru, če je zavarovanec plačilno nesposoben. V ostalih državah so direktni zahtevki možni le pri zavarovanju avtomobilske odgovornosti (Narita, 1996, str. 32).

V Švici ter na Švedskem in Poljskem zakonodaja predpisuje, da mora zavarovanec o škodi obvestiti zavarovalnico takoj, ko je to možno. V ostalih državah je rok opredeljen s številom dni, ki se giblje med 3 in 7 dnevi. Vendar v vseh primerih zavarovalnice običajno z zavarovalnimi pogoji dopuščajo daljše roke (Narita, 1996, str. 32-33).

V vsakem primeru pa se mora zavarovanec zavedati, da lahko zaradi zapoznele prijave izgubi jamstvo. Seveda mora v tem primeru zavarovalnica dokazati, da je zapoznela prijava negativno vplivala na višino škode. Ker je takšno dokazovanje zelo težko, zapoznele prijave pri evropskih zavarovalnicah ne igrajo pomembnejše vloge.

Tudi na področju zastaralnih rokov obstajajo med evropskimi državami velike razlike. V Italiji je zastaralni rok eno leto, v Franciji, Španiji in Švici dve leti ter na Švedskem in Poljskem tri leta. V vseh teh državah začne zastaralni rok teči od dneva škodnega dogodka. V Nemčiji, kjer odškodninski zahtevki zastarajo v dveh letih, začne zastaralni rok teči od konca zavarovalnega leta, iz katerega izhaja obveznost zavarovalnice. V Veliki Britaniji je zastaralni rok šest let. Če primerjamo evropsko zakonodajo z ameriško, ugotovimo še večje razlike. Ukrepi se namreč razlikujejo med posameznimi državami, saj zastaralni roki niso urejeni na zvezni ravni (Narita, 1996, str. 34).

5.3 Razširitev zavarovalnega jamstva na severnoameriški trg

V poglavju o zavarovanju odgovornosti za izdelke v Sloveniji in v nekaterih drugih evropskih državah smo omenili, da je zavarovalno jamstvo teritorialno možno razširiti tudi na ZDA in Kanado. Glede na to, da se tamkajšnji pravni sistem bistveno razlikuje od evropskega, to vpliva tudi na zavarovalne pogoje, pod katerimi evropske zavarovalnice in pozavarovalnice sklepajo takšna zavarovanja. Zelo pogosto namreč jamstvo omejijo z dodatnimi klavzulami, med katerimi so najpogostejše (Liability Insurance Workshop, 2000, str. 33):

- klavzula, ki določa, da se jamstvo določa po načelu odškodninskega zahtevka,
- klavzula, ki določa, da so stroški pravnih zastopnikov vključeni v limit jamstva,
- klavzula o izključitvi kazenskih odškodnin,
- klavzula o izključitvi ekoloških škod in
- klavzula o izključitvi določenih bolezni, kot je na primer azbestoza.

Evropske zavarovalnice pri določanju jamstva po zavarovalni polici za zavarovanje odgovornosti za izdelke s kritjem v ZDA pogosto uporabljajo načelo odškodninskega zahtevka, saj jim le-ta omogoča, da po preteku zavarovanja natančno poznajo vse svoje obveznosti. Zavarovalnice po tem načelu namreč krijejo le tiste odškodninske zahtevke, ki so jih oškodovanci naslovili na zavarovanca v času trajanja zavarovanja.

Za razliko od evropske prakse mora v ZDA obtoženo podjetje tudi v primeru zmage v sodnem procesu samo poravnati stroške svojih pravnih zastopnikov. Le-ti znajo biti izredno visoki, saj dobri ameriški pravniki računajo 200 do 400 USD na uro. Pri dolgotrajnih sodnih procesih, ki so pri odgovornostnih škodah pogosti, lahko tovrstni stroški dosežejo vrtočlave številke (tudi 150.000 USD in več). Ti stroški so kriti z zavarovanjem odgovornosti za izdelke in že sami po sebi upravičujejo nakup takšnega zavarovanja. Vendar pa evropske zavarovalnice običajno vključujejo stroške pravnih zastopnikov v limit jamstva, s čimer nekoliko znižajo svojo obveznost. V primeru izgube sodnega procesa zavarovalnica skupaj za dosojeno odškodnino in pravne stroške izplača največ dogovorjeno zavarovalno vsoto (Liability Seminar for Junior Underwriters, 1998).

Zavarovanje odgovornosti za izdelke po pogojih evropskih zavarovalnic običajno krije nadomestilo za povrnitev nastale škode zaradi poškodovanja oseb in njihovega premoženja ter posredne (ekonomske) škode, ki je oškodovancu nastala zaradi tega. Severnoameriški pravni sistem pa pozna še dodatno kazensko odškodnino, ki jo porota določi kot kazen, ker je bil proizvajalec brezbrizen do drugih. To ni nadomestilo za nastalo škodo, temveč kazen, zato jo evropske zavarovalnice pogosto izključujejo iz svojih zavarovalnih polic (Stenberg, 1999, str. 20).

5.4 Ocenjevanje proizvajalčeve izpostavljenosti tveganju

Do sedaj smo spoznali, pod kakšnimi pogoji je možno pri slovenskih in tujih zavarovalnicah skleniti zavarovanje odgovornosti za izdelke. Ker so zavarovalni pogoji in premija odvisni od proizvajalčeve izpostavljenosti tveganju, si za konec tega poglavja pogledajmo, kaj vse zavarovalnice upoštevajo pri ocenjevanju tveganosti posameznega proizvajalca oziroma zavarovanca.

Tako tuje kot tudi slovenske zavarovalnice ocenjujejo izpostavljenost tveganju iz naslova odgovornosti za izdelke na podlagi¹⁵:

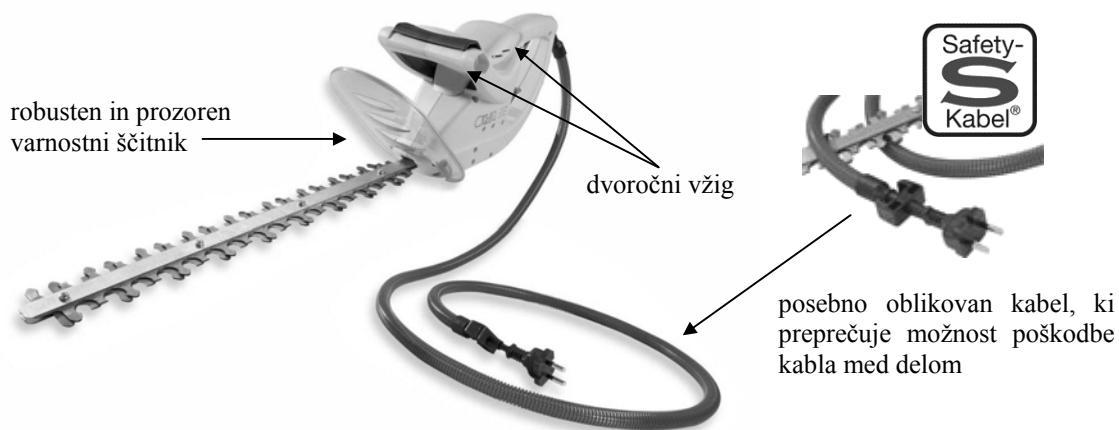
- natančnega opisa izdelkov, ki jih zavarovanec proizvaja oziroma prodaja,
- letnega obsega proizvodnje izdelkov, ki jih zavarovanec želi zavarovati,
- organiziranosti in usposobljenosti raziskovalnega in razvojnega oddelka,
- poudarka, ki ga zavarovanec namenja kontroli izdelkov med samo proizvodnjo,
- tehnologije, na podlagi katere se izdelek proizvaja,
- industrijskih standardov (kot na primer DIN, ISO), ki jih pri svoji proizvodnji uporablja zavarovanec,
- koliko časa je izdelek že prisoten na trgu,
- poslovnih partnerjev, ki sodelujejo pri proizvodnji izdelka, in opisa sestavnih delov, ki jih le-ti dobavljajo zavarovancu,
- prodajnih poti,
- navodil in opozoril, priloženih izdelku,
- življenjske dobe izdelka,
- organiziranosti na področju montaže in servisa,
- zakonodaje na področju varnosti izdelkov in odgovornosti za izdelke z napako ter sodne prakse na tistih trgih, za katere zavarovanec povprašuje po jamstvu,
- preteklega škodnega dogajanja.

Zavarovalnice torej poskušajo pridobiti čim več koristnih informacij o proizvajalcu ter o izdelkih, za katere želi skleniti zavarovanje. Vendar zavarovalnice ne zanimajo zgolj gotovi izdelki ter k njim priložena navodila in opozorila, temveč celoten postopek proizvodnje izdelkov. Zavarovanje odgovornosti za izdelke namreč krije škode, ki jih povzročijo skrite napake na izdelku, torej napake, ki so nastale v postopku zasnove in izdelave izdelka in za katere proizvajalec v trenutku, ko je izdelek dal v promet, ni vedel. Verjetnost, da bo podjetje na trg dalo izdelek z napako, pa je večja pri podjetjih s slabšo organizacijo, manjšim poudarkom na izpolnjevanju mednarodnih industrijskih standardov in podobno. Zaradi tega dajejo zavarovalnice, še posebej pri sklepanju zavarovanj z visoko

¹⁵ Povzeto po vprašalnikih slovenskih zavarovalnic za zavarovanje proizvajalčeve odgovornosti za izdelke, Stief Katrin (1998, str. 5-7) in Spühler Jürg (1998, str. 29-30).

zavarovalno vsoto in za bolj tvegana področja (kot je na primer severnoameriški trg), velik poudarek proučevanju organizacijskih in tehnoloških procesov v podjetju ter kakovosti njihovih dobaviteljev sestavnih delov.

Slika 15: Varnostni ukrepi pri električnih škarjah za živo mejo

Vir: *Heckenschere HE 500-56 S »Safety«* (2003).

Za konec je potrebno omeniti, da zavarovalnice niso navdušene nad proizvajalčevo oziroma zavarovančevo selekcijo tveganj. V zavarovanje želijo vključiti vse izdelke, tudi tiste manj tvegane, saj lahko le tako kvalitetno izravnajo tveganja. Zato v primeru, ko vseeno sprejmejo v zavarovanje zgolj določen izdelek, običajno obračunajo višjo premijo. Še posebej se ta problematika občuti v primeru potrebe po fakultativnem pozavarovanju. Pogosto proizvajalci v želji, da bi omejili zavarovalne stroške, povprašujejo po različnih višinah jamstva za kritje v Evropi in na severnoameriškem trgu, vendar pozavarovalnice v to praviloma ne pristajajo in zahtevajo, da je jamstvo za Evropo enako kot za ZDA, s tem pa se seveda bistveno dvigne zavarovalna premija.

6. Dodatno zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov s tržišča

V 3. poglavju smo opisali zakonske podlage, ki v evropskih državah in v ZDA urejajo področje varstva potrošnikov. Da na trg ne bi prihajali nevarni izdelki, torej izdelki, ki bi ogrožali zdravje kupcev, morajo proizvajalci upoštevati predpise na področju varnosti izdelkov. Če kljub temu pride do nesreče, pa so dolžni oškodovancu povrniti nastalo škodo. To breme lahko z nakupom zavarovalne police za zavarovanje odgovornosti za izdelke prenesejo na zavarovalnice.

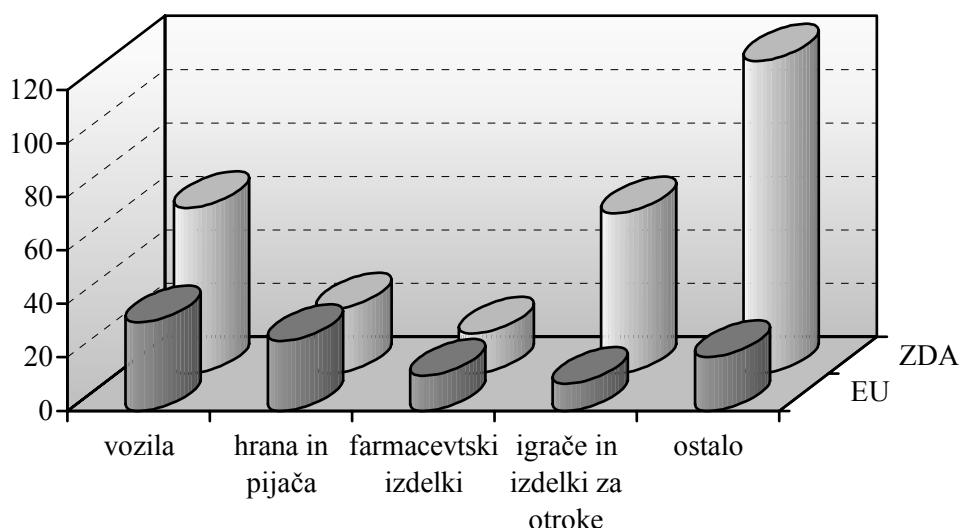
Proizvajalci so torej dolžni poskrbeti za ustrezno kontrolo svojih izdelkov ter tako na trgu ponuditi le varne izdelke. Kako pa je s poprodajnimi aktivnostmi? Ali morajo proizvajalci

skrbeti za varnost potrošnikov tudi potem, ko so izdelke že prodali? Da. K temu jih zavezuje zakonodaja, ki v vseh evropskih državah ter v večini ameriških zveznih držav proizvajalcem narekuje, da morajo spremljati svoje izdelke in odpraviti napake, ki bi lahko ogrozile varnost uporabnikov ter njihovega premoženja. K spremljanju izdelkov ter pravočasnemu odkrivanju njihovih napak pa sili proizvajalce tudi dejstvo, da bo proizvajalec v primeru odgovornostne škode zaradi izdelka z napako, ki ga je dal v promet, izgubil svoj ugled. To bo seveda vplivalo na njegovo nadaljnje poslovanje, saj bo upadla prodaja ter s tem dobiček.

V kolikor proizvajalec pravočasno odkrije napako na izdelkih ter jih odpokliče s trga, se s tem na eni strani izogne odgovornostni škodi, na drugi strani pa kupcem pokaže svoje odgovorno obnašanje ter tako vsaj delno obvaruje svoj ugled.

Z odpoklicem izdelkov s trga so običajno povezani veliki stroški. Allianz, ki je ena vodilnih svetovnih zavarovalnic, na podlagi svojih raziskav ocenjuje, da lahko stroški posameznega odpoklica pri velikih serijah izdelkov sežejo vse tja do nekaj milijonov ameriških dolarjev. Ista zavarovalnica prav tako opozarja, da odpoklici niso nobena redkost. Ravno nasprotno. Analize kažejo, da so vse pogostejši. V obdobju od januarja 1997 do aprila 1998 so v Evropi in ZDA našli kar 380 odpoklicev, ki so bili objavljeni v različnih medijih javnega obveščanja. Ob tem pa je potrebno poudariti, da proizvajalci veliko odpoklicev skrivajo pred širšo javnostjo, tako je bilo dejansko število odpoklicev izdelkov s trga verjetno še neprimerno večje¹⁶ (Matschke, 1999, str. 21-22).

Graf 1: Primerjava odpoklicev izdelkov s trga po industrijskih panogah v EU in ZDA

Vir: Matsche (1999, str. 21).

¹⁶ Na spletni strani Safety Alerts, ki nudi tekoče spremljanje vseh znanih odpoklicev onstran luže, lahko tako v zadnjih letih na primer zasledimo več kot tisoč odpoklicev letno.

Ker se z odpoklicem izdelkov s trga zmanjšuje verjetnost škode iz naslova odgovornosti za izdelke, so nekatere zavarovalnice začele stroške odpoklica vključevati v svoje police za zavarovanje odgovornosti za izdelke. Zaradi vse večje osveščenosti potrošnikov in s tem vse večje potrebe po odpoklicu izdelkov s strani proizvajalca ter vse večjih stroškov, ki so z odpoklicem povezani, pa danes vse več zavarovalnic že ponuja tudi samostojno zavarovanje, ki krije stroške odpoklica izdelkov s trga.

V nadaljevanju tega poglavja bomo najprej predstavili oblike odpoklicev, ki jih proizvajalci v dani situaciji lahko uporabijo. Nato bomo predstavili še osnovne značilnosti samega zavarovanja.

6.1 Vrste odpoklicev izdelkov s trga

Za začetek je potrebno ločiti¹⁷ (Spühler, 1998, str. 20):

- umik izdelkov s trga in
- odpoklic izdelkov s trga.

O umiku izdelkov govorimo, kadar se izkaže, da je izdelek zaradi zasnove, napak v sami proizvodnji ali sprememb, ki jih je prinesla nova tehnologija, popolnoma neuporaben. Gre torej za skrajni ukrep proizvajalca (oziroma uvoznika ali trgovca), saj je potrebno s trgovskih polic in skladišč umakniti vse izdelke.

O odpoklicu izdelkov govorimo, kadar ima samo določena serija oziroma samo nekaj izdelkov iz nje napako. Le-ta lahko, enako kot pri umiku, izvira iz zasnove, napak v proizvodnji ali novih tehnoloških spoznanj. Pri odpoklicu torej ne gre za splošno neuporabnost izdelka, temveč za napako na posameznih izdelkih.

Ovisno od tega, kako je voden sam postopek, odpoklice naprej delimo na (Spühler, 1998, str. 20-21):

- prostovoljne in dirigirane ter na
- tihe in javne.

Odpoklic je prostovoljen, kadar proizvajalec sam obvesti potrošnike, da je njegov izdelek nevaren in bi lahko povzročil poškodovanje oseb ali njihovega premoženja. V kolikor proizvajalec ne reagira sam in zato odpoklic ukaže državna institucija, govorimo o dirigiranem odpoklicu izdelkov. Proizvajalci imajo načeloma raje prostovoljne odpoklice, saj na ta način pokažejo svoje odgovorno obnašanje, odpoklic, ki ga ukaže uradna oseba, pa zanje pomeni zaušnico in dodatno izgubo zaupanja kupcev.

¹⁷ Zaradi poenostavitve bomo v nadaljevanju uporabljali le izraz odpoklic izdelkov s trga.

O javnem odpoklicu izdelkov s trga govorimo, kadar proizvajalec javno, torej preko medijev javnega obveščanja, pozove svoje kupce, naj vrnejo izdelke, ker imajo le-ti napako. Javni odpoklic izdelkov se uporablja predvsem tedaj, kadar identiteta kupcev ni znana. V kolikor pa proizvajalec (ali trgovec) točno pozna kupce, jih lahko o napaki na izdelku obvesti osebno in tako po nepotrebnem ne vznemirja javnosti. V tem primeru govorimo o tistem odpoklicu. Pri določenih vrstah izdelkov so pogosti tudi primeri, ko kupec sploh ne izve za napako, saj jo proizvajalec oziroma njegov pooblaščen poslovni partner odpravi v sklopu rednih vzdrževanj.

Kot primer javnega odpoklica izdelkov s trga lahko navedemo kar domač primer. Farmacevtsko podjetje Lek d.d je namreč 14.04.2003 s trga odpoklicalo serijo tablet Lekadola, saj so v določenih škatlicah namesto pravih tablet našli tablete drugega zdravila. Obvestilo o odpoklicu so objavili v medijih javnega obveščanja ter na svoji spletni strani (Sporočilo za javnost o umiku serije Lekadola iz prometa, 2003):

»Na podlagi v petek, 11. aprila 2003, prejete ene prijave iz lekarne, farmacevtska družba Lek obvešča javnost, da je v procesu pakiranja serije tablet Lekadola, k. št. 001123112D, prišlo do zamenjave izdelka.

V Leku smo nemudoma pristopili k raziskavi ugotovljene napake, ki je potrdila, da obstaja možnost, da je lahko v nekaj škatlicah Lekadola (tablete 20 x 500 mg, k. št. 001123112D), poleg blistra pravega zdravila Lekadol tudi blister z zdravilom Teolin retard, 300 mg tablete.

Družba Lek je v skladu s 66. členom Zakona o zdravilih in medicinskih pripomočkih isti dan nemudoma obvestila Urad za zdravila na ministrstvu za zdravje, veledrogerije, ki so tržile omenjeno zdravilo, in hkrati pisno in ustno obvestila mrežo slovenskih lekarn. O morebitni zamenjavi zdravila smo obvestili tudi slovenske zdravnike.

Kljub temu, da gre najverjetneje za enkratno napako, smo se zaradi varnosti posameznika odločili za umik zdravila Lekadol s k. št. 001123112D s slovenskega trga.

Umik zdravila s slovenskega trga se bo po naših pričakovanjih zaključil v nekaj dneh. Lek bo v tem času poskrbel za preverbo vrnjene serije zdravila. Takoj, ko bo odpoklic zaključen, opravljena tehnična preverba in vzpostavljeni ukrepi, bomo javnost obvestili.

Vse kupce Lekadola vljudno prosimo, da izdelek Lekadol s k. št. 001123112D nemudoma vrnejo v najbližjo lekarno.

Obžalujemo napako in zagotavljamo, da bomo storili vse potrebno za ugotovitev vzroka in preprečitev podobnih napak v prihodnosti.«

Za konec omenimo še eno delitev, ki je za zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov s trga najpomembnejša. Odpoklice lahko delimo na (Spühler, 1998, str. 21):

- odpoklic izdelkov zaradi lastne napake,
- odpoklic izdelkov zaradi tuje napake.

O odpoklicu izdelkov zaradi lastne napake govorimo, kadar je za napako na izdelku kriv proizvajalec sam. Že prej omenjeni primer Leka sodi v to kategorijo.

Pogosto pa je odpoklic izdelka potreben zaradi napake v komponenti, ki jo je končnemu proizvajalcu dobavil njegov poslovni partner. Napaka na izdelku torej izvira iz napake v sestavnem delu, ki ga ni izdelal proizvajalec končnega izdelka, temveč ga je le vgradil v svoj izdelek. V tem primeru govorimo o odpoklicu izdelkov zaradi tuje napake.

Veliko primerov odpoklicev zaradi tuje napake lahko najdemo v avtomobilski industriji. Pogosto mora namreč proizvajalec odpoklicati vozila s trga zaradi napak na zavorah, pnevmatikah,... Za napako je sicer odgovoren dobavitelj, vendar sam odpoklica ne more opraviti, saj ne ve, v katerih vozilih so vgrajeni njegovi izdelki in na katerih trgih so vozila prodana.

Ne glede na to, ali gre za odpoklic izdelkov zaradi lastne ali tuje napake, ima proizvajalec končnega izdelka z odpoklicem stroške. Pri odpoklicu zaradi lastne napake mora proizvajalec sam nositi finančno breme, ki je s tem povezano. V primeru odpoklica zaradi tuje napake, pa je nastalo škodo dolžan poravnati dobavitelj, torej tisti, ki je končnemu proizvajalcu dobavil sestavni del z napako.

Iz tega izhaja, da je tako za končnega proizvajalca, kot tudi za njegovega dobavitelja sestavnih delov smotrno nakup zavarovalne police za zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov s trga. Končni proizvajalec potrebuje zavarovanje za primer odpoklica zaradi lastne napake, ki ima vse značilnosti premoženjskih zavarovanj. Na drugi strani njegov dobavitelj potrebuje zavarovanje za primer odpoklica zaradi tuje napake. Ta oblika zavarovanja ima vse značilnosti odgovornostnih zavarovanj, saj zavarovalnica namesto dobavitelja povrne škodo, ki je z odpoklicem nastala končnemu proizvajalcu.

6.2 Zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov v tujini

Zavarovanje odpoklica izdelkov s trga je ena najmlajših zavarovalnih vrst, zato je na večini zavarovalnih trgov še v razvoju. V mnogih evropskih državah in ZDA namreč do pred kratkim takšnega zavarovanja niso poznali. Izjema je predvsem Nemčija, kjer tamkajšnje zavarovalnice že več kot dve desetletji avtomobilski industriji ponujajo zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov zaradi tuje napake. Zavarovanje v ostalih industrijskih panogah ter zavarovanje zaradi lastne napake pa se tudi pri njih, podobno kot drugod po svetu, šele uveljavlja (Liability Seminar for Junior Underwriters, 1998).

Pri razvijanju novega zavarovanja so zavarovalnice ubrale dva različna pristopa. V nekaterih državah, na primer v Franciji, Skandinaviji in delno tudi v Švici, zavarovanje odpoklica ponujajo kot razširitev zavarovanja odgovornosti za izdelke z napako, pri čemer je za vsak riziko dogovorjena ločena zavarovalna vsota. Osnova za takšno povezovanje izhaja predvsem iz povezanosti obeh tveganj ter dejstva, da se z odpoklicem izdelkov s trga preprečujejo škode iz naslova osnovnega rizika, torej proizvajalčeve odgovornosti. V večini držav, med njimi v Nemčiji in na anglo-saksonskih zavarovalnih trgih, pa se zavarovanje stroškov odpoklica običajno pojavlja kot samostojna zavarovalna vrsta. Zavarovalnice se namreč bolj nagibajo k samostojnim zavarovalnim policam, saj lahko le na ta način natančno ocenijo tveganje ter opredelijo jamstvo in potrebno premijo za posameznega proizvajalca (Spühler, 1998, str. 23-24).

Prav tako med državami obstajajo razlike v pogleda na zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov zaradi lastne in zaradi tuje napake. V določenih državah, na primer v Franciji in v skandinavskih državah, zavarovalnice zagovarjajo predvsem zavarovanje zaradi lastne napake. Drugje se pojavljata obe obliki zavarovanja. Nemalo pa je tudi primerov, ko se zavarovalnice sploh ne ukvarjajo z ločevanjem obeh tveganj, kar je za proizvajalce sicer dobro, s stališča zavarovalne stroke pa je to nekoliko preveč površno (Liability Seminar for Junior Underwriters, 1998).

Kljub prej omenjenim razlikam so osnovne značilnosti zavarovanja stroškov odpoklica izdelkov v vseh državah podobne. Tako ni bistvenih razlik v stroških, ki jih zavarovalnice krijejo, povodu za nastop jamstva ter v pogojih, ki jih mora proizvajalec izpolnjevati, da zavarovalnica sploh sprejme takšno tveganje v zavarovanje.

Kot smo že omenili, so z odpoklicem izdelkov s trga običajno povezani veliki stroški, zato je za proizvajalce smiselno, da sklenejo ustrezno zavarovanje. Vendar pa se morajo pri tem zavedati, da zavarovalnice niso pripravljene sprejeti v jamstvo vseh njihovih stroškov oziroma izdatkov.

Stroški, ki za zavarovalnice niso sporni in jih je zato vedno mogoče zavarovati, so (Spühler, 1998, str. 40-41):

- stroški, ki so neposredno povezani s samim odpoklicem, in
- stroški preverjanja odpoklicanih izdelkov ter njihovega morebitnega uničenja.

V ti dve skupini stroškov spadajo stroški opozarjanja o nevarnih izdelkih, javno oznanjanje odpoklica, obveščanje poslovnih partnerjev, ki so povezani z nevarnim izdelkom, stroški pakiranja odpoklicanih izdelkov ter njihov transport od kupca do mesta testiranja in nazaj, stroški dodatnih delavcev, ki jih je proizvajalec zaradi tega moral najeti, ter stroški testiranja izdelkov in njihovega uničenja, v kolikor popravilo ni možno oziroma ekonomsko upravičeno.

Naslednjo skupino stroškov predstavljajo stroški popravila, predelave ali zamenjave izdelka z napako oziroma stroški povrnitve kupnine, v kolikor izdelka ni mogoče nadomestiti z izdelkom brez napake. Ti stroški dejansko predstavljajo podjetniško tveganje in jih zavarovalnice vključujejo v jamstvo le izjemoma, pri čemer predhodno izredno natančno ocenijo izpostavljenost proizvajalca takemu tveganju (Spühler, 1998, str. 40-41).

Še bolj redko sprejemajo zavarovalnice v jamstvo tradicionalne podjetniške rizike, kot so izguba dohodka zaradi zmanjšane tržne deleža, ki je posledica izgube dobrega imena proizvajalca, ter izdatke, potrebne, da proizvajalec ponovno pridobi svoj prejšnji položaj na trgu. Kljub temu se na določenih zavarovalnih trgih občasno pojavljajo tudi takšne razširitve (Spühler, 1998, str. 40-41).

Poudariti je potrebno, da zavarovalnice pri zavarovanju stroškov odpoklica izdelkov praviloma postavljajo letni limit jamstva, ki je enak zavarovalni vsoti. V kolikor zavarovalnica sprejme v jamstvo tudi katerega izmed podjetniških rizikov, zanj določi posebno zavarovalno vsoto, običajno v višini 50% osnovnega rizika.

Za zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov je zelo pomemben povod za sprožitev jamstva. Zavarovalnice morajo namreč proizvajalcu preprečiti možnost, da bi tehnično in modno zastarele izdelke označil za izdelke z napako in jih na ta način »prodal« zavarovalnici.

Na področju sprožitve jamstva ni bistvenih razlik med državami. Jamstvo se tako bolj ali manj povsod sproži (Spühler, 1998, str. 39):

- če je neizbežna škoda iz naslova odgovornosti za izdelke,
- če je odpoklic sprožila katera izmed državnih ustanov na podlagi sprejetih zakonskih standardov,

- če se je za odpoklic odločil proizvajalec sam in ga je na podlagi njegove prošnje (predhodno ali naknadno) odobrila zavarovalnica.

6.3 Zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov v Sloveniji¹⁸

Slovenske zavarovalnice sledijo evropski zavarovalni praksi, zato se v zadnjem času tudi na našem trgu pojavljajo prvi zametki zavarovanja stroškov odpoklica izdelkov. Trenutno naše zavarovalnice takšno jamstvo ponujajo v okviru proizvajalčeve odgovornosti za izdelke in ne kot samostojno zavarovalno vrsto, pri čemer se praviloma opredeli ločena zavarovalna vsota, letni agregat in odbitna franšiza za vsak riziko posebej.

Slovenske zavarovalnice krijejo zgolj tiste stroške, ki so neposredno povezani s samim odpoklicem izdelkov s trga, njihovim pregledom in morebitnim uničenjem. Zavarovalnice torej ne prevzemajo podjetniških tveganj, za katere smo v prejšnjem poglavju omenili, da jih je ponekod v svetu prav tako možno zavarovati.

Po slovenskih zavarovalnih pogojih so kriti tako stroški, ki nastanejo zavarovancu, kot tudi nadomestila za zahteve, ki so zaradi odpoklica izdelkov vloženi proti njemu. Zavarovanje stroškov odpoklica zaradi lastne in zaradi tuje napake v Sloveniji torej ni ločeno.

6.4 Ocenjevanje proizvajalčeve izpostavljenosti tveganju

Podobno kot pri zavarovanju odgovornosti za izdelke si tudi v tem poglavju za konec pogledimo, na podlagi katerih kriterijev zavarovalnice ocenjujejo izpostavljenost tveganju.

Omenili smo že, da je zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov s trga tesno povezano z zavarovanjem odgovornosti za izdelke, saj se obe zavarovanji ukvarjata z izdelki z napako. Zaradi tega vsi kriteriji za ocenjevanje izpostavljenosti, ki smo jih omenili pri zavarovanju odgovornosti za izdelke, veljajo tudi za ocenjevanje proizvajalčeve izpostavljenosti tveganju iz naslova odpoklica izdelkov s trga (Stief Katrin, 1998, str. 5-7).

Vendar pa se s tem tveganje ne konča. V kolikor se kljub vsem varnostnim ukrepom na trgu vseeno pojavi izdelek z napako, je zelo pomembno, kako ima proizvajalec pripravljen načrt za odpoklic. Načrt za odpoklic izdelkov s trga je tako dodaten kriterij, na podlagi katerega zavarovalnice ocenjujejo proizvajalčevo tveganje (Spühler Jürg, 1998, str. 31).

Zelo pogosto je kvaliteten in vestno pripravljen načrt za odpoklic celo pogoj za sklenitev zavarovanja. Zavarovalnice zahtevajo, da proizvajalci vnaprej pripravijo načrt, kako bodo

¹⁸ Poglavje je povzeto po zavarovalnih pogojih Zavarovalnice Triglav, d.d.

morebitne izdelke z napako umaknili s tržišča, in se na ta način zavarujejo, da bo odpoklic potekal kar se da tekoče. S tem preprečijo nepotrebne stroške in zmanjšajo svoje finančno breme v primeru škodnega dogodka (Spühler Jürg, 1998, str. 31).

7. Analiza razmer na zavarovalnem trgu

V prejšnjih poglavjih smo predstavili pravne okvire odgovornosti za izdelke z napako. Videli smo, da morajo proizvajalci upoštevati stroge predpise o varnosti izdelkov. V kolikor kljub temu pride do škodnega dogodka, pa so proizvajalci dolžni poravnati nastalo škodo, če so zanj odgovorni. Potreba proizvajalcev so se s časom prilagodile tudi zavarovalnice in razvile posebno zavarovalno vrsto, ki krije škode iz naslova odgovornosti za izdelke. S tem so proizvajalcem omogočile, da morebitna škoda, ki jo povzroči izdelek z napako, čim manj vpliva na stabilnost njihovega poslovanja.

Toda ali se teorija v celoti sklada s prakso? Postavlja se namreč vprašanje, če se proizvajalci sploh zavedajo nevarnosti, ki izvira iz naslova odgovornosti za izdelke z napako. Prav tako se postavlja vprašanje, v kolikšni meri lahko zavarovalnice res nudijo ustrezno zaščito za vsako posamezno podjetje.

7.1 Ponudba na zavarovalnem trgu

Delovanje slovenskega zavarovalniškega sistema, nad katerim bedi Agencija za zavarovalni nadzor, temelji na Zakonu o zavarovalništvu iz leta 2000, ki je v celoti usklajen z direktivami EU.

V Sloveniji zavarovalne posle opravlja 13 domačih klasičnih zavarovalnic, 2 pozavarovalnici ter še nekaj drugih zavarovalnih družb oziroma gospodarskih interesnih združenj. Med 13 klasičnimi zavarovalnicami jih ima 9 dovoljenje Agencije za zavarovalni nadzor za sklepanje premoženjskih zavarovanj, kamor spada tudi zavarovanje odgovornosti za izdelke (Statistični zavarovalniški bilten, 2003, str. 50).

V skladu z zakonom lahko v Sloveniji zavarovanja neposredno sklepajo tudi zavarovalnice iz držav članic EU. Vendar so takšni primeri za enkrat še redki in praviloma vezani zgolj na nekatera podjetja z večinskim tujim kapitalom. Bolj pogost je tako imenovani »fronting«, ki ga prav tako uporabljajo podjetja v lasti tujih podjetij. Gre za pristop pri katerem hčerinsko podjetje s sedežem v Sloveniji zavarovanje sicer sklene pri eni izmed slovenskih zavarovalnic, le-ta pa nato pretežni del zavarovanega rizika preko pozavarovanja ali sozavarovanja prenese na tujo zavarovalnico, ki jo določi matično podjetje v tujini.

Slovenski zavarovalni trg je v mednarodnem pogledu izredno majhen, saj je v letu 2001 z 948 milijoni USD zbrane premije predstavljal le 0,04% svetovnega trga oziroma 0,12% evropskega tržišča (Birkmaier in Codoni, 2002, str. 29-33). S tem krepko zaostajamo za nekaterimi evropskimi državami, s katerimi se običajno sicer lahko kosamo (oziroma jih celo redno premagujemo) v večini ekonomskih kazalnikov.

Tabela 6: Zavarovalne premije ter deleži svetovnega in evropskega trga v letu 2001

Država / območje	Vsa zavarovanja			Premoženjska zavarovanja		
	Premija (v mio USD)	Delež svetovnega trga (v %)	Delež evropskega trga (v %)	Premija (v mio USD)	Delež svetovnega trga (v %)	Delež evropskega trga (v %)
ZDA	904.021	37,54		460.608	47,53	
Evropa	762.398	31,66		298.041	30,76	
- Velika Britanija	218.380	9,07	28,64	65.664	6,78	22,03
- Nemčija	123.682	5,14	16,22	68.051	7,02	22,83
- Francija	113.596	4,75	14,90	38.449	3,97	12,90
- Italija	68.988	2,86	9,05	27.506	2,84	9,23
- Švica	31.442	1,31	4,12	11.781	1,22	3,95
- Avstrija	11.049	0,46	1,45	5.872	0,61	1,97
- Portugalska	5.907	0,25	0,77	2.869	0,3	0,96
- Grčija	2.364	0,10	0,31	1.209	0,12	0,41
- Češka	2.123	0,09	0,28	1.379	0,14	0,46
- Madžarska	1.450	0,06	0,19	847	0,09	0,28
- Slovenija	948	0,04	0,12	745	0,08	0,25
- Slovaška	659	0,03	0,09	372	0,04	0,12
- Hrvaška	611	0,03	0,08	500	0,05	0,17

Vir: Birkmaier in Codoni (2002, str. 29-33).

V zadnjih letih so nekatere slovenske zavarovalnice, bodisi z nakupi deležev v že obstoječih zavarovalnicah ali z ustanavljanjem popolnoma novih zavarovalnic, začele s prodiranjem na ozemlje nekdanje Jugoslavije ter v vzhodnoevropske države. Na ta način poskušajo razširiti svoje poslovanje ter hkrati nuditi ustrezno pomoč našim podjetjem pri njihovih poslih v tujini. Vendar se zaenkrat naše zavarovalnice še ne morejo meriti z velikimi svetovnimi zavarovalnicami, ki imajo svoje mreže razpredene po celem svetu.

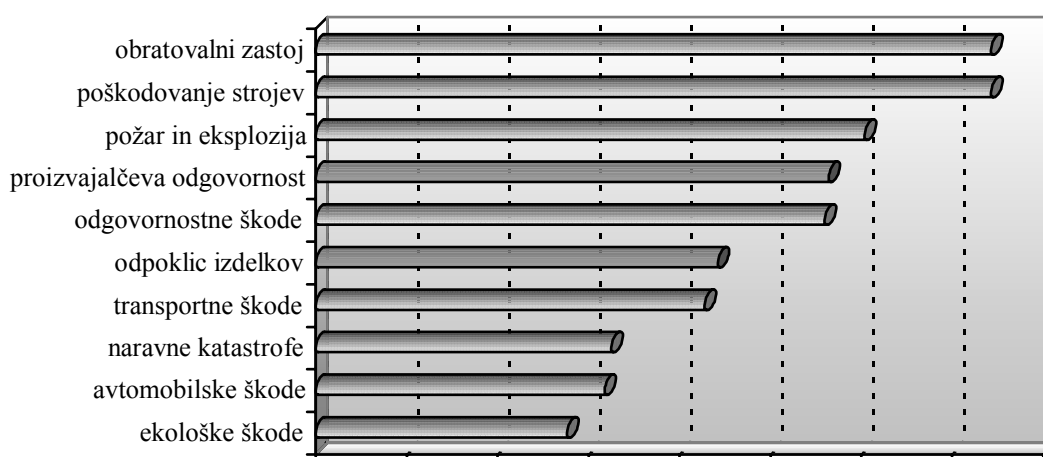
7.2 Pogled slovenskih proizvajalcev

V nadaljevanju bomo poskusili odgovoriti na vprašanje, ali se slovenski proizvajalci zavedajo nevarnosti, ki izvirajo iz odgovornosti za izdelke, in s tem pomena samega zavarovanja proizvajalčeve odgovornosti za izdelke. Pri iskanju odgovora smo si pomagali z anketo (anketni vprašalnik je v Prilogi 2), ki smo jo izvedli med slovenskimi proizvajalci,

določene poglede managerjev in podjetnikov pa smo spoznali tudi z neposrednimi pogovori.

Za začetek smo želeli izvedeti, kakšno je mnenje slovenskih proizvajalcev o različnih nevarnostih, ki ogrožajo njihovo poslovanje. Pri tem smo se osredotočili zgolj na nekatera tveganja, ki jih je možno zavarovati pri zavarovalnicah, tako da proizvajalcev nismo spraševali po tveganjih, povezanih s spremembami cen, deviznih tečajev in podobno.

Graf 2: Rezultati ankete - Razvrstitev nevarnosti, glede na stopnjo tveganja

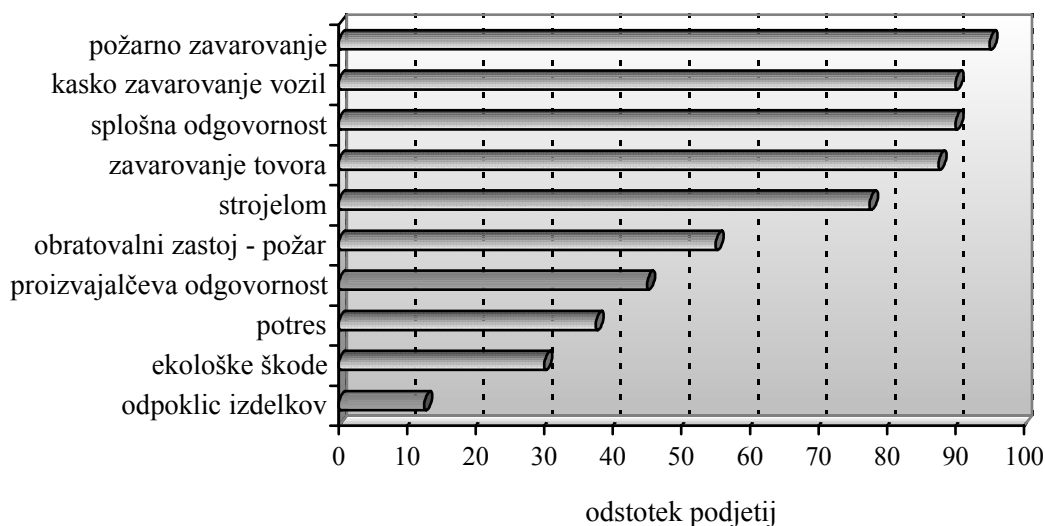
Iz Grafa 2 je razvidno, da proizvajalci, ki so sodelovali v anketi, največjo nevarnost vidijo predvsem v obratovalnem zastoju in strojelomnih škodah. V zgornjem delu se nahaja še poškodovanje premoženja zaradi požara in eksplozije ter škode zaradi odgovornosti izdelkov z napako in škode iz naslova splošne odgovornosti. Ostalim nevarnostim slovenska proizvodna podjetja pripisujejo manjši pomen.

Zanimivo je predvsem dejstvo, da se je v samem vrhu znašlo poškodovanje strojev. Vendar, če pogledamo iz drugega zornega kota, to niti ne preseneča. Strojelomne škode so namreč pogoste, zato se jih podjetja lažje zavedajo. Popolno nasprotje so na primer škode iz naslova odgovornosti za izdelke, kjer se škodni dogodki pojavljajo redko, a tedaj praviloma z zelo velikimi finančnimi posledicami. Prav tako je potrebno upoštevati, da so v marsikaterem slovenskem podjetju še vedno prisotni stari stroji, pri katerih so škode pogostejše.

Večina anketiranih proizvajalcev v prihodnosti ne pričakuje bistvenega povečanja katere izmed zgoraj navedenih nevarnosti. Tako namreč meni kar 60% vprašanih podjetij, ostali proizvajalci pa pričakujejo predvsem povečanje tveganja iz naslova odgovornosti za izdelke (25%) in iz naslova splošne odgovornosti (18%).

Zanimalo nas je tudi, katere nevarnosti imajo proizvajalci dejansko zavarovane. Iz Grafa 3 je razvidno, da proizvajalci najpogosteje sklepajo požarno zavarovanje, kasko zavarovanje vozil, zavarovanje splošne odgovornosti, zavarovanje tovora ter strojelomno zavarovanje.

Graf 3: Rezultati ankete - Zavarovane nevarnosti

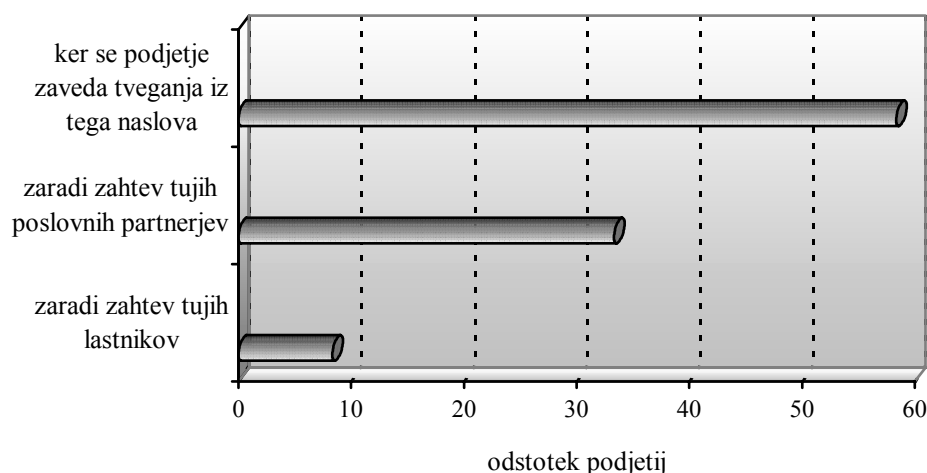
Zanimivo je, da se med najpogostejšimi zavarovanimi nevarnostmi pojavljajo tudi takšne, za katera proizvajalci sicer menijo, da zanje ne pomenijo pretirano velikega tveganja. Takšen primer je na primer kasko zavarovanje vozil. Na drugi strani pa ima le 45% anketiranih proizvajalcev sklenjeno zavarovanje odgovornosti za izdelke, in to kljub temu, da to nevarnost uvrščajo med bolj tvegane.

Slovenski proizvajalci torej najpogosteje zavarujejo to, kar je otipljivo (npr. svoje nepremičnine in premičnine), zavarovanje odgovornosti za izdelke pa še vedno postavljajo na stranski tir. Vendar je pri tem potrebno poudariti, da je predvsem pri večjih podjetjih v zadnjih nekaj letih opazen trend sklepanja tudi tovrstnih zavarovanj. Majhna podjetja ter samostojni podjetniki pa še vedno pogosto pozabljajo na zavarovanje odgovornosti za izdelke¹⁹.

Podjetja se za sklenitev zavarovanja odgovornosti za izdelke v največji meri odločajo, ker se zavedajo, kakšne posledice ima lahko takšna škoda za poslovanje podjetja. Zelo pogosto je sklenitev zavarovanja odgovornosti za izdelke povezana tudi z zahtevami tujih poslovnih partnerjev, ki sklenitev posla pogojujejo z obstojem ustreznega zavarovanja. To še posebej velja za proizvajalce, ki izvažajo na zahodnoevropski in severnoameriški trg.

¹⁹ Za samostojne podjetnike podobno ugotavlja tudi Kovač Konstantinovič (2003, str. 40-41).

Graf 4: Rezultati ankete - Razlog za sklenitev zavarovanja odgovornosti za izdelke

Anketirana podjetja, ki nimajo sklenjenega zavarovanja odgovornosti za izdelke, se za zavarovanje v največji meri niso odločila, ker v tovrstni odgovornosti ne vidijo pravega tveganja oziroma, ker proizvajajo le sestavne dele za končnega kupca. Pogosto se proizvajalci za zavarovanje ne odločajo tudi zaradi slabega finančnega položaja. Znatno delež anketirancev pa je priznal, da zavarovanja odgovornosti za izdelke še ne pozna in da zaradi tega niso o njem razmišljali.

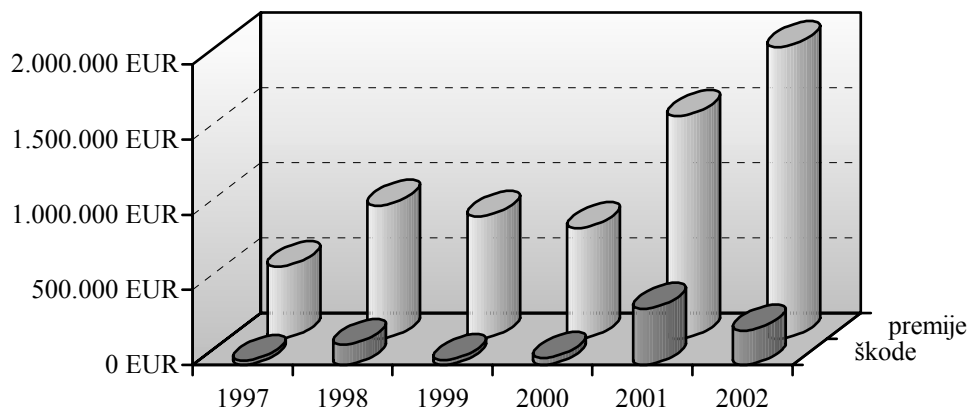
Za konec povejmo, da je 20% anketiranih proizvajalcev že moralo izplačati odškodnino za škodo, ki jo je povzročil njihov izdelek, kar 38% proizvajalcev pa je že moralo zaradi napake odpoklicati svoje izdelke s trga.

Ker je zavarovanje odgovornosti za izdelke z napako tesno povezano z zakonom o varstvu potrošnikov in evropskimi direktivami o odgovornosti za izdelke z napako, smo proizvajalce povprašali še o tem, ali poznajo omenjeni zakon oziroma direktivo. Slovenski zakon pozna 57%, evropsko direktivo pa 40% odstotkov anketiranih.

7.3 Analiza sklenjenih zavarovanj

V prejšnjem podpoglavju smo videli, da delež sklenjenih zavarovanj odgovornosti za izdelke v Sloveniji ni pretirano visok (po podatkih Slovenskega zavarovalnega združenja je bilo v letu 2002 sklenjenih 624 zavarovanj), kar nas uvršča krepko za zahodnoevropske države. Vendar pa se slovenski proizvajalci v zadnjih letih vse pogosteje odločajo za sklenitev tovrstnega zavarovanja. To je razvidno tudi iz Grafa 5, ki prikazuje bruto obračunano premijo in obračunane kosmate odškodnine slovenskih zavarovalnic v zadnjih šestih letih. V tem obdobju se je namreč bruto obračunana premija povečala za štirikrat in je v letu 2002 znašala nekaj manj kot 2 mio EUR.

Graf 5: Gibanje zavarovalnih premij in odškodnin iz naslova proizvajalčeve odgovornosti za izdelke slovenskih zavarovalnic v obdobju 1997-2002

Vir: Slovensko zavarovalno združenje (2003).

V celotnem opazovanem obdobju je škodni rezultat izredno ugoden (šestletni rezultat je 13,3%), vendar je pri tem potrebno še enkrat opozoriti na katastrofalno naravo škod iz naslova proizvajalčeve odgovornosti. Ena sama »resna« mednarodna škoda lahko namreč celotno sliko obrne na glavo.

Tabela 7: Najpogostejše zavarovalne vsote v nekaterih evropskih državah in ZDA

država	območje, v katerem se najpogosteje gibljejo ZV
ZDA	10 – 100 mio USD
Velika Britanija	1,44 – 7,2 mio USD pri majhnih in srednjih podjetjih 14,4 – 144 mio USD pri velikim multinacionalkah
Nemčija	6,4 – 32 mio USD
Švica	4 – 8 mio USD
Francija	9,4 – 94 mio USD
Španija	794.000 – 7,94 mio USD
Švedska	446.000 – 4,456 mio USD
Italija	300.000 – 1,8 mio USD
Slovenija	do 10 mio USD pri podjetjih, ki nastopajo na severnoameriškem trgu, do 5 mio USD pri podjetjih, ki nastopajo na tujih trgih, razne na severnoameriškem trgu, 45.000 – 90.000 USD pri podjetjih, ki nastopajo zgolj na slovenskem trgu.
Poljska	3.450 – 34.500 USD

Vir: Narita Susan (1999, str. 41-49) in interna gradiva ZT.

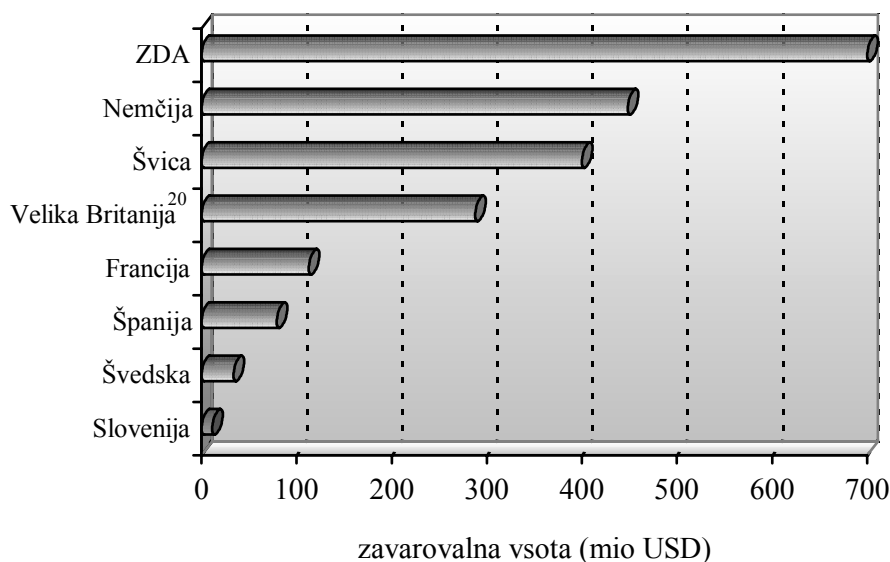
Razlike med evropskimi državami in ZDA ter Slovenijo niso le v zavarovalnih pogojih in deležu sklenjenih zavarovanj temveč tudi v limitu jamstva, za katerega se pri sklepanju zavarovalnih pogodb odločajo proizvajalci.

Tabela 7 prikazuje najpogostejše zavarovalne vsote v nekaterih evropskih državah in ZDA. Vidimo, da obstaja občutna razlika v zavarovalnih vsotah med vzhodnoevropskimi in zahodnoevropskimi državami.

Zavarovalne vsote pri zavarovanju odgovornosti za izdelke v Sloveniji se gibljejo med zahodnoevropskimi in vzhodnoevropskimi. Višina zavarovalne vsote, za katero se odloči proizvajalec, je praviloma povezana s tem, na katere trge prodaja svoje izdelke. Podjetja, ki proizvajajo zgolj za slovenski trg, običajno sklepajo zavarovanje z nižjimi zavarovalnimi vsotami kot izvozniki. Slednji morajo namreč upoštevati zavarovalne vsote, ki se zahtevajo na določenem tržišču in so v gospodarsko razvitih državah običajno zelo visoke. Najvišje zavarovalne vsote v Sloveniji lahko najdemo pri izvoznikih na severnoameriški trg, torej trg, ki je z vidika odgovornosti za izdelke najbolj tvegan.

Da velja severnoameriški trg s stališča odgovornosti za izdelke za najbolj tveganega, kaže tudi primerjava zavarovalnih polic z najvišjimi limiti jamstva. Če pri primerjavi povprečnih zavarovalnih vsot ZDA še ne odstopa pretirano, je razlika pri najvišji sklenjeni zavarovalni vsoti več kot očitna.

Graf 6: Najvišje zavarovalne vsote v nekaterih evropskih državah in ZDA

Vir: Narita Susan (1999, str. 41-49) in interna gradiva ZT.

²⁰ V Veliki Britaniji se še vedno pojavljajo tudi zavarovalne police brez limita jamstva.

Kljub temu, da v povprečju zavarovalne vsote, s katerimi slovenska podjetja sklepajo zavarovanje odgovornosti za izdelke, še vedno zaostajajo za zavarovalnimi vsotami v razvitih zahodnih državah, pa le-te pogosto presegajo izravnalne kapacitete slovenskih zavarovalnic. V takšnih primerih morajo naše zavarovalnice poiskati ustrezno pozavarovalno zaščito. Pozavarovalnica nato na eni strani postavlja pogoje, pod katerimi se sklene zavarovanje, na drugi strani pa zavarovalnici oziroma proizvajalcu nudi pomoč oziroma zaščito v primeru škodnega dogodka. Na ta način proizvajalce in naše zavarovalnice ščiti pred pretiranimi ali neupravičenimi zahtevki ter tako varuje njihov poslovni ugled (Ferlan, 2002, str. 5).

8. Zaključek

Podjetja se pri svojem poslovanju srečujejo z različnimi nevarnostmi, ki lahko močno vplivajo na rezultate njihovih podjetniških aktivnosti. V splošnem poslovna tveganja razdelimo na cenovna, kreditna in čista tveganja.

Cenovno tveganje lahko opredelimo kot negotovost nihanja denarnih tokov zaradi sprememb vhodnih in izhodnih cen proizvodov, obrestnih mer in deviznih tečajev. Kreditno tveganje je negotovost, da poslovni partnerji ne bodo poravnali svojih obveznosti. Ti dve obliki tveganj lahko označimo tudi kot špekulativna tveganja, saj so za podjetje možni tako negativni izidi kot tudi ustvarjanje dobička. Tretjo skupino pa predstavljajo tako imenovana čista tveganja, za katera je značilno, da je za podjetje možen le negativen izid.

Ker se podjetja zavedajo nevarnosti, ki prežijo nanje, poizkušajo z različnimi ukrepi zmanjšati tveganja ali vsaj omiliti njihove finančne posledice. Pri tem si lahko pomagajo z različnimi instrumenti za kontroliranje škod, notranje zmanjševanje tveganj ter financiranje škod.

Eden izmed instrumentov za financiranje škod iz naslova čistih tveganj je zavarovanje pri posebni finančni instituciji - zavarovalnici. Zavarovanje se običajno uredi z zavarovalno pogodbo, s katero se zavarovalnica zaveže, da bo poravnala nastalo škodo v skladu z dogovorjenimi zavarovalnimi pogoji.

Škode lahko razvrstimo v več skupin. Na eni strani so neznatne in manjše škode, katerih finančne posledice lahko podjetje prenese brez večjih pretresov oziroma jih lahko odpravi znotraj svojega proračunskega obdobja. Na drugi strani so velike in katastrofalne škode, ki se pojavljajo sicer redko, a tedaj predstavljajo za podjetje veliko finančno breme. Finančne posledice takšnih škod podjetje odpravlja skozi daljše časovno obdobje, v skrajnem

primeru pa obstaja možnost, da katastrofalna škoda podjetje celo uniči, seveda, v kolikor nima sklenjenega ustreznega zavarovanja.

Ena izmed nevarnosti, za katero so značilne sicer redke, a tedaj velike oziroma katastrofalne škode, je odgovornost za izdelke z napako. Proizvajalec, ki je izdelek naredil in dal v promet, je namreč odgovoren za škodo, nastalo kupcem zaradi njegovega izdelka z napako.

Kljub temu, da odgovornost za izdelke danes predstavlja eno resnejših nevarnosti za podjetje, včasih ni bilo tako. Podjetje se je v preteklosti ukvarjalo predvsem s samo proizvodnjo izdelka in načinom, kako ga čim varneje pripeljati do kupca. Z vse večjo osveščenostjo potrošnikov pa je odgovornost za izdelke postajala vse večja nevarnost za proizvajalce. Siloviti trend se je začel v ZDA, se kmalu razširil v Evropo ter nato še na Japonsko in v Avstralijo. Danes ima večina držav v svojih zakonodajah že vgrajene predpise, ki urejajo področje varnosti izdelkov ter odgovornosti za izdelke z napako.

Evropska unija je tako oblikovala direktive »Novega pristopa« ter direktivo 92/59/EEC, ki urejajo področje varnosti izdelkov, ter direktivo 85/374/EEC, ki ureja odgovornost proizvajalca za izdelke z napako. Direktive »Novega pristopa« ter direktiva 92/59/EEC zagotavljajo, da na skupni evropski trg prihajajo le varni izdelki, direktiva 85/374/EEC pa pogoje, pod katerimi mora proizvajalec poravnati odškodnino za škodo, nastalo zaradi izdelkov z napako, ki so kljub strogim predpisom prišli na trg.

V Sloveniji področje odgovornosti za izdelke urejajo Obligacijski zakonik ter Zakon o varstvu potrošnikov in Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu potrošnikov, ki so v večini primerov usklajeni z direktivami EU. Usklajenost naše zakonodaje z evropsko je namreč eden izmed pogojev za polnopravno članstvo naše države v EU.

Direktivam EU sledijo tudi nekatere druge države, ki niso njene članice oziroma kandidatke za članstvo, kot na primer Avstralija, Japonska, Švica.

Tveganje podjetij pri nastopanju na severnoameriškem trgu je še večje kot v Evropi. ZDA so namreč v reševanje škodnih primerov iz naslova odgovornosti za izdelke z napako vpeljale objektivno odgovornost oziroma odgovornost brez krivde. Prav tako je ameriški pravni sistem naravnan tako, da hrabri žrtve oziroma oškodovance, da svojo pravico iščejo na sodiščih pred poroto.

Ker imajo tveganja iz naslova odgovornosti za izdelke z napako vse značilnosti zavarovaljivih tveganj, so zavarovalnice razvile posebno vrsto zavarovanja – zavarovanje odgovornosti za izdelke oziroma zavarovanje proizvajalčeve odgovornosti.

Zavarovanje krije civilno-pravne odškodninske zahteve, ki jih tretje osebe uveljavljajo proti zavarovancu zaradi nenadnega in presenetljivega dogodka, do katerega je prišlo zaradi izdelka z napako, ki ga je zavarovanec dal v promet, in ima za posledico:

- telesne poškodbe, obolenja ali smrt osebe oziroma
- uničenje, poškodovanje ali izginitev stvari.

V določenih državah je zavarovanje odgovornosti za izdelke možno razširiti tudi na čiste premoženjske škode, torej škode, ki nimajo za posledico poškodovanja oseb ali njihovega premoženja.

Proizvajalec je torej dolžan poskrbeti za ustrezno kontrolo svojih izdelkov ter tako na trgu ponuditi le varne izdelke. Za primer, da se izdelki z napako kljub temu uspejo pritihotapiti na trg, se proizvajalec zavaruje z nakupom zavarovalne police za zavarovanje odgovornosti za izdelke. Proizvajalec pa je dolžan skrbeti za varnost svojih kupcev tudi po tem, ko je izdelek že prodal. Če odkrije napako na izdelku, mora o tem obvestiti kupce in izdelke odpoklicati s trga ter jih popraviti ali zamenjati. S tem pa so običajno povezani veliki stroški.

Danes vse več zavarovalnic že ponuja zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov s trga. Nekatere ponujajo takšno jamstvo kot razširitev zavarovanja odgovornosti za izdelke, saj se z odpoklicem zmanjšuje verjetnost škode, druge so raje razvile samostojne zavarovalne vrste.

Zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov s trga običajno krije stroške, ki so neposredno povezani s samim odpoklicem, ter stroške preverjanja odpoklicanih izdelkov ter njihovega morebitnega uničenja. Nekatere zavarovalnice sicer ponujajo tudi razširitev jamstva za stroške popravila, predelave ali zamenjave izdelka oziroma povrnitev kupnine, v kolikor izdelek ni mogoče nadomestiti z brezhibnim, ter izgubo dohodka zaradi izgubljenega tržnega deleža in izdatke za ponovno pridobitev prejšnjega položaja na trgu. Ker so to tradicionalna podjetniška tveganja, so takšne razširitve bolj izjema kot pravilo.

Za konec magistrskega dela smo želeli ugotoviti, kakšne so dejanske razmere na slovenskem zavarovalnem trgu.

Zavarovanje proizvajalčeve odgovornosti lahko slovenski proizvajalci sklenejo pri eni izmed devetih slovenskih zavarovalnic, ki imajo dovoljenje Agencije za zavarovalni nadzor za sklepanje tovrstnih zavarovanj. V skladu z Zakonom o zavarovalništvu lahko v Sloveniji neposredno sklepajo zavarovanja tudi zavarovalnice iz držav članic EU, vendar so takšni primeri za enkrat še zelo redki. Občasno se namreč pojavljajo le pri podjetjih v

večinski tuji lasti. Nekoliko bolj pogost je tako imenovani fronting, ki ga prav tako uporabljajo podjetja s tujim kapitalom.

Pri iskanju odgovora na vprašanje, ali se slovenska podjetja zavedajo pomena zavarovanja odgovornosti za izdelke z napako, smo si pomagali z anketo, ki smo jo izvedli med slovenskimi proizvajalci, določene poglede managerjev in podjetnikov pa smo spoznali tudi z neposrednimi pogovori.

Delež proizvajalcev s sklenjenim zavarovanjem odgovornosti za izdelke z napako je v Sloveniji še vedno nižji kot v zahodnoevropskih državah in ZDA. Vendar je pri tem potrebno poudariti, da se slovenski proizvajalci vedno bolj zavedajo tveganja, ki izhaja iz odgovornosti za izdelke z napako, kar se med drugim kaže v naraščajočem številu sklenjenih zavarovanj v zadnjih letih. K temu močno prispevajo tudi zahteve tujih (predvsem zahodnoevropskih in ameriških) poslovnih partnerjev, ki sklenitev posla pogosto povezujejo z obstojem ustreznega zavarovanja. Hkrati tuji poslovni partnerji naše izvoznike silijo v sklepanje zavarovanj odgovornosti za izdelke z zavarovalnimi vsotami, ki so običajne oziroma potrebne za trge, na katere izvažajo.

Glede na določila slovenskega Zakona o varstvu potrošnikov, vse strožje direktive EU ter bližajoči se slovenski vstop v EU lahko v prihodnjih letih pričakujemo nadaljnje povečevanje števila podjetij s sklenjenim zavarovanjem odgovornosti za izdelke. Prav tako se bodo verjetno nekoliko zvišale tudi zavarovalne vsote, ki trenutno še zaostajajo za zahodnoevropskimi.

Literatura

1. Batagelj Leon: Odgovornost za izdelke po predlogu zakona o varstvu potrošnikov v primerjavi z evropsko direktivo. Pravna praksa, Ljubljana, 1995, 18, str. 5-6.
2. Birkmaier Ulrike, Codoni Camille: World insurance in 2001. Sigma, Zurich: Swiss Reinsurance Company, 2002, 6, str. 1-36.
3. Blažok Andreja: Novi samomori Lloyd'sovih vlagateljev. Finance, Ljubljana, 2001, 66, str. 24.
4. Boncelj Jože: Zavarovalna ekonomika. Maribor: Založba Obzorje, 1983. 351 str.
5. Booth Philip et al.: Modern Actuarial Theory and Practice. London: Chapman & Hall/CRC, 1999. 716 str.
6. Crockford Neil: Risk Management. London: Witherby & Co. Ltd., 1991. 81 str.
7. Ferlan Mihael: Zavarovalna zaščita za naša podjetja v tujini. Obzornik – glasilo Zavarovalnice Triglav d.d., Ljubljana, 2002, 7-8, str. 2-5.
8. Flis Slavko: Zbrani spisi o zavarovanju IV. knjiga. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, Gospodarsko interesno združenje slovenskih zavarovalnic, 1999. 606 str.
9. Greene R. Mark, Gustavson G. Sandra, Trieschmann S. James: Risk & Insurance. Cincinnati: South-Western Publishing Co., 1992. 749 str.
10. Harrington E. Scott, Niehaus R. Gregory: Risk Management and Insurance. Boston: Irwin/McGraw-Hill, 1999. 674 str.
11. Harvey W. Rubin: Dictionary of Insurance Terms. Hauppauge: Barron's Educational Series, 2000. 573 str.
12. Hess Thomas: Alternative risk transfer for corporations. Sigma, Zurich: Swiss Reinsurance Company, 1999, 2, str. 1-40.
13. Ivanjko Šime: Zavarovanje pred odgovornostjo. Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum, 1981. 257 str.
14. Kako zaslužiti kupček denarja s pomočjo ameriškega sodnega sistema? Horizont, Maribor, 2002, 10, str. 82.
15. Karlovšek Marija: Odgovornost za proizvod po zakonodaji nekaterih članic EGS, direktivi EGS in pri nas. Pravniki, Ljubljana, 47 (1992), 6-8, str. 225-344.
16. Končina Miro: Tvegati in izogniti se nevarnostim. Manager, Ljubljana, 1996, 8, str. 46-49.
17. Kovač Konstantinovič Livija: Ker nesreča ne počiva. Kapital, Ljubljana, 2003, 320, str. 40-41.
18. Liability Losses - Principles and Suggestions for Practical Claims Management. Munich: Munich Reinsurance Company, 1986. 86 str.

19. Matschke Werner: Allianz Product Recall Insurance Goes Global. Global Risk Report, Munich, 1999, 2, str. 20-22.
20. Narita Susan: Product liability claims in Europe. Zurich: Swiss Reinsurance Company, 1996. 49 str.
21. Pavliha Marko: Zavarovalno pravo. Ljubljana, Gospodarski vestnik, 2000. 371 str.
22. Spühler Jürg: Product recall and product tampering insurance. Zurich: Swiss Reinsurance Company, 1998. 51 str.
23. Spühler Jürg: Liability and liability insurance: Yesterday – today – tomorrow. Zurich: Swiss Reinsurance Company, 2001. 61 str.
24. Slovenska tiskovna agencija (STA): Bayer plačuje odškodnine za lipobay. Delo, Ljubljana, XLV (2003), 210, str. 13.
25. Stenberg Erik: Product liability for US exports. Zurich: Swiss Reinsurance Company, 1999. 26 str.
26. Stief Katrin: Product Recall–Coverage Concept. Munich: ERC Frankona, 1998. 21 str.
27. Zimmermann Erwin et al.: Risk handling and financing in pharmaceutical enterprises. Zurich: Swiss reinsurance Company, 1998. 55 str.

Viri

1. Council Directive 85/374/EEC on Liability for Defective Products (Official Journal of the European Communities, L210, 07.08.1985).
2. Council Directive 92/59/EEC on General Product Safety (Official Journal of the European Communities, L228, 11.08.1992).
3. Directive 99/34/EEC amending Council Directive 85/374/EEC (Official Journal of the European Communities, L141, 10.05.1999).
4. Gradivo s posveta »Liability Insurance Workshop«. London: IBC UK Conferences Limited, 2000. 146 str.
5. Gradivo s posveta »Liability Seminar for Junior Underwriters«. Munich: ERC Frankona Rückversicherungs-Aktien-Gesellschaft, 1998. 256 str.
6. Green Paper: Liability for defective products. Brussels: Commission of the European Communities, 1999. 42 str.
7. Guide to the implementation of directives based on the New Approach and the Global Approach. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2000. 112 str.
8. Heckenschere HE 500-56 S »Safety«. AL-KO. [URL:<http://www.al-ko.de/garten-hobby/produkte/gartentechnik/>], 13.10.2003.

9. Igra z žogico Jo-jo je nevarna. Zveza potrošnikov Slovenije. [URL:<http://www.zps-zveza.si/>], 12.10.2003.
10. Interna gradiva Zavarovalnice Triglav, d.d.
11. Obligacijski zakonik (Uradni list RS, št. 83/2001).
12. Posebni pogoji Zavarovalnice Triglav, d.d. za zavarovanje stroškov odpoklica proizvodov PG-odp/00-2.
13. Report from the Commission on the Application of Directive 85/374/EEC in the Liability for Defective Products. Brussels: Commission of the European Communities, 2001. 39 str.
14. Spletna stran Safety Alerts. [URL:<http://www.safetyalerts.com/>], 22.07.2003.
15. Sporočilo za javnost o umiku serije Lekadola iz prometa. Lek. [URL:<http://www.lek.si/slo/mediji/sporocila-za-javnost/3078/>], 14.04.2003.
16. Statistični zavarovalniški bilten. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, 2003. 64 str.
17. Vprašalniki slovenskih zavarovalnic za zavarovanje proizvajalčeve odgovornosti za izdelke.
18. Zakon o obligacijskih razmerjih (Uradni list SFRJ, št. 29/1978).
19. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu potrošnikov (Uradni list RS, št. 110/2002).
20. Zakon o varstvu potrošnikov (Uradni list RS, št. 20/1998, 28/1998, 23/1999).
21. Zakon o zavarovalništvu (Uradni list RS, št. 13/2000, 91/2000).
22. Zakon o zdravilih in medicinskih pripomočkih (Uradni list RS, št. 101/1999, 70/2000, 7/2002, 13/2002, 67/2002).
23. Zavarovalni pogoji slovenskih zavarovalnic za zavarovanje proizvajalčeve odgovornosti za izdelke.

Priloga 1: Slovar slovenskih prevodov tujih izrazov

alternative risk transfer	-	alternativni prenos tveganja
annual aggregate limit	-	letni agregat (škod)
captives	-	lastne zavarovalnice
claim	-	odškodninski zahtevek
claim made basis/principle	-	načelo odškodninskega zahtevka
claim occurrence basis/principle	-	načelo škodnega dogodka
coinsurance	-	sozavarovanje
comparative fault	-	sokrivda
compensation	-	odškodnina (nadomestilo za nastalo škodo)
compulsory insurance	-	obvezno zavarovanje
defective product	-	izdelek z napako
environmental damage	-	ekološka škoda
excess of loss reinsurance	-	škodnopresežkovno pozavarovanje
exposure	-	izpostavljenost (nevarnosti)
extended reporting period clause	-	klavzula o podaljšanju časa prijave odškodninskega zahtevka
first party product recall	-	odpoklic izdelkov zaradi lastne napake
general liability insurance	-	zavarovanje splošne odgovornosti
limitation (statute of limitations)	-	zastaranje (zakon o zastaranju)
non-proportional reinsurance	-	neporocionalno pozavarovanje
product liability insurance	-	zavarovanje odgovornosti za izdelke (v Sloveniji poznano kot zavarovanje proizvajalčeve odgovornosti za izdelke)
product recall insurance	-	zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov s trga
proportional reinsurance	-	porocionalno pozavarovanje
punitive damages	-	kazenska odškodnina
pure financial loss	-	čiste premoženjske škode
quota share reinsurance	-	kvotno pozavarovanje
reinsurance	-	pozavarovanje
retention	-	samopridržaj oziroma soudeležba (zavarovanca pri škodi)
retroactive date clause	-	klavzula o omejitvi jamstva pred določenim datumom

risk management	-	upravljanje s tveganji
risk pooling	.	združevanje tveganj
self-insurance	-	samozavarovanje
serial claims clause	-	klavzula o serijskih škodnih zahtevkih
stop loss reinsurance	-	pozavarovanje letnega presežka škod
strict liability	-	objektivna odgovornost
sum insured	-	zavarovalna vsota
surplus reinsurance	-	vsotnopresežkovno pozavarovanje
third party product recall	-	odpoklic izdelkov zaradi tuje napake

Priloga 2: Anketni vprašalnik

1. Ime ali dejavnost vašega podjetja: _____

2. Velikost podjetja (*ustrezno obkrožite*): s.p. malo srednje veliko

3. Delež izvoza (*ustrezno obkrožite*): do 25% do 50% do 75% nad 75%
pri tem je izvoz pretežno na (*ustrezno obkrožite*): zahodne trge vzhodne trge

4. Poreklo kapitala (*ustrezno obkrožite*): domač tuj mešan

5. Razvrstite spodaj navedene nevarnosti glede na stopnjo tveganja za vaše podjetje (v prazna polja pred nevarnostmi vnesite zaporedne številke, kot menite, da si sledijo nevarnosti):

- _____ požar in eksplozija
- _____ naravne katastrofe (na primer potres, vihar,...)
- _____ poškodovanje strojev
- _____ obratovalni zastoj (posredne škode zaradi požara, strojeloma,...)
- _____ odgovornostne škode (odgovornost do tretjih oseb vključno z delavci)
- _____ proizvajalčeva odgovornost za izdelke z napako
- _____ odpoklic izdelkov z napako s trga
- _____ ekološke škode
- _____ transportne škode (uničenje izdelkov pri prevozu)
- _____ avtomobilske škode (avtomobilska odgovornost in škode na samem vozilu)

6. Ali menite, da se bodo katere izmed zgoraj navedenih nevarnosti v prihodnosti znatno povečale (*navedite te nevarnosti*)?

7. Ali imate sklenjeno zavarovanje za (*ustrezno obkrožite*):

požar in eksplozija	DA	NE
potres	DA	NE
poškodovanje strojev	DA	NE
obratovalni zastoj zaradi požara	DA	NE
odgovornost do tretjih oseb vključno z delavci	DA	NE
proizvajalčevo odgovornost za izdelke z napako	DA	NE
stroške odpoklica izdelkov z napako s trga	DA	NE
ekološke škode	DA	NE
tovor (sami ali preko špediterja)	DA	NE
kasko zavarovanje vozil	DA	NE

8. Ali ste že kdaj morali (*ustrezno obkrožite*):

odpoklicati izdelke s trga zaradi napake na njih	DA	NE
izplačati odškodnino zaradi poškodb, ki jih je povzročil vaš izdelek	DA	NE

9. V kolikor **nimate sklenjenega zavarovanja proizvajalčeve odgovornosti za izdelke**, navedite, zakaj se niste odločili za sklenitev (*označite s križcem*):

- ☐ ker v odgovornosti za izdelke ne vidimo pravega tveganja za naše podjetje
- ☐ ker proizvajamo le sestavne dele za končnega proizvajalca
- ☐ ker nam tega ne dopušča naš finančni položaj
- ☐ ker tovrstnega zavarovanja ne poznamo in o njem še nismo razmišljali
- ☐ drugo: _____

10. V kolikor **imate sklenjeno zavarovanje proizvajalčeve odgovornosti za izdelke**, odgovorite na naslednja vprašanja.

a) Zakaj ste se odločili za sklenitev zavarovanja (*označite s križcem*):

- ☐ zaradi zahtev tujih poslovnih partnerjev
- ☐ zaradi zahtev tujih lastnikov
- ☐ zaradi zahtev domačih poslovnih partnerjev
- ☐ ker menimo, da iz odgovornosti za izdelke izhaja resno tveganje za podjetje
- ☐ drugo: _____

b) Navedite limit jamstva (zavarovalno vsoto) po škodnem dogodku (*obkrožite še ustrezno valuto*): _____ SIT / EUR / USD / drugo: _____

c) Navedite, kakšno je vaše teritorialno jamstvo (*označite s križcem*):

- ☐ samo v Sloveniji
- ☐ v Evropi ali ves svet brez ZDA in Kanade
- ☐ tudi ZDA in Kanada

d) Navedite letnico sklenitve: _____

11. V kolikor **imate sklenjeno zavarovanje stroškov odpoklica izdelkov**, odgovorite na naslednja vprašanja.

a) Navedite limit jamstva (zavarovalno vsoto) po škodnem dogodku (*obkrožite še ustrezno valuto*): _____ SIT / EUR / USD / drugo: _____

b) Navedite letnico sklenitve: _____

12. Ali poznate določila (*ustrezno obkrožite*):

slovenskega zakona o varstvu potrošnikov	DA	NE
evropske direktive o odgovornosti za izdelke z napako	DA	NE